

Riksdagens protokoll

2003/04:118

Onsdagen den 19 maj

Kl. 12.00 – 16.41

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 13 maj.

2 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation

Till riksdagen hade inkommit följande skrivelse:

Interpellation 2003/04:493

Till riksdagen

Interpellation 2003/04:493 av Kenneth Johansson (c) om stärkande av patientens ställning i vården

Interpellationen kommer att besvaras måndagen den 14 juni 2004.

Skälet till dröjsmålet är att det inte gått att hitta en tidigare debattid på grund av stor anhopning av interpellationer i riksdagen.

Stockholm den 17 maj 2004

Socialdepartementet

Lars Engqvist

Enligt uppdrag

Erna Zelmin

Expeditions- och rättschef

3 § Svar på interpellation 2003/04:432 om USA:s stöd till Israel

*Svar på
interpellationer*

Anf. 1 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Gustav Fridolin har frågat mig vilka åtgärder jag och den svenska regeringen avser att vidta för att stärka den svenska och europeiska Mellanösternpolitiken i syfte att nå fredsförhandlingar och ett slut på den israeliska ockupationen.

Den svenska regeringen ser mycket allvarligt på händelseutvecklingen i den israelisk-palestinska konflikten. Våldet kräver så gott som dagligen nya offer på bägge sidor. För att förutsättningar för en återupptagen förhandlingsprocess ska kunna skapas måste våldet upphöra. En villkorslös och ömsesidig vapenvila är det enda som kan bygga förutsättningar för en återupptagen förhandlingsprocess.

Sveriges och EU:s position ligger fast. Det finns inget alternativ till en av parterna framförhandlad lösning på konflikten som grundas på internationell rätt. EU kommer inte att acceptera några förändringar av 1967 års gränser som inte överenskommit av parterna.

Jag delar Gustav Fridolins uppfattning om att en tydlig europeisk politik gentemot Israel är viktig. När det gäller premiärminister Sharons aviserade planer på ett israeliskt tillbakadragande från delar av de palestinska områdena har EU också varit mycket tydligt om att tillbakadragandet måste kopplas till en förhandlingsprocess och bli ett led i genomförandet av färdplanen. Detta kräver i sin tur att tillbakadragandet sker i samordning med den palestinska myndigheten. Det är endast genom ett uppfyllande av dessa grundläggande kriterier som ett israeliskt tillbakadragande kan innebära ett steg i rätt riktning.

Folkkräften måste utgöra basen för en permanent lösning med utgångspunkt i FN:s resolutioner 242 och 338, och den palestinska sidan måste ges möjlighet att påverka slutresultatet. Vid möte på ministernivå den 4 maj i New York uttryckte kvartettmedlemmarna USA, Ryssland, EU och FN stöd för färdplanen och en tvåstatslösning som grundar sig på direkta förhandlingar mellan parterna, baserade på 1967 års gränser och relevanta FN-resolutioner. Det är av största vikt för den svenska regeringen att EU fortsätter att spela en central roll i kvartetten.

Det pågår också ett intensivt internt EU-arbete med att undersöka tänkbara områden för europeiska insatser. Svenska konkreta åtgärder i händelse av ett israeliskt tillbakadragande kan till exempel bli bidrag till utbildning av palestinska civilpoliser, samt olika biståndsinsatser.

Det är också viktigt att den europeiska politiken är tydlig gentemot den palestinska myndigheten. Det är av största vikt att den palestinska myndigheten under ledning av president Arafat vidtar krafttag mot de militanta grupperingar som med terroristmetoder motsätter sig en fredlig lösning. Endast genom förtroendeskapande åtgärder från både Israel och den palestinska myndigheten kan ett klimat skapas som möjliggör återupptagna förhandlingar.

När det gäller Gustav Fridolins förslag till en tydligare europeisk politik delar jag uppfattningen att det är viktigt att Europas utrikesministrar möter företrädare för fredsrörelsen. I detta sammanhang vill jag lyfta fram det så kallade Genèveinitiativet vars företrädare besökte Stockholm i januari och då bland annat mötte den svenska regeringen. Det är också viktigt att politiker och beslutsfattare träffar vanliga människor. Detta gäller konfliktens båda parter. Jag har för avsikt att besöka såväl Israel som de palestinska områdena. När det kan komma att ske är ännu inte bestämt.

Vad gäller Gustav Fridolins hänvisningar till avbrott av EU:s handelsavtal och den svenska vapenimporten anser jag att sanktioner eller bojkott mot ett land bör betraktas som en sista utväg när alla andra möjligheter är uttömda. Så länge det finns hopp om att få med Israel i en positiv dialog är sanktioner eller bojkott inte aktuellt. Sveriges import av krigsmateriel styrs av det svenska försvarets uppgifter och behovet av utrustning. Det gäller att tillgodose de svenska nationella intressena på ett optimalt sätt genom att anskaffa materiel av hög kvalitet, eller genom att få tillgång till den kompetens som Försvarsmakten behöver. Sverige köper dock inte materiel från länder som är föremål för internationella

Anf. 2 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Fru talman! Låt mig tacka utrikesministern för svaret, även om det gör mig lite förbryllad. Utrikesministern menar att hon delar min oro över den utveckling som sker nere i Israel och Palestina, inte minst efter de senaste veckornas händelser där i Gaza ytterligare palestinier fått sina hus demolerade och blivit hemlösa. Hon delar min syn på att vi måste nå fredsförhandlingar och att vi måste nå fredsförhandlingar som ser till att skapa ett slut på den israeliska ockupationen. Hon håller också med om analysen att den politik som USA under president Bush på senare tid har börjat föra har gjort Europas tyngd än viktigare och Europas ansvar än tyngre.

När jag skrev den här interpellationen hade president Bush precis haft en presskonferens där han godtog den av Israels premiärminister Sharon ensidigt utarbetade planen om ett visst tillbakadragande av de, knappa tiotusentalet, bosättare som bor på Gaza men ett beväring av den dryga kvarts miljon bosättare som bor på Västbanken och till och med tal om ett utökande av bosättningar på Västbanken. Denna politik, som också innebar att man frantog de palestinska flyktingarna deras rätt att återvända till sina hemstäder, gör att Europas och Sveriges ansvar är tyngre. Vi måste agera tuffare och hårdare för att se till att få fram fredsförhandlingar och ett slut på ockupationen.

Det är därför det är märkligt att läsa ett svar och höra det här i kammaren i vilket utrikesministern delar min oro, delar min syn på vad som måste nås och håller med om min analys av läget men inte håller med om några av de förslag som förs fram på vad som behöver göras. De enda konkreta förslag som finns i interpellationssvaret är att Sverige ska bidra med utbildning av palestinska civilpoliserna samt olika biståndsinsatser. Men det är i händelse av ett israeliskt tillbakadragande. Ja, men det som är viktigt nu är ju att få fram svenska åtgärder som kan hjälpa till att få till ett israeliskt tillbakadragande, inte att skissa på vilka åtgärder som behövs om Israel väl, mot förmodan, startar ett tillbakadragande. Hur ser vi till att det tillbakadragandet sätts i gång?

Jag vill där ha några förslag. Jag aviserar i min interpellation ett par förslag: att man ska införa sanktioner mot Israel och bryta det handelsavtal som EU har. Detta förkastas, trots att handelsavtalet bygger på de två grundläggande principerna att Israel ska följa de mänskliga rättigheterna och att Israel ska verka för en fredlig lösning i området – vilket vi konkret på plats kan se inte görs i dag. Byggandet av en mur inne på Västbanken innebär att man väldigt konkret bryter mot de mänskliga rättigheterna och omöjliggör en fredsprocess i området.

Jag pratar om att man bör avsluta vapenhandeln med Israel. Inte ens detta kan utrikesministern öppna för, och det är mycket märkligt. Vi som i något annat sammanhang slåss mot svensk vapenexport får alltid som svar att en svensk vapenexport är ett måste för att Sverige ska kunna hålla upp ett starkt försvar och en bra krigsindustri. Ja, men är det då inte så att om man importerar vapen från ett annat land så måste det betraktas som ett direkt stöd till det landets militära försvar, det landets militär och det landets krigsindustri? Vill Sverige verkligen utverka ett

*Svar på
interpellationer*

direkt stöd till de israeliska ockupationstrupperna? Det är det vapenimport innebär.

I sitt svar säger Laila Freivalds att sanktioner eller bojkott mot ett land bör betraktas som en sista utväg när alla andra möjligheter är uttömda. Då måste jag fråga mig: Vilka möjligheter till annan politik ser utrikesministern finns kvar i dag? Kan utrikesministern lämna ett konkret förslag på någon insats som Sverige eller EU kan göra för att få till fredsförhandlingar som inte innebär att vi skärper tonen mot Israel genom att avbryta handelsavtalet?

Anf. 3 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s):

Fru talman! Mellanöstern brinner. Läget i Mellanöstern är i dag farligare än på många år. Samtidigt verkar det som om vi blir mer och mer likgiltiga ju mer våldet trappas upp.

Vi ser tydligt hur USA:s president backar upp den israeliska premiärministern Ariel Sharons plan som förstärker bosättningspolitiken och tar ifrån palestinierna rätten att återvända.

Varje dag får vi rapporter om Israels agerande på Västbanken och i Gazaremsan. Vi hör palestinierna vädja om ett stopp för massakern i Rafah. De senaste två veckorna har den israeliska armén gjort 25 000 palestinier hemlösa. Militärens övervåld kräver människoliv och kränker de mänskliga rättigheterna nästan varje dag.

Vi bevittnar en tid av utomrättsliga avrättningar, självmordsattacker, vedergällningsaktioner. Listan över människor som fått sätta livet till i denna blodiga konflikt blir allt längre.

Fru talman! Vi har ett låst läge, ett läge där båda folken lever i ständig rädsla, hat, misstro och förödmjukelse – ett läge där den starkaste parten, Israel, tar till våld för att besvara självmordsbombarna i stället för att ta upp fredssamtalen, i stället för att gå tillbaka till förhandlingsbordet och ta upp fredssamtalen.

Detta måste få ett slut. Nu när USA inte längre är en trovärdig fredspartner måste Sverige tillsammans med EU, Ryssland och FN fortsätta sitt arbete och sitt engagemang för freden i Mellanöstern, i enlighet med färdplanen för fred.

EU måste spela en aktivare roll i den här konflikten. Vi måste öka vårt engagemang i Mellanöstern. Vi måste förmå både israeler och palestinier att bryta den oändliga våldsspiralen, om nödvändigt med hjälp av fredstrupper.

Anf. 4 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s):

Fru talman! Jag delar Mariam Osman Sherifays krav på att EU och resten av parterna i kvartetten måste spela en mer aktiv roll. Det är också därför det är positivt att kvartetten vid sitt möte på ministernivå understök att kvartetten är beredd att spela en aktiv roll och bistå parterna för att få till stånd ett återupptagande av förhandlingarna.

Det är av särskild vikt att kvartetten kunde enas om ett tydligt uttalande i vilket de grundläggande principerna för en fredlig lösning upprepades, de principer som EU så tydligt har uttalat: att relevanta FN-resolutioner måste vara utgångspunkten, 1967 års gränser och direkta förhandlingar mellan parterna. Det viktiga nu är naturligtvis att kvartettens möte följs upp på sändebudsnivå.

Ett första steg kan utgöras av den samordnings- och översynsmekanism som nu ska upprättas. Där kommer naturligtvis EU att spela en aktiv roll, och Sverige spelar en aktiv roll i EU:s interna arbete för att åstadkomma ett påbörjande av processen. Det är de åtgärder vi ska vidta.

Jag vill också, med hänvisning till vad både Gustav Fridolin och Mariam Osman Sherifay sade, fördöma den israeliska omfattande förstörelsen av palestinska hem i Gaza. Israel har rätt att försvara sig mot terrorism men det måste ske inom folkrättens ram. Det råder inget tvivel om att den pågående förstörelsen strider mot den humanitära rätten. Israels agerande försvårar ansträngningarna att få till stånd den vapenvila som är nödvändig för att få slut på det meningslösa våldet, och förstörelsen måste upphöra. Det viktigaste är nu att kvartetten tar sitt ansvar och att EU är en aktiv part i det arbetet.

Anf. 5 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Fru talman! Tack, utrikesministern, och tack också Mariam Osman Sherifay för deltagandet i debatten och för understrykandet av vad palestinierna faktiskt ber oss om nu – ett stopp för massakern i Rafah, ett stopp för det som händer där, ett stopp för skändandet av livet, ett stopp för rivandet av ytterligare bostäder så att ännu fler palestinier blir hemlösa. Frågan är bara vad vi gör av detta bedjande – vilken konkret politik det leder till, vad Sverige gör för att se till att få till stånd fredsförhandlingar, för att få till stånd ett israeliskt tillbakadragande, för att se till att den politik som USA har klargjort att man för faktiskt motas av en aktiv svensk och europeisk politik som går åt ett annat håll och verkar för fred, inte för ett ensidigt stöd till Ariel Sharon.

När jag lyssnar på utrikesministern hör jag att hon argumenterar mot sanktioner, mot ett hävande av EU:s handelsavtal med Israel trots att det bygger på den klara principen att Israel ska följa de mänskliga rättigheterna och verka för fred, mot det modesta kravet på att avbryta vapenimporten från Israel. Hon argumenterar alltså mot att Sverige ska sluta att direkt och aktivt understödja den israeliska ockupationsmakten genom att handla med deras militära krigsindustri. Men vad argumenterar utrikesministern egentligen för?

Vilken politik är det egentligen Sverige vill föra för att se till att få till stånd en ändring i politiken där nere? Jag hör – och det gläder mig – att vi ska arbeta för en uppföljning, att vi ska vara aktiva i översynen av situationen där nere, att vi ska föra ett aktivt arbete i kvartetten och att vi ska se till att argumentera. Jag hör till och med fördömanden av de senaste händelserna, och det gläder mig, som sagt. Men vilken konkret politik landar det i? Vilka konkreta åtgärder landar det i?

Det är inte längre tid enbart för uppföljning och fördömanden. Det är tid för konkret och aktiv handling som faktiskt betyder någonting och som talar ett språk som också Ariel Sharon förstår. Jag efterlyser den typen av konkreta handlingar. Jag efterlyste den typen av aktiva handlingar, den typen av aviseringar från utrikesministern. Jag efterlyste en förklaring av vad Sverige ska göra konkret, vilken politik vi konkret ska föra. Men jag fick inget svar på det. Jag hoppas att jag kan få det i nästa replik.

Anf. 6 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s):

Fru talman! Det är glädjande att kvartetten har en vilja att få i gång fredssamtalen och att utrikesministern fördömer Israels agerande i området. Visst har Israel rätt att försvara sig. Det har väl alla länder. Men att kollektivt bestraffa palestinier eller andra folkgrupper hör till en svunnen tid. Att dessutom försvara sig när man är ockupationsmakt hör inte hemma i en demokrati.

Israels bosättningar och byggande av en mur på ockuperad mark är uppenbara brott mot folkrätten. Men att kritisera och fördöma båda parterna räcker inte. Det är dags att gå från ord till handling.

Sverige och socialdemokratin har spelat en stor roll i Mellanösternkonflikten under många år. Jag ser fram emot det fortsatta arbetet för fred i området och kommer att följa det med stort intresse.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 2003/04:460 om idrott och alkohol

Anf. 7 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Gunilla Wahlén har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att utveckla idrottsrörelsen till en alkoholfri zon och att förhindra sponsring av idrotten via alkoholrelaterade företag.

Jag delar Gunilla Wahléns oro för den ökande alkoholkonsumtionen i samhället och att den är ett allvarligt folkhälsoproblem. Det är därför viktigt att barn och ungdomar får positiva förebilder när det gäller användningen av alkohol.

Regeringen skrev i propositionen *En idrottspolitik för 2000-talet* (1998/99:107) att idrottsrörelsens möjligheter till egenfinansiering av sin verksamhet har en mycket stor betydelse. Endast genom att själv skapa sin ekonomiska bas kan idrottsrörelsens självständighet och oberoende säkerställas. Mot denna bakgrund är idrottens intäkter från bland annat spel, lotterier och sponsring av stor betydelse för verksamheten.

Sponsring är ofta en del av ett företags marknadsföring och regleras genom marknadsföringslagen och Konsumentverkets riktlinjer. Regeringen avser att senare i vår överlämna en proposition till riksdagen med förslag till vissa ändringar i alkohollagen (1994:1738) som bland annat innebär förtydliganden av förbudet mot att vid marknadsföring av alkohol drycker till konsumenter rikta sig särskilt till barn och ungdomar.

Sponsring från alkoholbranschen i form av reklamutrymme på dräkter, arenor, program med mera sker i första hand inom lagidrotterna. Detta gäller främst fotboll och ishockey som också ges störst utrymme i massmedierna. Jag anser att frågan om vilka sponsorer som ska accepteras som bidragsgivare i första hand måste hanteras inom idrottsrörelsen.

Som landets i särklass största ungdomsrörelse har idrotten ett ansvar när det gäller ungdomars alkoholvanor. I sina alkoholpolitiska riktlinjer ställer sig idrottsrörelsen bakom samhällets mål att minska alkoholkonsumtionen och framför allt att senarelägga ungdomars alkoholdebut. Utgångspunkten är att idrotten ska utgöra en trygg miljö också ur alkoholsynpunkt. Föräldrar ska med förtroende kunna låta sina barn delta i föreningslivet. Detta ställer krav på idrottens ledare, som i sin samvaro

med barn och ungdomar måste vara medvetna om sin roll som vuxna förebilder.

Riksidrottsförbundet och IOGT-NTO har under åren 2000–2003 samverkat i projektet Attityd. Ett 60-tal lokala projekt har arbetat med alkoholfrågan och 22 samverkansgrupper med ledare från idrotten och nykterhetsrörelsen har samarbetat lokalt. Fler än 500 föreningar och lag har antagit en alkoholpolicy. Arbetet inom idrottsrörelsen för en alkoholfri idrott fortsätter och en arbetsgrupp har bildats som bland annat ska sprida de goda erfarenheterna från just Attitydprojektet.

År 2003 inleddes på regeringens initiativ den särskilda satsningen Handslaget inom vilken alla idrottsföreningar kan söka medel för bland annat drogförebyggande arbete. Detta är en viktig prioritering och jag bedömer att idrottsrörelsens alkoholpolitiska riktlinjer genom Handslaget får en bredare spridning än vad som annars hade varit fallet.

Fru talman! Jag planerar för närvarande inte några ytterligare åtgärder riktade till den svenska idrottsrörelsen för att motverka alkoholmissbruk.

Anf. 8 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Barn och ungdom har rätt till en alkoholfri miljö. Barnkonventionen slår fast att barn och ungdomar har rätt till en trygg och säker uppväxt. Barn och ungdom är en särskilt skyddsvärd grupp av många skäl – det gäller inte bara foster under graviditet och små barn utan även tonåringar och unga vuxna.

Vid en ministerkonferens i februari 2001, som WHO höll i Sverige, antogs en deklaration som tydligt anger att marknadsföringen av alkoholhaltiga drycker inte får rikta sig till unga under 25 år. Undersökningar visar att det är i åldern 18–25 år som en persons framtida alkoholvanor grundläggs. Det är också i den åldern som den unga själv ska forma och börja ta sitt vuxenansvar. Det finns även undersökningar som visar att gruppen unga har den högsta alkoholkonsumtionen. Unga är särskilt mottagliga för marknadsföring och öppna för att pröva nya saker och livsstilsvanor. Det är också under uppväxten man lär sig former för gemenskap och att hantera sorg och glädje.

Mot den bakgrunden ter det sig märkligt att statsrådet Mona Sahlin i sitt svar på min interpellation säger att ”i sina alkoholpolitiska riktlinjer ställer sig idrottsrörelsen bakom samhällets mål att minska alkoholkonsumtionen och framför allt att senarelägga ungdomars alkoholdebut. Utgångspunkten är att idrotten ska utgöra en trygg miljö ... ur alkoholsynpunkt.”

Det är för vagt. Det är till intet förpliktande. Jag anser att ungdomar har rätt till helt alkoholfria miljöer och zoner. Det räcker inte att vara restriktiv och återhållsam och att föräldrarna ska vara positiva förebilder samtidigt som man tycker att bryggeriföretagens sponsring av idrott är okontroversiellt och helt okej.

Idrott och alkohol hör inte ihop. Vi har sett konsekvenserna av sammanblandningen av dessa ytterligheter genom läktarvåld, berusade supportrar och enskilda idrottsmäns spolerade karriärer på grund av missbruk. Sponsring från alkoholbranschen i form av reklamutrymme på dräkter, arenor, program med mera sker i första hand inom lagidrotterna. Det gäller framför allt fotboll och ishockey, vilka ges störst utrymme i

massmedierna. Och dessa massmedier når väldigt många unga människor.

Åbro Bryggeri och Svenska Fotbollförbundet ska tillsammans bygga en bred och tilltalande kultur. Vi bävar. Vad innehåller en sådan kultur? Vilka gemensamma värden ska främjas? I en tid då alkoholkonsumtionen i Sverige når rekordnivåer är det inte läge för ytterligare positiv marknadsföring av alkohol. Ungdomar ska kunna finna alkoholfria zoner även inom idrotten. De ska kunna fira segrar och sörja förluster utan att detta kopplas ihop med öl, cider och andra alkoholdrycker.

Mot den bakgrunden ska man ifrågasätta det kloka i att låta Svenska Fotbollförbundet sponsras av bryggeribranschen. Delar inte statsrådet min syn att vi politiker har ett särskilt ansvar att, genom olika begränsningar och god etik, värna om ungdomars rätt att utöva och se på idrott utan att drabbas av alkoholbranschens tillrättalagda budskap?

Anf. 9 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Våra idrottsklubbar är beroende av ideella insatser och stöd utifrån i form av pengar från företag och privatpersoner, och sponsring ger förutsättningar för både elit och bredd. Det finns dock gränser för vad som är lämpligt, vilket Gunilla Wahlén tar upp i sin interpellation.

Det är oroväckande om den internationella alkoholindustrin nu fått efterföljare i Sverige. I England, Skottland och Australien finns gamla sponsortraditioner, ofta förbundna med någon sorts öl. Enligt den norske alkoholforskaren Dag Rekke är idrottsklubbarna i små engelska samhällen centrum för det sociala livet. Där lär sig ungdomarna allt om sport och att dricka öl. Jag vill inte ha en sådan utveckling i Sverige och ser med oro på att vi kan få tävlingar som Absolut Cup eller att vi får se pojk- och flicklag agera på idrottsplatserna med en text på tröjorna som kommer från Åbro och Carlsberg.

Den 5 februari 2003 upphävdes i Sverige förbudet mot alkoholreklam för drycker som innehåller högst 15 % alkohol. Om jag förstått saken rätt är det en anpassning till EU-regler. Jag har emellertid svårare att förstå att idrotten inte längre är en fredad zon för alkoholreklam.

Vad är effekten av alkoholreklam? Många forskare har funnit signifikant positiva samband mellan reklam och konsumtion av öl, vin och starksprit. Idrott och alkoholreklam hör definitivt inte ihop. Det är viktigt att idrotten i stället blir en positiv motkraft i kampen mot drogerna.

Ministern berör i sitt svar Handslaget. Jag tycker att det är en utmärkt kampanj. Om jag förstått saken rätt riktar den sig främst till barn och ungdom. Jag undrar dock om man inte kan flytta upp intentionerna till att också gälla vuxenidrotten, att ta initiativ till kampanjer med vuxna idrottsstjärnor samt ta fram gamla motto som Våga vägra och Spola kröken.

Alla vi som är aktiva inom idrott vet att vi inte kan göra vårt bästa med alkohol i kroppen. De flesta av oss är brukare av alkohol och blir så förhoppningsvis hela livet. Men vi vet också att steget mellan bruk och missbruk ibland kan vara ganska kort. Skulle detta olyckliga steg tas på grund av idrotten vore det olyckligt.

Tillgången på alkohol i Sverige och konsumtionen ligger i dag på en 1800-talsnivå. Alkoholskadorna kostar årligen samhället åtskilliga mil-

jarder. Smarta marknadsförare vill få oss att dricka ännu mer. De ser reklam inom idrottsvärlden som ett medel att nå det målet. Här handlar det inte om att skåla för seriesegern utan om att fira oftare eller om att lansera alkoholhaltiga drycker som måltidsdryck.

Jag tror att idrottsrörelsen måste se upp och inte låta sig sponsras av alla företag som hör av sig. Det borde finnas något slags etisk kod för vad som är rimligt ur folkhälsosynpunkt när det gäller alkoholreklam. Idrott och alkohol hör inte ihop. Jag tror faktiskt att fotbollslandslaget skulle kunna klara sig utan Åbropengarna.

Anf. 10 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag till först säga till både Gunilla Wahlén och Lars-Ivar Ericson att också jag delar den allmänna oron över alkoholutvecklingen i vårt samhälle i dag. Det är ett stort och växande problem. Vi dricker alltmer. Trots det är Sverige fortfarande det land i Europa som dricker minst. Det är oerhört viktigt att vi nu ser upp både när det gäller vår reella alkoholpolitik men också när det gäller uppmärksamheten och varningarna för alkoholkulturen.

Gunilla Wahlén säger att svaret är för vagt och till intet förpliktande. Jag tror att hon uttryckte det så. Jag vill ändå betona några saker. Idrotten tar sitt ansvar också när det gäller det alkoholrelaterade arbetet. Idrotten i stort påstår jag är en av de zoner i samhället som till de allra största delarna är alkoholfri. Där tar man verkligen debatten på många olika sätt med barn, ungdomar och vuxna.

Jag tycker också att idrottsrörelsen i sin helhet arbetar djupt med denna fråga och har gjort det i alla tider. Man jobbar mycket seriöst och tar debatter, och man utvecklar sitt drogförebyggande arbete. Det är en utveckling som jag är övertygad om kommer att öka och som Handslagets resurser också möjliggör.

Jag delar Lars-Ivar Ericsons syn att det också handlar om arbete mot droger mer generellt och också arbete mot vuxna. Vi ska inte bara diskutera frågan om barn och ungdomar. Detta arbete är viktigt för alla delar av idrottens verksamhet. Däremot vill jag fortfarande påstå med bestämdhet att jag inte ser det som min uppgift att detaljstyra idrottens sponsring.

Samhället som helhet måste vara med och sätta upp regler och gränser när det gäller alkoholreklamen. Alkoholsponsring inom idrotten är inte ny. Arbetet för att motarbeta alkoholen inom idrotten är inte heller något nytt. Jag påstår att det har tagit ny fart och väckt nytt intresse inom idrottsrörelsen. Många av de frågor som både Gunilla Wahlén och Lars-Ivar Ericson tar upp måste riktas också till den fria och självständiga folkrörelse som idrotten är.

Min bedömning som ansvarigt statsråd är att jag har en stor beundran för idrottens arbete mot alkohol och känner en stor tillförsikt i att den tar denna uppgift på allvar. Men mer än de begränsningar som finns och som regeringen kommer att föreslå ytterligare när det gäller alkoholreklamen tycker jag inte att det statens och riksdagens uppgift att detaljstyra sponsringen. Vi ska fortsätta att gemensamt hålla ett mycket vakande öga över hur utvecklingen fortgår och inte minst hur idrottsrörelsen själv hanterar detta stora och viktiga ansvar som jag tycker att man tar.

Anf. 11 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Idrotten är en viktig del av Folkrorelse-Sverige. Tillsammans med intresseföreningar som IOGT-NTO och många andra finns det en gemensam grund som bidrar till insatser för folkhälsa, gemenskap och demokrati.

Fotboll är en folklig idrott. Såväl dam- som herrlandslaget väcker ett nationellt intresse över generationsgränserna. Spelarna är förebilder för unga flickor och pojkar. Därför är de opinionsbildare av betydelse. I den rollen borde Svenska Fotbollförbundet gå i spetsen för det arbete som skyndsamt måste ta tag i att minska alkoholkonsumtionen.

Vi förstår att det i takt med en alltmer ökad kommersialisering av idrotten krävs pengar. Det är pengar som hämtas från privatsponsorer. Statsrådet Mona Sahlin skriver i sitt svar: År 2003 inleddes på regeringens initiativ den särskilda satsningen Handslaget inom vilken alla idrottsföreningar kan söka medel för bland annat drogförebyggande arbete. Det är en viktig prioritering. Hon bedömer att idrottsrörelsens alkoholpolitiska riktlinjer genom Handslaget får en bredare spridning än vad som annars skulle vara fallet.

Jag anser i likhet med statsrådet att Handslaget är en bra och utmärkt satsning och att det har många bra huvudmål. Det handlar om att öppna dörrarna för fler, hålla tillbaka avgifterna så att alla ungdomar har råd att utöva idrott och gå och titta på idrott, att satsa mer på flickidrotten och att samarbeta med skolan. Handslaget ska göra ungdomar mer fysiskt aktiva som en del av ett folkhälsoarbete. Det ska även delta i kampen mot droger.

Därför anser jag att det är helt fel att tillåta just alkoholbranschen att hjälpa till att hålla tillbaka avgifterna för ungdomarna. Det finns en mängd branscher som är mer lämpliga. Det är industrin som säljer andra drycker och livsmedel som är bra och nödvändiga för att bygga upp kroppen, till exempel.

Skolan och skolmiljön, som är en utpräglad ungdomsmiljö, har ett särskilt ansvar för att ge kunskap om alkohol och dess effekter. Skolan på alla nivåer ska vara alkoholfri. Skolböcker ska inte sponsras av alkoholindustrin eller dess intressen. Anser statsrådet inte att det går att jämföra skolmiljön med idrottsmiljön? Där vänder man sig uttryckligen och med ansatser som Handslaget till nya grupper och ungdomar. Det är då särskilt viktigt att det inte sponsras av alkoholindustrin.

Handslaget sponsras naturligtvis inte av alkoholindustrin. Men på de högre nivåerna är det med rätta idrottsutövarna – fotbollsspelarna och ishockeyspelarna – som är idoler och förebilder. De stimulerar och inspirerar ungdomar att utöva olika idrotter. Ungdomarna tittar på matcherna och ser tröjorna. De nås av budskapet från olika företag som gör reklam för alkohol. Alkoholreklam och idrott hör inte ihop.

Anf. 12 LARS-IVAR ERICSON (c):

Fru talman! Alkohol och alkoholkonsumtion är ett laddat ämne i Sverige. Alkohol kan för många vara en smakupplevelse som hör till en god middag. Men alkohol som används i berusningssyfte är en stor samhällsfara.

Vi är på väg mot det Sverige som nykterhetsrörelsen växte fram i, ett Sverige med ett omfattande och destruktivt supande. Det är då olyckligt

om alkoholreklam kopplad till idrottsrörelsen kan bli en del i den utvecklingen.

Kan inte ministern tänka sig att samråda med folkhälsoministern och fundera över om det inte behövs en landsomfattande upplysningskampanj där idrottsrörelsen och andra ideella organisationer kan få en viktig roll? Då får vi ett annat sätt att sponsra de organisationer som genom sin verksamhet har som målsättning att verka för att människor ska må bättre.

Vi kan inte blunda för att en ökande alkoholkonsumtion i dag utgör ett allvarligt hot och ett allvarligt folkhälsoproblem, och värre kan det bli. Då behöver alla goda positiva motkrafter samverka. Vi i Centerpartiet ger exempel på detta i vår folkhälsomotion. Där skriver vi att skolan och föreningslivet är strategiska arenor för attitydpåverkan i alkoholfrågor. Jag skulle önska att idrotten blir den alkoholfria zonen.

Anf. 13 Statsrådet MONA SAHLIN (s):

Fru talman! Jag vill bara upprepa tre saker.

Det första är att det inte råder någon skillnad i synen på alkoholen eller i synen på oron över utvecklingen av alkoholdrickandet i Sverige. Det är inte bara jag och folkhälsoministern utan många andra ministrar som deltar i diskussioner om hur vi på olika sätt ska kunna skärpa arbetet mot detta.

Det andra är att jag vill fortsätta påstå med en dåres envishet att idrottsrörelsen i dag är en del av en landsomfattande kampanj mot droger. Idrotten har kanske mer än någon annan folkrörelse tagit sitt ansvar – givetvis tillsammans med nykterhetsrörelsen – för att arbeta mot droger, och jag påstår att den gör så än i dag.

Det tredje är att jag med samma dåres envishet vill fortsätta att säga att idrotten är en självständig folkrörelse. Den måste liksom alla andra delar av samhället följa de allmänna regler som finns när det gäller reklam, sponsring och marknadsföring. Det är regler som just när det gäller alkoholen kommer att skärpas i ett förslag till riksdagen snart. Men det måste vara idrottens eget beslut vad man använder. Det måste också vara idrottsrörelsens egen debatt som avgör vilka sponsorer som kommer att finnas i framtiden och vilka egna regler, bestämmelser och eventuella begränsningar man har.

Jag ser fortfarande med stort förtroende på idrottens arbete mot alkohol och droger och följer förstås, som jag har sagt tidigare, mycket noga den utveckling som det här får. Men det finns gränser när det är en självständig rörelses egna beslut. Vill vi ändra reglerna för alkohol, reklam och marknadsföring så gör vi det här i riksdagen i lagstiftning som gäller alla. Sedan ska idrotten följa det med det ansvar och den omsorg som man har gjort i alla tider när det gäller alkoholarbetet och som jag tycker att man gör än i dag.

Anf. 14 GUNILLA WAHLÉN (v):

Fru talman! Självfallet förstår jag och vet att statsrådet är orolig för den utveckling som sker på alkoholens område. Jag tror att vi, samtliga politiker, är överens om att detta är oroväckande och att man på allvar måste ta i problemet.

Men regeringen tar ju ett ansvar. Regeringen skriver lagar och gör regleringar i syfte att minska alkoholkonsumtionen via sina alkoholpolitiska handlingsplaner, i den kommande propositionen om alkohol och reklam och inte minst när det gäller definitioner av alkoholfria zoner för barn, för gravida, på arbetsplatsen och i trafiken.

Det är viktigt att utveckla också idrottsrörelsen till en alkoholfri zon. Det är där vi skiljer oss i synen på vilka zoner det ska finnas just för ungdomar. Vi vill göra detta för att minska alkoholrelaterade sjukdomar och våld i syfte att förbättra folkhälsan och minska mänskliga tragedier.

Ungdomars inkörspport till droger går ofta via deras val av livsstil och förebilder. Det kan gälla folköl och cider. Tillgängligheten till folköl är stor. Legitimationskontrollen i butikerna är bristfällig.

Vi hoppas att regeringen tar sitt ansvar och aktivt genomför den alkoholpolitik som man säger sig verka för. Jag uppmanar statsrådet som idrottsansvarig att visa handlingskraft. Det behövs motkrafter mot den aggressiva marknadsföring som alkoholindustrin just nu bedriver. Lämna inte över hela ansvaret för att driva det på idrottsrörelsen! Gör det tillsammans med idrottsrörelsen! Ge idrottsrörelsen verktyg för att kunna stå emot den aggressiva marknadsföring som alkoholindustrin har i dag!

Uppmaningen är att idrotten och svenska landslaget i fotboll inte får dribblas bort av alkoholnäringen. Visa rött kort för alkohol tillsammans med idrott!

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 2003/04:454 om regler vid nedläggning av företag eller företagsenhet

Anf. 15 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Peter Pedersen har ställt tre frågor till mig om nedläggning av lönsamma företag. Frågorna är, precis som interpellationen, långa och jag vill därför besvara dem var och en för sig.

Peter Pedersens första fråga gäller om jag avser att under denna mandatperiod ge direktiv och tidsplan för en utredning som ska ta fram förslag till hur stora företag ska ta ett större ansvar i samband med strukturomvandling och nedläggningsbeslut samt utarbeta förslag på hur anställdas övertagande av hotad produktion ska underlättas. I sin fråga hänvisar Peter Pedersen till det 121-punktsprogram som regeringen tillsammans med Vänsterpartiet och Miljöpartiet enades om efter valet 2002, där en sådan utredning finns med.

Även om frågan inom regeringen inte faller under mitt ansvar kan jag ge besked om att vi naturligtvis, i enlighet med åtagandet i 121-punktsprogrammet, kommer att ta initiativ till en sådan utredning. Liksom för övriga punkter i 121-punktsprogrammet kommer det att ske under mandatperioden. Det är viktigt att en sådan utredning passar in i den övriga utvecklingen på arbetsmarknaden, och då framför allt hur frågan om ansvar för de anställda utvecklas inom ramen för dialogen mellan parterna på arbetsmarknaden. LO och Svenskt Näringsliv har nyligen tecknat avtal om ett så kallat omställningsavtal som börjar gälla från och med september 2004. Näringsdepartementet kommer att bjuda in parterna för

att få underlag för en bedömning av vad detta avtal kan innebära för arbetsmarknaden i stort.

Peter Pedersens andra fråga är om jag är beredd att medverka till att ägarna av Outokumpu lever upp till den målsättning som gemensamt ställts upp av berörda parter för att ge annan intressent möjlighet att förvärva stålverket i Degerfors.

Som Peter Pedersen redovisar har företaget, kommunen, länsstyrelsen och Nutek tagit fram ett gemensamt måldokument. Det är naturligt att det är de ingående parterna som äger frågan, och som bestämmer hur arbetet ska fortlöpa, men jag är självklart beredd att efter bästa förmåga hjälpa till i arbetet.

I sin tredje och sista fråga undrar Peter Pedersen om jag är beredd att skapa förutsättningar för statliga finansiella åtaganden genom exempelvis AP-fonder, lånegarantier, statligt ägande och lokala och regionala fonder för att säkerställa vinstgivande produktion i landet.

Till att börja med vill jag understryka att EG-rätten sätter klara gränser för statens engagemang till förmån för näringslivet. Dessutom är min åsikt att det inte är rimligt att förvänta sig att det är staten som ska säkerställa att företag drivs med lönsamhet. Det måste vara en uppgift för företagen själva. Jag är därför inte beredd att verka för åtgärder av de slag som Peter Pedersen tycks förorda.

Vi har i Sverige valt att arbeta på ett annat sätt, som varit mycket framgångsrikt. Regeringen arbetar med att på kort och lång sikt utveckla näringslivet genom en rad insatser inom till exempel teknikutveckling, forskning, arbetsmarknadspolitik och exportsatsningar. Vi arbetar med att erbjuda alla möjlighet till utbildning, kompetensutveckling och, om man drabbas av arbetslöshet, möjligheter till omskolning för att hitta ett nytt jobb. På det här sättet vill vi erbjuda företagen en attraktiv miljö att verka i och kompetent arbetskraft inom de områden som efterfrågas. Jag menar att det här är ett bättre sätt att arbeta än med lagstiftning, som skulle hålla tillbaka företagens vilja att investera i Sverige, och därmed innebära färre jobb. Det är en uppfattning som delas av de fackliga organisationerna, som dessutom föredrar att arbeta genom att träffa avtal om de frågor de anser viktiga i stället för att styras av lagstiftning.

Det här har varit en framgångsrik väg, även om det naturligtvis inte känns så för dem som drabbas av en företagsnedläggning. Men faktum är att Sverige under det senaste decenniet legat i världstopp när det gäller att locka till sig direktinvesteringar från utlandet. Vi har under den här perioden halverat vår arbetslöshet och kraftigt ökat vår industriproduktion och vår export, samtidigt som flera länder som valt den väg som Peter Pedersen förespråkar har fastnat i en situation med hög arbetslöshet.

Anf. 16 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka näringsminister Pagrotsky för svaret på min interpellation som handlar om regelverket vid nedläggning av företag eller företagsenhet. Interpellationen innehåller tre frågor, och näringsministern har bemödat sig om att besvara samtliga mina frågor, vilket jag är extra tacksam för.

En rad orter i landet har kommit att förknippas med företagsnedläggning och flytt av väl fungerande och lönsam produktion. Det handlar

alltså inte om produktion som inte bär sig själv. Vi vet att man kan tvingas att lägga ned sådana företag även i Sverige. Degerfors, Gislaved, Kalmar och Västervik är några exempel på orter som drabbats av den här negativa stämpeln – företagsnedläggning.

Frågan om regelverket kring företagsnedläggningar och flytt av företag, de anställdas rättigheter och företagens och ägarnas skyldigheter vid sådana beslut har diskuterats livligt både i medierna och här i kammaren utifrån såväl motioner som interpellationer, bland annat från undertecknad.

Riksdagens näringsutskott har vid flera tillfällen lagt fram betänkanden med förhållandevis positiva skrivningar när det gäller anställdas och företagsledningars möjligheter att ta över vinstgivande företag eller företagsenhet som ska säljas. I betänkande 2002/03:NU7 skriver till exempel den socialdemokratiska majoriteten så här: ”Vidare har utskottet framhållit att möjligheten bör ökas för dem som arbetar i ett företag, arbetare, tjänstemän och företagsledning, att ta över ägandet om företaget skall säljas. Utskottet står fast vid denna uppfattning och förutsätter att regeringen fortlöpande prövar om kompletterande åtgärder erfordras för att främja sådant övertagande.”

Fru talman! Näringsutskottet uttrycker det på ett likartat sätt i betänkandet från i år, 2003/04:NU10. Här hänvisar man också till skrivningar i frågan i det så kallade 121-punktsprogrammet, det vill säga den samarbetsuppställning som finns mellan regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet för den pågående mandatperioden. Här kan läsas: ”Vi kommer att tillsätta en utredning som ska utarbeta förslag på hur stora företag ska ta ett större socialt och ekonomiskt ansvar i samband med strukturomvandling och nedläggningsbeslut och hur man ska underlätta för de anställda att överta hotad produktion.”

Det står alltså ”överta hotad produktion”, vilket är något mer offensivt än ”produktion som ska säljas”. Ägaren kan ju vägra att sälja företag också, och då uppstår ett visst problem.

Näringsutskottet konstaterar dock att det enligt uppgift från Näringsdepartementet ännu inte finns några närmare direktiv för utredningsarbetet och inte heller någon plan för när arbetet ska genomföras.

I sitt interpellationssvar säger näringsminister Pagrotsky att regeringen kommer att ta initiativ till en sådan utredning under mandatperioden. Det är gott, men man skulle önska att näringsministern och regeringen kunde visa lite större engagemang och lite större brådska i frågan. Allting, och framför allt inte den här frågan, behöver ju inte vänta till de sista månaderna av innevarande mandatperiod.

Min andra fråga är om näringsministern är beredd att tillsammans med berörda parter förmå ägarna till Outokumpo, som det nya företaget som äger Degerfors stålverk heter, att leva upp till målsättningen att ge annan intressant möjlighet att förvärva stålverket i Degerfors och därmed förhindra att utrustning säljs eller byggnader rivs, som det funnits uppgifter om i medierna. Där svarar näringsministern: ”Det är naturligt att det är de ingående parterna som äger frågan, och som bestämmer hur arbetet ska fortlöpa, men jag är självklart beredd att efter bästa förmåga hjälpa till i arbetet.”

Det här svaret är ett klart steg i rätt riktning jämfört med det svar som jag fick på en likartad fråga år 2002. Då sade näringsministern bara att

dokumentet inte är något juridiskt bindande avtal. Jag hoppas därför att näringsministern och regeringen nu är mer offensiva och mindre blygsamma och verkligen efter bästa förmåga kommer att hjälpa till att hitta en lösning som möjliggör fortsatt högkvalitativ stålproduktion i Degerfors, inte minst med tanke på att ministern i en interpellationsdebatt den 26 mars själv anförde Degerfors som det tydligaste exemplet på att det nuvarande regelverket leder till att företag kan läggas ned trots att de är lönsamma samt att vi saknar verksamma verktyg för att kunna åtgärda detta på ett bra sätt.

Anf. 17 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka interpellanten för de vänliga orden om interpellationssvaret. Jag har bemödat mig om att försöka svara på ett utförligt sätt på de frågor som ställdes, men efter den första repliken konstaterar jag att jag kanske ändå har missförstått det en smula.

Låt oss börja med frågan om utredningen. Det är min kollega Hasse Karlsson som arbetar med den frågan. Jag har redovisat den ambition de har att infria 121-punktsprogrammets åtagande någon gång under den period som 121-punktsprogrammet avser. Jag sade inte att det ska vara den sista dagen. Jag bekräftar bara att den naturligtvis kommer. När det gäller den närmare diskussionen om hur den ska utformas, när den kommer och så vidare skulle jag vilja hänvisa till honom. Jag tycker inte att jag ska gå in i detalj på detta. Det är inte ett uttryck för brist på engagemang. Den utredningen ska genomföras på ett mycket bra sätt. Den ska få direktiv som speglar den utveckling som har skett, de missförhållanden vi har upptäckt och även de positiva saker som har hänt, till exempel omställningsavtalet. Jag tycker att vi tillsammans ska se till att detta blir bra. Med ”vi” menar jag regeringen och de två partier som har varit med och skrivit 121-punktsprogrammet.

Den andra delen av vår diskussion gäller hur vi på olika sätt kan hjälpa till i sådana situationer som till exempel den i Degerfors. Där tycker vi båda att det har förts en, låt mig uttrycka det försiktigt, icke övertygande argumentation om varför en lönsam produktion ska göras om på ett sätt som drabbar de anställda. Där står vi som samhälle, facken och andra maktlösa när besluten fattas på ett huvudkontor någonstans långt bort. Jag tycker att det är en bra ordning om anställda och företagsledning vill köpa. Jag tycker att det är en självklar bas för en ny verksamhet eller en fortsatt verksamhet i olika fall. Jag vet inte om det var möjligt just i Degerfors, men i princip är det någonting som jag gillar starkt.

Jag tycker att kreditmarknaden, kreditväsendet, Almi och andra statliga och halvstatliga institutioner som medverkar i detta visst ska hjälpa till med det i den mån det ligger inom deras uppdrag och så länge det inte handlar om sådana bidrag som är förbjudna av EU och som snedvrider konkurrensen. Det borde kunna ske med hjälp av normala och lite välviliga behandlingar av de system vi har byggt upp och som finns på marknaden. Där råder det ingen olikhet mellan oss. Möjligen går gränsen, och där är jag lite osäker, vid frågan om huruvida man ska göra detta med hjälp av löpande statliga bidrag. Jag tror inte på den vägen. Jag är lite osäker på om vi är överens om det eller inte.

Jag tycker ändå att detta är en bra bas för samarbete i de här frågorna. Vi har uppenbarligen, så tycks det mig i alla fall efter att ha hört detta, en gemensam syn på vad som är önskvärt. Vi har kanske lite olika åsikter om vad som är realistiskt att kunna åstadkomma inom ramen för detta. Det tycks också som om vi är överens om att vi inte med lagstiftning kan förbjuda företag att fatta dumma och dåliga eller ens, som vi ibland tycker, oanständiga beslut. Den arbetsfördelningen att de tar ansvar för sitt och vi i regering och riksdag tar ansvar för vårt leder ibland till att man får se på när dåliga saker äger rum.

Anf. 18 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Jag tackar för de klargörande orden. Jag tycker att det finns utrymme för ett stort samarbete här.

Jag tycker inte att näringsministern har missuppfattat de första två frågorna. Jag tycker att de blev förhållandevis klokt besvarade. Däremot blev jag något förvånad när jag läste svaret på tredje frågan. Det måste bero på ett missförstånd. Jag hoppas att det var omedvetet och att man har missuppfattat frågan. Näringsministern svarar att det inte är rimligt att förvänta sig att det är staten som ska säkerställa att företag drivs med lönsamhet. Det måste vara en uppgift för företagen själva. Det håller jag helt med om, men vi ska bidra med politiska beslut som säkerställer ett gott företagsklimat, vilket jag tycker att vi har i Sverige.

Jag har inte ställt kravet att staten ska säkerställa att företag går med vinst. Däremot har jag efterfrågat åtgärder som syftar till att skapa förutsättningar för att säkerställa att vinstgivande produktion blir kvar i landet. Lönsam och väl fungerande produktion ska till exempel inte utan egentlig argumentation, precis som näringsministern sade i sitt senaste inlägg, läggas ned och flytta till andra länder. I Degerfors fall tror jag att det var fråga om en vinstmarginal på 37 %. Trots det lägger man ned och flyttar.

I min fråga tar jag som exempel upp att AP-fonden skulle kunna tillåtas vara en mer aktiv ägare. Vi skulle kunna tillåta uppbyggande av regionala och lokala fonder som kan fatta mer långsiktiga och strategiska beslut. På det svarar näringsministern med att nämna andra vällovliga initiativ och talar om vad som görs på området och antyder att ett tydligare regelverk och mer offensiva åtgärder skulle leda till att vi skulle få högre arbetslöshet. Han hänvisar då till utvecklingen i andra länder. Jag vet inte riktigt vilka länder som avses här.

Jag blir då lite fundersam över om vi fortfarande är lika överens. Vi vill säkerställa ett system som gör att det inte blir lättare och billigare att lägga ned lönsamma företag i Sverige och flytta dem till ett annat land. På marknaden väljer man alltid det billigaste alternativet, och vi tycker att det är lite trist att man numera verkar vara mindre intresserad av att komma fram till nya affärsidéer och ny produktion och mer intresserad av att köpa upp och lägga ned konkurrentföretag för att begränsa marknaden.

Jag kan konstatera att det här inte är fråga om något tokigt vänsterpartiförslag. Den kände industrialisten Carl Bennet, som var intresserad av att komma in som ägare i Degerfors stålverk, för övrigt tillsammans med löntagarna, talade själv om att en AP-fond skulle ha kunnat gå in med en summa pengar för att säkerställa det hela.

Hans-Olov Olsson, chef för Volvo Personvagnar, som nu leder en grupp i Kungliga Ingenjörsvetenskapsakademien som ska titta på Industri-Sveriges framtid, pekar på samma problem, att en rad olika företag inom industrin riskerar att försvinna från landet om vi inte vidtar motåtgärder. Han säger: Vi låter ju jobben försvinna. Det är alltså inte en vänsterpartist som säger det utan en företagsledare som ser att vi behöver ett regelverk som stärker våra positioner.

Aftonbladet har i ett stort antal ledare framhållit att det nu är dags för oss att använda vårt gemensamma pensionskapital för att gå in som långsiktiga ägare. Vi ska alltså inte bara tänka på kortsiktiga vinster utan bygga upp en industriverksamhet där det har betydelse vilka produkter vi tillverkar. Vi ska ha en uthållighet i vår produktion. Inget säger att kortsiktiga satsningar skulle skapa bättre möjligheter för goda pensionsutbetalningar i framtiden utan det är snarare tvärtom.

Kort sagt önskar vi, för att tala i fotbollstermer, få likvärdiga spelregler. Vi är less på spelregler som hela tiden gynnar motståndarlaget medan vi förbjuder oss själva att gå över mittlinjen eller att göra en liten framstöt på vänsterkanten. I stället låter vi hela tiden de andra bestämma. Om man på det här området hela tiden har en sådan defensiv hållning och bara sparkar bort bollen utan att ta egna initiativ, förlorar man matchen, oavsett om det gäller fotboll eller kampen om jobben. Detta vill vi motverka, inte minst i Degerfors.

Anf. 19 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Vad jag försökte formulera, även om jag kanske gjorde det klumpigt, så att det blev missförstånd, var först och främst att vi delar synen att den svenska produktionsindustrin ska utvecklas. Det har tyvärr framförts röster i den allmänna debatten som säger att produktionen har spelat ut sin roll och att vi kan glömma den för att ägna oss åt något annat, vad nu det skulle vara. I stället skulle vi kunna utveckla och tillverka produkter i utlandet.

Jag delar inte den åsikten, och jag är övertygad om att vi därvidlag har samma uppfattning. Jag har till exempel hört från Svenskt Näringsliv att man bagatelliserar det här. Det är mycket allvarligt. Frågan är inte om vi ska ha produktion eller inte utan vilka metoder vi ska använda i den. Jag har kanske missförstått frågorna av det skälet att Vänsterpartiet faktiskt är lite otydligt om vilka konkreta åtgärder som man föreslår. Därför blir det lite besvärligt att få pusslet att gå ihop.

Min åsikt är i alla fall att det som vi kanske skulle kunna kalla den nordiska modellen på det här området är att avstå från ingripande lagstiftning. Vi har i stället andra metoder, av typen avtalsrätten, där starka fackföreningar tecknar avtal om hur saker och ting ska gå till vid sådana här förändringar i företagen, det vill säga nedläggningar, fusioner och dylikt. Vi jobbar på att utveckla det nya genom att stärka utbildning, forskning och den typen av generella åtgärder, och vi stöttar tillväxten i företagen på ett generellt men kraftfullt sätt.

Detta har visat sig vara en framkomlig väg i Norden. Vi kan jämföra med en annan modell – låt oss kalla den den kontinentala modellen – där man har valt att gå fram med lagstiftning som gäller hur stora kostnader företagen ska få vid nedläggning. Vi kan kalla det ett slags nedläggningsavgift för vilken man kan köpa sig en rätt till en sådan åtgärd. Så-

dan lagstiftning finns i Frankrike, i Spanien, i Italien och i Storbritannien – kanske i fler länder, men de här är de som jag känner till. I samtliga dessa länder har man en högre arbetslöshet, en sämre omställning och en lägre grad av förnyelse än vad vi har.

Vi har i stället på den fackliga vägen lyckats säkerställa att en större del av den här omställningen sker på ett sätt som ger människor en chans till utveckling och som inte griper in genom regering och riksdag utan med metoder som varje företag och näringsgren utformar på de sätt som passar dem. Att lagstiftningsvägen, genom regering och riksdag, lägga en broms på neddragningar därför att de skapar arbetslöshet är ett vällovligt syfte, men det har ju visat sig att man inte lyckas bättre med den metoden än vad vi här i Norden lyckas göra. Tvärtom har man i samtliga fall mycket högre arbetslöshet än vad vi har. De som drabbas av arbetslöshet lämnas ensamma i kylan på ett helt annat sätt än vad vi tvingas göra i Sverige och i Norden i övrigt med den modell som vi har valt att arbeta efter.

Det var detta som jag försökte beskriva i mitt svar, där jag inte kunde vara lika utförlig som nu. Jag hoppas att jag nu har förtydligat vad jag menar.

Anf. 20 PETER PEDERSEN (v):

Fru talman! Det gläder mig extra mycket att vi är helt överens om att tillsammans lyfta fram värdet av fortsatt industriproduktion i Sverige. Vi kan inte leva bara på tjänster utan någon typ av förankring i produktionen är att föredra.

Såvitt jag kan minnas använde jag i mina frågor inte ordet lagstiftning. Jag tycker att det är värt att pröva lagstiftning kontra avtal. Jag kan konstatera att det kanske inte var en tillfällighet att dåvarande Avesta Polarit valde att lägga ned just i Degerfors i Sverige och inte i Storbritannien. Om man hade gjort motsvarande nedläggning i Sheffield hade det kostat betydligt mera pengar och varit betydligt svårare att genomföra.

Problemet är trots allt att det finns en rad exempel på att det inte hjälper med avtal och starka fackföreningar. Trots den nästan totala enighet som finns i riksdagen, i regionerna och i kommunerna – man har till och med i affärstidningarna varit överens om det tokiga i att lägga ned Degerfors stålverk – finns det faktiskt fortfarande ingen stålproduktion i Degerfors. Den är nedlagd. Sedan var man tvungen att backa halva vägen eftersom man inte lyckades. Jag törs hävda att kvaliteten på den produktion som man nu har är betydligt sämre än den som tidigare fanns.

Vi går alltså fel väg. Vi ska satsa på vidareförädling, på bättre produkter. Jag tror inte att vi kan konkurrera med bulkproduktion, som många andra kan göra.

Jag vill också peka på att jag inte har sagt att staten ska gå in med bidrag. Jag menar att staten kanske skulle kunna utöva ett aktivt medägarskap i vissa fall. Man kan som aktiv ägare skaffa statliga lånegarantier, inte ge bort pengarna. Man kan inte säga till löntagare i ett stålverk att de ska ta över företaget. Det kostar ju en del att driva ett stålverk. Under en övergångsperiod kanske man behöver hjälp. Det är då bättre att hjälpa till med offensiva metoder, inte med subsidier utan med stöd för fortsatt verksamhet, i stället för att betala väldigt mycket pengar för en fortsatt hög arbetslöshet på en ort som till exempel Degerfors.

Men i grunden tycker jag att det är väldigt positivt att vi är överens om produktionens betydelse inom inte minst industrin. Den är inte förlegad utan den behövs även i framtiden.

Prot. 2003/04:118
19 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 21 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Skillnaderna mellan oss krymper. Jag är för olika sorters stöd till näringslivet av den typ som sker via Almi. Vi jobbar just nu med att vässa våra möjligheter att bidra med det som kallas såddkapital, som är den del av finansieringen av nya projekt där den normala marknaden är sämst. Vi kan där komplettera på ett sätt som jag tror är konstruktivt. Jag väntar mig att vi kan utveckla fler sådana här element i våra budgetdiskussioner och undersöka hur mycket pengar man kan prioritera för det här. Det råder ingen brist på idéer. Möjligen skulle vi tillsammans prioritera upp den här typen av satsningar i förhållande till annat som vi gör i vår stora budgetprioriteringsomgång, kanske till exempel nu i höst. Här finns mycket att göra och stora behov.

AP-fonderna har nu fått ett mycket tydligare uppdrag att prioritera det enda uppdraget att säkra pensionerna för framtidens pensionärer. Det gör de genom att jobba för avkastning men också genom att verka på ett sätt som gör att det finns produktion, utveckling och ekonomi i landet som gör att det går att finansiera pensionen i framtiden. Det finns en begränsning mot att använda AP-fonderna som ett slags reservstatsbudget. Det kan vi naturligtvis inte göra, men det finns ett område där jag tror att vi är överens. I dag får Sjunde AP-fonden, som är mycket stor, inte ens rösta på bolagsstämman. Jag tycker att det är totalt principvidrigt.

Man engagerar kapital och tar risk, men man får inte i utbyte mot den risk som man tar vara med och rösta på bolagsstämman för den som är kapabel att sköta bolaget, för vem som borde sitta i styrelsen, i frågor om ansvarsfrihet och annat. Jag tycker att vi gemensamt ska bekämpa detta. Det är i alla fall ett steg i den riktning som vi här har diskuterat.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 2003/04:466 om EU:s tjänstedirektiv

Anf. 22 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Camilla Sköld Jansson har frågat mig om jag kommer att agera för att stoppa ett tjänstedirektiv som utgår från ursprungslandsprincipen och principen om ömsesidigt erkännande samt om jag kommer att acceptera dessa principer och enbart agera för att få igenom undantag.

Camilla Sköld Janssons frågor riktar alltså in sig på de särskilda principerna och blir därför tekniska till sin natur. Den tekniska utformningen är en fråga för de förhandlingar som är tänkta att påbörjas till hösten. Det viktiga är innebörden av den förhandlingslösning vi i slutändan får. För mig handlar det om att få ett resultat i enlighet med de värderingar om samhälle och arbetsliv som vi i Sverige står för. Jag kan naturligtvis aldrig acceptera ett tjänstedirektiv som innebär att kollektivavtalens ställning, vården, skolan, omsorgen eller de lösningar vi valt för särskilt vik-

tiga områden, till exempel läkemedels- och alkoholfrågorna, riskerar att påverkas negativt.

Därför kan jag inte acceptera EU-kommissionens förslag till tjänstedirektiv så som det ser ut i dag. Det är alltför otydligt formulerat och innehåller oklarheter på viktiga punkter. Men det är än så länge bara ett förslag, och i de framtida förhandlingarna är det viktigt att vi, tillsammans med de fackliga organisationerna, arbetar konstruktivt för att få till en bra lösning. Det är nämligen inte så att vi kommer undan frågan genom att bara säga nej till ett direktiv för tjänstehandeln och att allt då förblir som det är just nu. Om vi inte kan hitta en politisk lösning inom EU kommer frågan att flyttas över till och avgöras av EG-domstolen i Luxemburg.

EU-kommissionens förslag till tjänstedirektiv har väckt mycket uppmärksamhet, och det råder inget tvivel om att det finns de som vill använda tjänstedirektivet som ett sätt att försvaga de svenska välfärdssystemen och de fackliga rättigheterna. Därför är det väldigt viktigt att vi som värnar dessa nu arbetar seriöst och konstruktivt med att hitta bra lösningar.

Låt mig avslutningsvis än en gång understryka att jag i de förhandlingar som inleds till hösten inte kommer att acceptera ett direktiv som innebär att kollektivavtalens ställning, vården, skolan, omsorgen eller de lösningar vi valt för särskilt viktiga områden, till exempel läkemedels- och alkoholfrågorna, riskerar att påverkas negativt.

Anf. 23 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Frågan om tjänstedirektivet håller på att segla upp som en stor valfråga i det kommande EU-parlamentsvalet. Det är rätt krånglig materia, och egentligen är det väl ingen som i dagsläget har klart för sig exakt vilka följder direktivet kommer att få. Det är också därför som arbetsmarknadsutskottet har tagit initiativ till en hearing om de här frågorna som vi ska ha i riksdagen.

Däremot är det helt klart att mycket står på spel. Från Vänsterpartiets sida delar vi den oro som finns i fackföreningsrörelsen för att den grundprincip som direktivet bygger på, alltså ömsesidighets- och ursprungslandsprincipen, är ett generalangrepp på den kollektiva förhandlingsrätten. Principen säger alltså att ett tjänsteföretag som vill förlägga delar av verksamheten till ett annat land bara behöver följa lagstiftningen i hemlandet.

Kritiken och oron från fackligt håll är massiva. Till exempel har sex LO-förbund, bland andra Seko, Handels och Transport, gett ut en folder där man beskriver ursprungslandsprincipen som direkt fackföreningsfientlig, och man säger att direktivet måste förkastas i sin helhet.

Av interpellationssvaret kan man inte läsa ut riktigt samma kamplust från regeringens sida som man ser hos de fackliga organisationerna. På min fråga om statsrådet tänker gå emot den här principen, som LO-förbunden kallar direkt fackföreningsfientlig, svarar statsrådet att det är en fråga av teknisk natur. Den fråga som fackföreningsrörelsen lyfter upp som det allvarligaste hotet på mycket länge är alltså en fråga om teknik.

Inte heller svarar Pagrotsky på de direkta frågorna som ställs om regeringen är beredd att acceptera ursprungslandsprincipen och göra löntagarnas rättigheter till undantag. Det är i samma ambivalenta anda som

regeringsföreträdare, och för övrigt socialdemokratiska EU-parlamentariker, har agerat när tjänstedirektivet i olika omgångar har varit uppe inom ramen för EU-samarbetet.

Regeringen kommunicerar med riksdagen även i andra sammanhang än i interpellationsdebatter. I samband med att EU-nämnden tog upp frågan den 14 maj utarbetades en promemoria inför ministerrådet, och där svarar regeringen på mina frågor. Där skriver man så här: På det sätt som principen kommer till uttryck i kommissionens förslag och kan komma att påverka för Sverige vitala intressen är den inte acceptabel. Det är av vikt att utformningen av principer görs på ett sådant sätt att svenska intressen tillgodoses.

Det går inte att läsa på något annat sätt än att man accepterar principen. Man ifrågasätter inte principen, utan den ska bara formuleras på ett sådant sätt att det tillgodoser vissa saker.

I motsats till den retorik som vi hör från socialdemokratiskt håll i valrörelsen, i motsats till det undanlidande svaret i interpellationen, ser vi i det här underlaget till ministerrådet att regeringen varken är beredd att stoppa direktivet eller är beredd att stoppa den fackföreningsfientliga ursprungslandsprincipen.

Anf. 24 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Fru talman! Jag vill tacka Camilla Sköld Jansson för att hon har ställt denna interpellation och även för svaret. Att jag har anmält mig till denna debatt beror, inte oväntat, på att jag har en helt annan syn på vad det handlar om.

I grunden handlar detta, fru talman, om man är för eller emot frihandel. Det är det grundläggande. Det är inte överraskande att frågeställaren har valt en helt annan utgångspunkt. Historien säger oss att Vänsterpartiet är för att ha så mycket hinder som möjligt. Ska man karakterisera frågans inkörspport är det att interpellanten vill göra Sverige till ett museum, och själv vill hon vara museiföreståndare.

Jag tror för min del att detta är helt fel. Jag tror att vi måste sätta helt andra kriterier i förgrunden. Det är väldigt intressant att tyvärr inte heller statsrådet har använt ordet konsument i detta sammanhang. Jag tycker att han borde ha gjort det. I hela frågan och svaret finns inte konsumentperspektivet med någonstans.

När vi ser på utvecklingen inom Europa är det väldigt viktigt att vi ser möjligheterna att bryta ned en massa handelshinder. Tänk om vi hade haft större konkurrens på till exempel försäkringssidan och finansiella tjänster. Tänk om vårt kära försäkringsbolag Skandia i Sverige hade fått lika stor konkurrens som man själv har bidragit till i Amerikas förenta stater, där man har etablerat och gjort dåliga affärer – där också.

Jag tror för min del att den här museiattityden, som Camilla Sköld Janssons hela interpellation andas, är förödande. Jag tycker också att den är ovärdig svensk fackföreningsrörelse. Sättet att ställa frågor beror också på om man vill sprida fördomar eller inte. Den som har satt sig in något i detta tjänstedirektiv, som bara är ett förslag – jag håller med om att det kan finnas skäl att diskutera detta – ställer frågan: Är det viktigt att vi får tillgång till fler tjänster och fler arbetstillfällen? Ska konsumentintresset dominera?

*Svar på
interpellationer*

Om man vill att det bara ska vara en utmaning mot kollektivavtalen har man ingen tilltro till den svenska fackliga organisationens styrka. Det har jag, efter mångårig anslutning till ett TCO-förbund.

Om man tittar på det här tjänstedirektivet ser man att det är grundläggande att vi i Sverige kommer att kunna använda svenska kollektivavtal även i fortsättningen. Direktivet avser generellt att när det gäller att etablera tjänsteutövning gäller värdlandets regler. Detta är ju huvudlinjen i det hela. Direktivet innehåller även en garanti för att svensk arbetsrätt ska gälla vid tillfällig tjänsteutövning. Detta säkerställs, fru talman, genom ett uttryckligt undantag från principen: När tjänster tillhandahålls gränsöverskridande ska reglerna i tjänsteutövarens hemland som huvudregel gälla. I undantaget hänvisas det nämligen till utstationeringsdirektivet, som frågeställaren inte har nämnt över huvudet, som är det direktiv som reglerar vilka arbetsrättsliga regler som gäller, som ska användas i medlemsstaterna.

Det viktigaste är: Vad är då utstationeringsdirektivet? Jo, det är huvudargumentet i detta. Enligt utstationeringsdirektivet har värdlandet ensamrätt att definiera vad som ska utgöra en arbetstagar. Det är den verkliga garantin för att vi i Sverige inte behöver, om vi inte vill sprida fördomar, frukta att kollektivavtalen inte ska gälla.

Jag ska i nästa replik, om jag får möjlighet, om statsrådet tänker svara, ta upp ett företag i Bräcke som är jätteintressant i det här sammanhanget och som har tjänstegrejer att göra utomlands i sådana avlägsna länder som Danmark och Tyskland.

Anf. 25 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Vi ska vara klara över att det här är en fråga som har kommit på bordet på grund av att kommissionen lade fram ett förslag i januari månad. Det har förberetts under en lång tid. Det har varit allmänna deklarerationer om att man måste göra saker på tjänsteområdet, men konturerna har varit otydliga ända tills i januari. Detta har studerats av tjänstemän, och det har varit föremål för behandling på tjänstemannanivå i den formen att tjänstemän har rest till Bryssel och fått ställa frågor till tjänstemännen från kommissionen om vad det som står på s. 69 betyder och vad det som står här och där betyder.

Det har ännu inte varit föremål för någon enda politisk diskussion. I går fördes det upp på dagordningen för första gången i ministerrådet, och det var för att kommissionen skulle lämna en kort enkelriktad information om rena procedurfrågor och processfrågor. Inget land begärde ordet. Inget land har ännu bekänt färg. Vi vet ingenting om var andra länder kommer att hamna förutom att vi vet att väldigt många länder har långa listor med frågetecken och orosområden, listor som kanske är lika långa som våra.

Vi är så tidigt i den här processen. Kommissionen vill förresten att beslutsprocessen ska hålla på till julafton eller nyårsafton, möjligen, nästa år. Ingen jag har träffat tror att det kommer att vara möjligt att vara så snabb som det innebär med nästan två år i de här sammanhangen.

I det läget tänker inte jag börja hela den här processen genom att berätta exakt hur vi ska agera vid förhandlingsbordet. Jag har beskrivit vad som är målen för mig. Jag vill värna de här områdena, som är viktiga för

Sverige, och jag ska använda den förhandlingstaktik som jag tror tjänar det bäst.

Låt oss säga att jag börjar med att säga: Vi ska använda den här speciella metoden. Vi ska underkänna hela principen, eller vi kanske väljer den andra metoden när vi ska slåss för en massa undantag. Då är det möjligt att jag hamnar i ett läge där Sverige blir helt ensamt om någon viss bedömning. Och så står jag i riksdagen och binder fast mig för det och blir ointressant när det gäller att förhandla med andra om hur vi gemensamt ska bilda allianser för att förändra i den riktning vi vill. Därför kommer jag att ett tag till fortsätta att låta bli att berätta särskilt mycket om den förhandlingstaktik som vi kommer att bedöma, helt enkelt av det skälet att det inte finns någon anledning för mig att nu bestämma det.

Vi har svåra problem med ursprungslandsprincipen. När det gäller metoden för att angripa de problemen kanske man tycker att det bästa från vår synpunkt är att göra rent hus med principen från start eller att vi, eftersom vi kanske inte har någon chans att få stöd från en majoritet, kanske ska hitta någon näst bästa lösning. Den typen av bedömningar är det inte meningsfullt att göra i det här läget för mig som minister. Det är naturligtvis helt annorlunda för dem som vill driva på debatten och ställa krav på hur regeringen ska göra, men jag tror att de har förståelse för att regeringen kan komma att göra den bedömningen i ett något senare skede.

Jag vill påminna om att inga andra länder ännu har markerat position. Jag har ställt frågor till en del kolleger, och jag noterar att få av dem har fått sina första redovisningar av sina tjänstemän. Få av dem vet vad frågan gäller. Jag kan ställa följande fråga till dem: Vad gör du för bedömning av det här med alkoholhandeln, som är en viktig fråga för mig? Jag ställde den frågan senast i går. De ser ut som frågetecken i ansiktena och har ännu inte tänkt igenom vad det här innebär. I det läget tänker inte jag börja processen med att binda upp mig för en speciell teknik. Däremot är jag väldigt tydlig när det gäller det politiska jag vill åstadkomma. Jag ska naturligtvis också beakta konsumenternas intressen, men det första handlar nu om de här viktiga sakerna, som jag vill försvara och skydda i den svenska modellen.

Anf. 26 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Det stämmer att EU-kommissionen har lagt fram det här konkreta förslaget det här året, men det stämmer också att de här tankegångarna går att spåra ända till 2000 i samband med Lissabonstrategin. Åtminstone sedan 2002 har det i olika sammanhang varit uppe konkreta formuleringar som handlar om ömsesidighet, om att varor ska behandlas som tjänster och om ursprungslandsprincipen som regeringsföreträdare och EU-parlamentariker har haft möjligheter att förhålla sig till. Det kommer ju inte neddroppande direkt från himlen, men det stämmer att det nu på något sätt ändå är ett skarpt läge.

Jag menar att trovärdigheten när det gäller om man verkligen ställer sig på arbetstagarnas sida ligger i synen på ursprungslandsprincipen. Det är det som är knuten: synen på dess vara eller inte vara. Och det handlar inte om att säga nej till ett direktiv om tjänstehandel, utan det handlar om att säga nej till en fackföreningsfientlig princip, om att säga nej till ett direktiv som bygger på just denna princip.

Återigen är det just tanken om ursprungsland som är det avgörande hotet, alltså att utgångspunkten är att tjänsteföretag som kan komma hit kan strunta i våra lagar och strunta i våra avtal. Utgångspunkten är att till exempel ett italienskt företag ska följa Berlusconis lagar, och regeringens strategi är att man då inte ska ifrågasätta denna princip. Jag menar att det är för svagt. Det är ett annat synsätt än vad vi har i Vänsterpartiet, och det är ett annat synsätt än vad de fackliga organisationerna har.

Utgångspunkten i de här diskussionerna måste vara, menar vi, att företagen ska följa nationella lagar och avtal. Det måste vara det som är grundprincipen, och det finns det också stöd för i EU:s grundfördrag. Så länge ursprungslandsprincipen är kvar är hoten mot kollektivavtalen och hotet mot att man ska kunna skydda löntagarna kvar. Det hjälper inte med undantag, oavsett om man har 10, 50 eller 1 000 undantag. Det är ju ingen som vet hur de här undantagen ställs mot principen när det provas. Ingen vet till exempel vad som händer om man ställer ursprungslandsprincipen mot utstationeringsdirektivet, och det är det som är den stora hotbilden.

Med regeringens förhandlingsupplägg innebär det att man är beredd att lägga makten hos EU-domstolen när det gäller att pröva de här principerna mot varandra, och det innebär i klartext, om det blir så, att man lägger framtiden för kollektivavtalens ställning och löntagarintresset i händerna på EU:s domstol. Det är innebörden av att regeringen inte klart och tydligt kan ifrågasätta ursprungslandsprincipen.

Anf. 27 GUNNAR ANDRÉN (fp):

Fru talman! Jag var för ett tag sedan i Bräcke. Där finns det ett företag som sysslar med reparationer av cococolaautomater och sådana saker. De sysselsätter ett fyrtiotal personer i Bräcke, men sedan åker de då och installerar de här maskinerna i de här EU-länderna. Dit hör inte Norge – det är en stor marknad för dem. Och Sverige är naturligtvis en stor marknad. Men det är även fråga om Danmark och Tyskland.

Det är klart att det för detta företag, som är viktigt för Bräcke, är ohyggligt viktigt att de kan exportera och arbeta på rimliga villkor i det här landet. De ska då tillämpa de regler som gäller där nere men också de regler som gäller för anställda i Sverige, i den mån de inte är anställda i ett annat land.

Jag tror för min del att vi måste se möjligheterna i detta direktiv. Och här skiljer jag mig radikalt, och liberalismen skiljer sig radikalt, från Vänsterpartiets ideologi där man bara ser hinder och hotbilder. Se möjligheterna i detta i stället! Sverige ska ju också kunna dra nytta av detta och använda många tjänster och exportera många tjänster.

Jag förstår inte alls det som Camilla Sköld Jansson pratar om. Jag försökte räkna upp de starka skydd som finns för svenska kollektivavtal. Uppenbarligen lyssnade hon inte. Då menar jag att man sysslar med att göra någonting annat, nämligen sprida fördomar om att de svenska fackliga organisationerna är svaga. Det finns alltså kraftfulla åtgärder i det här direktivet för att vi ska kunna skydda svensk arbetsmarknad och dessutom bereda möjligheter för konsumenterna.

Det är ett ord som Camilla Sköld Jansson inte använder och som jag hörde i sista meningen från statsrådet. Jag tror för min del att vi måste ha några som värnar konsumenternas intresse i detta i Europa.

Anf. 28 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Låt mig börja med att kommentera Gunnar Andréns inlägg om producenterna i Bräcke. Jag har varit nordisk samarbetsminister i fem år. Jag har ägnat alla de fem åren åt att underlätta för tjänsteföretag, till exempel i våra gränsbygder, på norska och svenska sidan om gränsen, på danska och svenska sidan om sundet, att arbeta på andra sidan gränsen. Det har varit snöröjare, en gräsmatteförsäljare från Karlstad, maskin-entreprenörer, verkstäder och andra. Jag tycker att det är jätteviktigt. Jag kommer att fortsätta med det och jobbar med det också på EU-nivå.

Så småningom i den här frågan kommer den typen av frågor säkert också på dagordningen. Där delar vi engagemanget. Även för konsumenterna har det här betytt en del, framför allt kanske för konsumenterna i Norge som på grund av våra insatser nu också får ta del av svenska tjänsteleverantörers, köttbulleleverantörers och andras varor och tjänster till bättre priser.

Till Camilla Sköld Jansson vill jag säga ett par saker. Jag har i dag för första gången under åtta år som statsråd tagit risken att framstå som stroppig och att underskatta riksdagens ledamöter. Jag har valt att säga exakt samma sak två gånger i samma interpellationssvar. Jag upprepar ett helt stycke i mitt svar för att säkerställa att det ska gå fram. Men Camilla Sköld Jansson går upp och låtsas som ingenting och har inte hört det. Jag hoppas att det beror på att hon inte kunde koncentrera sig eller något annat, att det inte var något mer illvilligt.

Jag ska läsa upp det en gång till. Det handlar om anklagelsen att jag är ute efter att låta Berlusconi arbetsmarknadsregler gälla i Sverige. Låt mig avslutningsvis, sade jag när jag avslutade min inledning, än en gång understryka att jag i de förhandlingar som inleds till hösten inte kommer att acceptera ett direktiv som innebär att kollektivavtalens ställning, vården, skolan, omsorgen eller de lösningar vi valt för särskilt viktiga områden, till exempel läkemedels- och alkoholfrågorna, riskerar att påverkas negativt.

Jag kan läsa det en gång till. Men efter tre gånger tycker jag inte att jag ska behöva ta på mig att höra Camilla Sköld Jansson en gång till säga att jag är här för att införa Berlusconi kollektivavtal i Sverige. Någonstans får det finnas en gräns för vad som är rimligt att anklaga politiska motståndare för. Här finns det viktigare saker att ägna sig åt.

Camilla Sköld Jansson säger att den här frågan har varit uppe sedan 1999 eller 2001 – det var ett årtal. Jag kan berätta att den frågan har varit uppe sedan 1956. Då skrevs den fria rörligheten för tjänster in i Romfördraget. Sedan dess har detta varit en fråga för EU-domstolen. Det är inte så att regeringen, som Camilla Sköld Jansson felaktigt uppfattar, vill ha en taktik som lägger frågan i domstolen. Problemet är att frågan ligger i domstolen nu. Det är domstolen som har bestämt att vi inte får förbjuda spritreklam i Sverige. Det är domstolen som har gjort alla möjliga sådana här saker till vår nackdel. Eftersom det inte finns några direktiv som reglerar det kan en näringsidkare med stöd av Romfördraget gå till domstolen. Där ligger det nu till dess att det finns ett direktiv som täcker upp det här området. Därför är det en alltför enkel och populistisk lösning att säga: Vi ska inte ha det här. Då förblir allt vid det gamla.

Problemet är att det gamla innebär att det är oavsättliga jurister i domstolen som då har makten och fortsätter att ha makten. Därför är det

viktigt att vi jobbar seriöst och konstruktivt med den här frågan, bygger allianser med andra, bildar opinion och driver frågan effektivt och konstruktivt, inte bara står och tjoar på läktaren och beklagar oss över att andra är elaka. Då hamnar vi i förlorarläget, att vi inte påverkar och att det kommer att bli utformat på ett sätt som kanske inte tar hänsyn till kollektivavtalen och vårt sätt att hantera medicin och så vidare.

Anf. 29 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v):

Fru talman! Gunnar Andrén tycker att jag ställer fel frågor i min interpellation. Han har ju möjlighet att själv ställa de frågor som han vill ha svar på. Nu har jag ställt mina frågor som jag vill ha svar på.

Jag är väldigt koncentrerad, Pagrotsky, jag lyssnar väldigt noga och jag har läst väldigt noga. Efter att vi tre gånger har lyssnat till statsrådet i talarstolen har vi ännu inte hört statsrådet säga att man tar avstånd från ursprungslandsprincipen. Det är det som är min poäng, att ursprungslandsprincipen är det stora hotet. Det spelar ingen roll hur många olika undantag man får till stånd. Man vet inte vad som händer i slutändan när man ställer principer emot varandra. Det är ju det som gör att vi i dag inte kan säga att vi säkerställer kollektivavtalens ställning. Det är det som är min poäng. Även jag förstår att Pagrotsky inte är intresserad av Berlusconi arbetsrättsregler, men det blir ju kontentan om direktivet behåller denna grundprincip.

Att vara seriös, konstruktiv och bygga allianser med fackföreningsrörelsen menar jag är att jobba för ett direktiv som tar hand om tjänstehandeln och bygger på principen att det är de nationella lagarna och avtalen som ska gälla. Är inte det seriöst och konstruktivt, statsrådet? Är det inte seriöst och konstruktivt att luta sig mot EU:s grundfördrag och säga att den omvända principen ska gälla? Nationella lagar och avtal ska följas av företag när man bedriver verksamhet.

Anf. 30 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Camilla Sköld Jansson, jag har sagt om och om igen att svenska avtal ska gälla i Sverige. Kan jag säga det klarare och tydligare? Svenska avtal ska gälla i Sverige, inte Berlusconi.

Om jag säger det till mina kolleger vid ministerrådsbordet i Bryssel, räcker det för att den svenska synen ska bli beslut? Det vet vi inte nu. Förhandlingarna kommer kanske att börja om ett halvår och äga rum under ett, två eller tre års tid. Ska jag stå här och binda upp mig för att välja en viss angreppsmetod som kanske gör att vi helt faller ur spelet och blir marginaliserade?

Jag kan mycket väl tänka mig att det visar sig vara den effektivaste vägen, att angripa själva startpunkten. Då ska vi göra det. Men tiden att göra den bedömningen kommer senare. Det viktiga för mig i dag är att slå fast att svenska avtal ska gälla i Sverige. Det är det som ska vara vägledande för vårt sätt att arbeta med detta. Vi kommer inte att acceptera ett direktiv som innebär att kollektivavtalens ställning riskerar att påverkas negativt.

Den som inte förstår vad jag säger nu måste vara antingen illvillig eller någonting annat som jag inte vill precisera till protokollet.

Anf. 31 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Yvonne Andersson har frågat mig på vilket sätt jag avser att stötta enskilda forskares projekt för att ta till vara nya idéer på energiområdet.

Regeringen har nyligen låtit utvärdera insatserna inom 1997 års långsiktiga energipolitiska program. Utredaren Peter Nygårds redovisade uppdraget i september 2003.

Utredaren finner att målen för energiforskningsprogrammet till stor del, och med ett viktigt undantag, har uppfyllts. Verksamheten har bidragit till att sänka kostnaderna för ny energiteknik och till att bygga upp vetenskaplig och teknisk kompetens inom högskola och näringsliv. Där emot kan man inte hävda att programmet lyckats bidra till en kraftig marknadsintroduktion av ny teknik för el- och värmeproduktionen från förnybara energikällor.

Mot denna bakgrund delar jag med Yvonne Andersson en viss oro över att våra insatser på forskning och utveckling på energiområdet inte i tillräcklig utsträckning leder till nya produkter och processer på marknaden.

Regeringen kommer under hösten att presentera ett förslag till fortsatta insatser kring forskning och utveckling på energiområdet. Det är förstås för tidigt att nu gå in på vad detta förslag kommer att innehålla i detalj. Vad jag kan säga nu är att stor vikt kommer att fästas vid frågan om hur resultaten från energiforskningen i större utsträckning ska kunna kommersialiseras.

Vi har etablerat en verksamhet som fungerar väl när det gäller att bygga upp kompetens och kunnande vid våra högskolor och inom industrin. Uppgiften nu är att gå vidare och på denna grund etablera ett system som ger oss ny teknik både för omställningen av vårt energisystem och för en hållbar tillväxt.

Även andra insatser och styrmedel än forskning kan förbättra förutsättningarna för företagande och marknadsintroduktion av nya produkter och öka efterfrågan på ny energiteknik.

Det system med elcertifikat som infördes förra året kommer till exempel att öka intresset för och efterfrågan på ny teknik för elproduktion från förnybara energikällor.

Ofta noteras bristen på riskkapital som en barriär för innovationsverksamheten. I november 2003 utsåg jag en förhandlingsman som tillsammans med Stiftelsen Industrifonden, Teknikbrostiftelserna, Almi Företagspartner AB och Stiftelsen Innovationscentrum ska föreslå en förstärkt satsning på kapitalförsörjning i mycket tidiga skeden, så kallad såddfinansiering. Resultaten av detta arbete kommer att stärka möjligheterna för kommersialisering av nya idéer.

Jag vill också peka på att ny teknik för förnybar energi och energieffektivisering utgör en stor och viktig del av det som kan kallas miljöteknik. Det nationella centrum för miljödriven affärsutveckling och miljöteknikexport som nu planeras för start runt årsskiftet kommer även det att bidra till förbättrade förutsättningar för kommersialisering av ny teknik på energiområdet.

Svar på
interpellationer

Med dessa insatser är jag övertygad om att förutsättningarna kommer att förbättras avsevärt för att nya idéer på energiområdet ska kunna tas till vara.

Anf. 32 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Det kanske är lite förmätet, men jag ska ändå roa mig med att läsa upp ett par citat från de riktlinjer som Socialdemokraterna antog vid sin mellankongress den 16–18 april:

”Mer vindkraft. Utbyggnaden av vindkraft måste öka. I dag tar tillståndsprocessen för lång tid. Vi vill att staten ska ansvara för att särskilda områden för vindkraft pekas ut och miljöprövas så att utbyggnaden kan ta fart.”

Vidare står det: ”Växande marknad för miljöteknik. Svenska företag är världsledande när det gäller att ta fram patent inom miljöteknik. Vi vill öka satsningarna på forskning, utveckling och export av miljöteknik.” Etcetera.

Detta stämmer väl överens med svaret. Jag blev glad när jag fick ministerns svar i min hand. Ändå känns det som om det finns anledning att betona att det som har kommit i gång i dag borde ha gjorts i förrgår, om man säger så.

Jag skulle vilja peka på en sak som har oroat mig. Jag har ju rätt mycket tillgång till Vinnovas inre arbete. Det gäller hur man inom energiområdet ska lyckas få det här brobygget mellan forskningen, de goda idéerna – många enskilda på våra högskolor och på andra ställen har suveräna idéer – och den produkt som vi vill ha. Här känns det som om många, särskilt enskilda, helt enkelt får sämre möjligheter. Det är ofta kluster eller lite större sammanslutningar som har möjlighet att gå framåt.

Här vill jag peka på frågan: Hur ska vi kunna ta vara på de många enskilda goda idéer som finns? Jag har själv mött flera personer som har haft bra idéer men som känner att de inte kan komma vidare. Det finns ett slags vakuum innan man kommer dithän att man kan bli såddfinansierad i ett företag eller få en energimyndighets möjligheter.

Det är egentligen detta jag vill peka på. Jag är kort sagt orolig för att många av de bärkraftiga idéer som skulle ha kunnat leda framåt till ökade möjligheter inom energiområdet inte har tagits till vara. Ofta blir då duktiga ingenjörer och andra hänvisade till att sälja sina idéer till andra länder eller att satsa på nya områden som helt enkelt är framkomliga när det gäller ekonomisk utveckling för dem själva.

Därför ställde jag frågan i min interpellation hur vi ska göra för att bättre ta till vara de nya idéerna. Det gäller både dessa – jag ser att talar tiden snart är ute – och naturligtvis också den industri vi har som nu måste omorientera sig då dess produkter inte längre är marknadsvänliga i vårt land.

Men först och främst gäller det de enskilda goda idéerna. Hur ska vi bättre kunna hitta de förnybara energikällorna och ta vara på enskildas idéer?

Anf. 33 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag tycker att det var roligt att höra detta första inlägg. Det tyder på att vi har väldigt mycket som förenar. Det är väldigt många punkter i våra sätt att se på detta som sammanfaller.

Självklart går det alltid att tycka att man kunde ha gjort mer än det man gör och att man kunde ha börjat tidigare med saker som man börjar med nu. Men jag vill ändå påstå att vi har varit väldigt ambitiösa på vindkraftens område de senaste åren. Vi ger nu ett driftsstöd på 100 miljoner kronor per år till de vindkraftverk som finns i produktion. Det är väldigt mycket pengar. Det är 12 öre per kilowattimme i ett läge när de långsiktiga kontrakten på el kanske har varit 20 öre per kilowattimme. Det har alltså varit väldigt mycket.

Dessutom lägger vi betydande belopp på forskning och utveckling när det gäller vindkraft – på demonstrationsanläggningar och på introduktion av nya vindkraftsanläggningar. I den period där vi nu är lägger vi under några år nästan ½ miljard kronor på detta. Vi gör alltså redan saker som följd av beslut som vi har fattat redan tidigare. Det är inget som börjar nu.

Jag håller med om att vad vi behöver bli bättre på är att få ut mer kommersiellt bärkraftiga produkter ur denna verksamhet. Det måste gå från prototyp, experiment och försöksverksamhet till något som bär sig självt i fortvarigstillståndet, så att säga. Där är vi inte ännu. Där behöver vi bli bättre.

Det är detta som är inriktningen på nästa steg i den långsiktiga energiomställningen. Där ingår också – inte just i energiomställningen utan i vad vi behöver göra mer – att nu när den privata marknaden för riskkapital i tidiga skeden nästan har havererat efter börs krisen för ett par år sedan så behöver vi gå in och göra mer där. Det kostar pengar, och det är inte så lätt att gå från att bara säga att detta är viktigt och behövs till att också göra det. Däremellan krävs budgetförhandlingar och budgetprioriteringar.

Vi vill göra mer. Jag konstaterar att Kristdemokraterna vill göra mindre och har skurit ned detta i sitt budgetalternativ. Vi kanske kan enas om att försöka ändra det till nästa omgång när det blir budgetmotioner så att vi får mer att vara överens om.

Låt mig till sist berömma en sak till. Interpellationen är ett uttryck för en omsorg om omställningen av energisystemet, något som också förenar oss. Anledningen till att man vill ha vindkraft och annan förnybar energi är ju insikten att kärnkraften inte kan hålla på i evighet. Den som vill ha kärnkraft och mer kärnkraft har ju ingen anledning att lägga ett korvöre på vindkraft. Jag är glad att detta är något som förenar oss: synen att vi inte kan ha kärnkraften för evigt. Vi måste börja förbereda en utfasning, och bästa sättet att förbereda är att hitta något att fasa in. Vi måste också se till att det inte blir för abrupt den dagen kärnkraften ska fasa ut utan att det kan göras i ett gradvist, förutsägbart och någorlunda harmoniskt förlopp, att det inte kommer för plötsligt och för sammanpressat under kort tid och att det då också finns många andra förnybara energislag att ersätta den med.

Det är ett viktigt besked från Kristdemokraterna, som vi andra väntar på att få höra, att ni har samma syn som vi på detta. Jag välkomnar ett vidgat samarbete i hela den här omställningsdiskussionen, inte bara om vindkraften utan också om andra närliggande frågor.

Anf. 34 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Det är väl alltid bra om man kan hitta breda lösningar på svåra samhällsproblem. När jag i mitt tidigare inlägg framförde kritiken att detta skulle ha börjat tidigare var det just med tanke på utfasningen. Det är viktigt att vi har starka energikällor som tar över när vi ska fasa ut kärnkraften. Det tror jag är jätteviktigt.

När det gäller vindkraften handlar detta för mig inte bara om pengar. Jag tror nämligen att det finns väldigt mycket mer av tekniskt kunnande att hämta för att vindkraften ska bli ännu mer effektiv och komma längre.

Jag tror nästan att ministern känner till Saabs projekt Signaturanpassad vindkraft som nu håller på att utvecklas en del. Det har jag också funderat mycket på, för ÖB skrev just i sin rapport om forskning och utveckling att särskilda forsknings- och tekniksatsningar ska fullföljas genom projekt som avser generell teknikutveckling i civil samverkan med tyngdpunkt på modellering och simulering inom energiteknik, nanoteknik, signaturanpassning samt produktionsteknik.

Då var alltså min andra lilla fundering när det gäller de här frågorna att vi ju i vårt land har så oerhört mycket kunnande. Hela Saabs utveckling av flygvapnet är baserat på en kunskap som man letar efter världen över. Jag känner för övrigt inte till att det finns ett enda land som producerar flygplan från så att säga ax till limpa så som man gör just på Saab.

Om den här tekniken också kunde användas på andra områden, som man pekar på när det gäller projektet om vindkraftverk, och man tar vara på den löser man en hel lång rad med samhällsproblem, som att skära ned på en verksamhet därför att Försvarsmakten inte är beredd att köpa fler flygplan eller vad det är. Visst kan kunnandet fortsättningsvis användas i civilt flyg, men jag tror att det är viktigt att ta vara på detta jättekunnande som vi kan leta världen över efter. Det finns inte på det så att säga systemteoretiska sätt som finns på till exempel Saab.

Det är väl i den delen som jag har känt att all den typ av vindkraft som finns i dag kanske inte är fullt utvecklad. Jag tror nämligen att tekniken i våra vindkraftverk skulle kunna utvecklas avsevärt. Var finns då möjligheterna att få det kapital som stöder nya innovationer när det gäller att ta vara på både dagens och morgondagens moderna teknik för att styra energikällor som vindkraftverk? Hur kan man ta vara på det? Har ministern några funderingar?

Anf. 35 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag är inte tekniker och ska inte ge mig in i några amatörmässiga funderingar över hur tekniken kan användas på olika områden. Men det är klart att också jag ser möjligheter att korsbefrukta olika områden. Den militära forskningstradition som finns i Linköping baserad på flygplan skapar kunskap om aerodynamik, energieffektivisering och annat.

Vi sätter under några år av, som jag försökte säga, ½ miljard kronor som Energimyndigheten disponerar just för att stödja den här typen av idéer. Jag vet inte om just Saabs projekt eller andra som drivs av stora företag passar in, men pengar sätts av som ska användas där de gör mest nytta för att få fram idéer, men också för att få demonstrationsanläggningar, pilotprojekt och annat ute i verkligheten.

Den tekniska utvecklingen går snabbt framåt. En av de viktigaste ägde rum i min valkrets, i Göteborg, i och med att den största och viktigaste utveckling som har skett på det området de senaste åren är att de kullager som är centrala för att minska friktionen i systemen har blivit en mycket stor, lönsam och växande produkt för SKF i Göteborg. De här sakerna sprids över landet på ett sätt som jag tycker är trevligt.

Jag hoppas att vi nu kan gå från att i tio år ha utvecklat idéer, prototyper och småskalig verksamhet till att utveckla större och kraftigare verk som ger bidrag till energiförsörjningen och som också är mer ekonomiskt bärkraftiga. Där tror jag att vi är överens.

Syftet med detta är ju att vi ska göra oss mindre beroende av kärnkraften. Jag fick inte något riktigt svar på vilken Yvonne Anderssons inställning är i den grundfrågan. Om svaret är att man ska göra som Folkpartiet kan vi spara de här pengarna och lägga dem på någonting annat, forska om andra saker än alternativa energislag. Har man åsikten att kärnkraften ska byggas ut blir det här meningslöst. Jag tolkar Yvonne Anderssons hela engagemang här som ett uttryck för att hon tycker som jag och inte som Folkpartiet i den här frågan. Jag skulle gärna vilja ha det en liten smula mer belyst.

Anf. 36 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Min absoluta övertygelse är att vi inte kan avveckla någon kärnkraft förrän vi har utbytbara energikällor som kan ta över de behov som finns. Därför måste vi satsa väldigt hårt på att hitta miljöanpassade, bra energikällor som kan ta över. Då kan man naturligtvis avveckla kärnkraften.

Det var mitt svar.

Nu vill jag också slutligen ha ett konkret svar från ministern: Vad svarar jag konkret en civilingenjör som går vidare och doktorerar och som utvecklar idéer och tankar när han eller hon vill veta vart man vänder sig för att få de idéer man tror på prövade?

Går vi tillbaka i historien vet vi att det ofta är enskilda personer som har kläckt banbrytande idéer, men som har fått en god miljö så att de har kunnat utvecklas vidare. Just det läget tycker jag är viktigt när det gäller att ta vara på den kunskap och den kreativitet som finns. Vart vänder man sig?

Energimyndigheten har, såvitt jag hitintills har hittat när jag har sökt, helst velat ha grupper och projektliknande saker för att pröva idéer. Men om vi har enskilda eller kanske bara två personer som inte orkar med några barriärer av stora ansökningar eller inte har något företag bakom sig, vart vänder de sig för att pröva en idé? Den frågan skulle jag vilja ha belyst.

Såvitt jag förstår är detta min sista replik. Då måste jag ärligt säga att den här debatten tyckte jag var jättekul. Den var spännande och intressant. Fast det inte ligger inom mitt utskottsområde har jag försökt att fördjupa mig lite i de här frågorna, och det var intressant och positivt för mig att få ta del av ministerns synpunkter.

Anf. 37 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s):

Fru talman! Jag ska vara mycket konkret, och eftersom Yvonne Andersson inte har några repliker kvar ska jag inte ställa några nya frågor.

Vart vänder man sig om man är forskare och vill hitta på någonting på det här området? frågade Yvonne Andersson. Det finns många olika områden. Statens energimyndighet har hand om de pengar som jag har beskrivit, som staten sätter av för det här ändamålet. Vinnova har stora program. De kanske är i en större skala än för en enskild doktorand. Doktorander har i stället den normala forskningsfinansieringen att söka ur som inte nödvändigtvis är bestämd till ett visst ändamål utan som är det normala vid doktorandstudier. Det kan vara en väg framåt.

Blir det sedan en mer konkret idé kan man gå till Almi och få rådgivning och diskutera vilka finansieringsmöjligheter som finns för att investera i ett företag och sådana saker.

Men nästan allt det vi diskuterar är beroende av att staten har pengar att finansiera detta med. Det har den ju nu, även om vi alla är otåligen och gärna skulle ha velat ha mer även tidigare – så även jag. Men tänk då på att hade Kristdemokraterna fått bestämma och om Kristdemokraternas förslag till budget går igenom vid voteringen här i kammaren om ett par veckor blir det 125 miljoner kronor mindre att dela på för den här typen av ändamål. Det hotet mot utvecklingen av nya och bättre energislag i Sverige hoppas jag att vi tillsammans kan arbeta för att undanröja och att vi i stället kan gå i andra riktningen – forska mer, utveckla mer och få bättre energi och en snabbare omställning av energisystemet samt lägre priser på el i Sverige.

Tack för ett trevligt meningsutbyte!

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 2003/04:469 om billiga läkemedel

Anf. 38 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Ana Maria Narti har frågat mig om jag avser att ge departementets jurister i uppdrag att analysera tillämpningen av den nya lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner med mera med avseende på bestämmelserna om utbyte av läkemedel på apotek samt vad jag avser att göra för att motverka en överdriven och skadlig strävan efter kostnads-sänkningar inom vården.

Inledningsvis vill jag säga att landstingen enligt hälso- och sjukvårdslagen har en skyldighet att erbjuda god vård åt dem som är bosatta i landstinget. Enligt hälso- och sjukvårdslagen ska landstingen vidare ge patienten möjlighet att välja behandlingsmetod om det finns flera behandlingsalternativ som står i överensstämmelse med vetenskap och beprövad erfarenhet. Landstinget ska ge patienten den valda behandlingen om det med hänsyn till den aktuella sjukdomen eller skadan och till kostnaderna för behandlingen framstår som befogat.

Den 1 oktober 2002 trädde lagen (2002:160) om läkemedelsförmåner med mera i kraft. Bestämmelserna i den nya lagen innebär bland annat att apotekspersonalen ska byta ut ett förskrivet läkemedel mot det billigaste, likvärdiga läkemedlet som finns tillgängligt på det enskilda apoteket. Detta gäller förutsatt att förskrivaren inte av medicinska skäl på receptet har motsatt sig utbyte eller att patienten väljer att betala mellanskillnaden

i pris till det dyrare läkemedlet. Läkemedelsverket fastställer vilka läkemedel som är utbytbara mot varandra.

Avsikten med att införa generisk substitution var att minska kostnaderna för läkemedelsförmånerna genom utbyte av dyra originalpreparat till billigare generika, det vill säga kopior, och genom detta främja en ökad konkurrens mellan läkemedelsföretagen som i slutändan leder till lägre priser.

Reformen med utbyte av läkemedel på apotek har, vad jag erfarit, på det stora hela fungerat mycket bra. Den har medfört kostnadsbesparingar för samhället och patienterna på drygt 1 miljard kronor under 2003. Vidare har det inte kommit regeringen till känna att reformen har orsakat försämringar i vården eller att den har medfört några allvarliga patientsäkerhetsproblem eller störningar i relationen mellan läkare och patient. Regeringen anser dock att det är viktigt att kontinuerligt utvärdera reformen och har därför i regleringsbrevet för 2004 gett Socialstyrelsen i uppdrag att i samråd med Läkemedelsverket undersöka om generisk substitution har medfört några patientsäkerhetsproblem. Om Socialstyrelsen bedömer att patientsäkerhetsproblem föreligger ska förslag till åtgärder för att minska dessa lämnas. Uppdraget ska redovisas senast den 31 augusti 2004.

Vidare gavs Socialstyrelsen redan i regleringsbrevet för 2003 uppdraget att utvärdera hur reglerna för utbyte används. Rapporten som Socialstyrelsen har överlämnat till regeringen belyser bland annat i vilken utsträckning utbyte sker, i vilken utsträckning förskrivare motsätter sig utbyte och i vilken utsträckning patienter motsätter sig utbyte och väljer att betala en merkostnad. En slutsats som Socialstyrelsen drar i rapporten är att tillämpningen av reglerna för generiskt utbyte är stabil och att reformen nu har "satt sig".

Ana Maria Narti tar även upp frågan om läkemedelskommittéernas arbete i relation till reformen om utbyte av läkemedel på apotek. Jag vill därför tydliggöra att läkemedelskommittéerna inte påverkar vilket läkemedel som expedieras på apoteket inom ramen för utbytesreformen, utan det är det läkemedel som är billigast på Läkemedelsverkets utbytbarhetslista som expedieras om inte patienten betalar mellanskillnaden eller om läkaren på medicinska grunder har motsatt sig ett utbyte. Läkemedelskommittéernas rekommendationslistor eller landstingen kan således inte påverka detta.

Den nya lagen innebär inte en onödig kostnadsjakt inom vården, utan den tillser att samhället inte betalar ett för högt pris för likvärdiga läkemedel. Med hänsyn till det som jag nu har redogjort för samt att det inte faller inom Regeringskansliets roll att tolka lagen vill jag avsluta med att säga att jag inte har för avsikt att låta departementets jurister analysera tillämpningen av den nya lagen utöver den kontinuerliga uppföljning som redan sker.

Anf. 39 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Tack, socialministern. Först vill jag påminna om en interpellationsdebatt som vi har haft. Då var det faktiskt jag som hade tagit upp frågan om en absolut överdriven marknadsföring från läkemedelsföretagens sida. Det var när en kampanj tapetsrades över hela staden med

nästan erotiskt uppmuntrande skrik och rop i samband med lanseringen av Cialis.

Vi diskuterade frågan om den överdrivna marknadsföringen från läkemedelsföretagens sida och de destruktiva effekter som direktreklam för mediciner, vänd direkt till patienterna, medför. Vi var överens om att det inte var bra. Vi var också överens om att den EU-lag som förbjuder sådan reklam är bra, men den tillämpas inte i Sverige ens i dag.

Jag vill påminna om detta för att vi ska vara på det klara med följande. Jag vill inte ha en återgång till den roterande karusellen av marknadsföring och prisökningar i användandet av mediciner. Jag tycker att lagen är bra. Jag tycker att det är bra att man arbetar systematiskt och samordnat för att dra ned på onödiga prisökningar när det gäller användningen av mediciner.

Men jag har fått höra klagomål från patienter. Jag har fått höra klagomål från läkare. Det gäller faktiskt ivern med vilken en del byråkrater inom vissa landsting har gått till verket. Jag tycker att de agerar mot lagen. Lagen specificerar mycket tydligt att man inte ska byta ut medicinerna om läkaren tycker att det finns medicinska skäl för att behålla det dyrare preparatet. Det står så i lagen. Om man inför Kloka Listan, som i Stockholms läns landsting, som blir ett måste för alla, varför finns det läkare? Är det inte principiellt viktigast när det gäller hälsovården att samspelet mellan läkare och patient fungerar, att läkaren under en lång tid följer patienten och ser hur patienten fungerar? Hur kan då vissa byråkrater gå ut med krav på absolut stelbent, mekanisk tillämpning av enbart en sorts preparat vid en viss sjukdom? Detta går mot allt som sunt förnuft säger. Detta kan till slut stjälpa reformen. Om patienterna förlorar förtroendet för sina läkare och för hälsovården kommer de att köpa sina mediciner på Internet. Då har vi inte åstadkommit någonting. Det var därför jag framställde denna interpellation. Det var inte för att ifrågasätta lagen och inte för att hjälpa rullningen av pengar i marknadsföringsmaskinen, som har gått för länge i fråga om läkemedel.

Anf. 40 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Egentligen för Ana Maria Narti en diskussion om två problemställningar som är skilda från varandra.

Den ena handlar om lagen om utbyte av läkemedel. Där har jag svårt att se att vi har anledning att se kritiskt på detta. Det handlar i det fallet om att apoteken är skyldiga att byta ut läkemedel som är likvärdiga enligt Läkemedelsverkets lista, det vill säga det ska vara samma innehåll i läkemedlet. Om det då finns en prisskillnad ska apoteket erbjuda patienten det billigaste. Det ska ha samma medicinska effekt, vara exakt samma läkemedel, men det är olika producenter och prisnivåer.

Det är här fråga om en prispress på läkemedelsindustrin som är viktig. Det har lett till fantastiska sänkningar. Många läkemedelsföretag har sänkt sina priser efter reformen. Vi kan konstatera att vi över ett år har sparat ungefär 1 miljard. Men vi vet också att prisutvecklingen nu har kommit i en helt annan situation. Vi hade en prisutveckling på uppemot 10 % per år för några år sedan, och förra året var den 2–3 %. Den reformen har varit alldeles lysande för att åstadkomma en prispress på läkemedelsindustrin och för att få en ökad konkurrens.

En helt annan sak som jag tror att Ana Maria Narti i huvudsak är ute efter är läkemedelskommittéernas arbete i respektive landsting. Det är en lagstiftning som reglerades – tror jag – 1997, där vi ville sätta upp läkemedelskommittéerna för att ge råd till läkarna om vilka läkemedel som rekommenderades för olika terapier eller vid olika diagnoser. Där förs det en diskussion om läkemedelskommittéerna är för strikta, om de rekommenderar billigare behandlingar av ekonomiska skäl, det vill säga av hänsyn till landstingens ekonomiska situation. Det är faktiskt en annan problemställning än problemet med utbytbarheten. Läkemedelskommittéerna påverkar inte vilka läkemedel som apoteken ska byta ut, utan de följer Läkemedelsverkets instruktioner som anger att det ska vara likvärdiga läkemedel.

Den andra diskussionen är naturligtvis viktig. Läkemedelskommittéerna ska arbeta för att ge det som man kan kalla för hälsoekonomiska råd till förskrivande läkare för att de inte ska skriva ut onödigt dyra mediciner om det finns alternativ. Då handlar det inte om likvärdiga läkemedel, utan det handlar om att det kan finnas alternativa terapier och alternativa behandlingar som ur ett hälsoekonomiskt perspektiv kan vara bättre.

Jag anser att läkemedelskommittéerna i allt väsentligt har fungerat väldigt bra och att de har varit ett stöd för de enskilda läkarna. Det är viktigt att man följer denna utveckling och att Socialstyrelsen har uppsikt över hur läkemedelskommittéerna fungerar, men det är ett helt annat problem än frågan om utbyte av läkemedel på apoteken. Den reformen har i allt väsentligt fungerat precis som vi önskade oss.

Anf. 41 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Tack, socialministern. Det är sant att vi diskuterar två olika företeelser samtidigt. Men från min synvinkel sett går de in i varandra. Det förekommer mycket ofta smittoeffekter i samhällsklimatet i Sverige. Man började med den reform som beskrivs i lagen och som jag inte har någonting emot. Det är en klok, klar och sund reform.

Samtidigt uppstod det en debatt om korruption, läkemedelsreklam, korrumperade läkare och mutor. Vad som mycket lätt inträffar i en sådan situation är att det skapas ett slags hysterisk upphetsning i en enda riktning. Man tappar nyanser och till och med respekten för vissa yrkeskategorier och respekten för en levande dialog mellan människor. Man inleder en häxjakt.

Just nu är det på modet att jaga korrumperade läkare och korrumperade läkemedelsföretag. Därför kan jag ställa tusen frågor om till exempel hur man tillämpar Kloka Listan i Stockholms läns landsting. Jag har hört att patienter är missnöjda. Jag har till och med hört om patienter som själva vill betala prisskillnaden för att få ett dyrare preparat, men de har inte fått göra det. Det är inte logiskt.

Om det räcker med att skriva en lista över mediciner som kan användas för olika sjukdomar, då behövs det inga läkare utan då räcker det med en maskin där man trycker på en knapp för att få ut listan med mediciner som ska användas. Detta medför inte heller några vårdkostnader för ett möte mellan läkare och patient. Är mötet mellan läkare och patient det avgörande för en behandling, då ska detta möte respekteras. Jag undrar om det är så i dag.

Det kan också diskuteras om alla generiska kopior och originalmaterial är likvärdiga. Det förekommer skillnader. Människor är, konsigt nog, unika varelser. En kan reagera mycket bra på det billigare preparatet medan en annan fortfarande kan behöva originalet. Det kan ingen annan bedöma än läkaren i samråd med patienten. Inga kloka listor löser det problemet.

Anf. 42 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Den läkemedelsreform som innebar att vi skapade Läke- medelsförmånsnämnden och fattade beslut om att apoteken ska byta ut ett dyrare läkemedel mot ett billigare under förutsättning att det är ett likvärdigt läkemedel har lett till mycket stora förbättringar i läkemedels- hanteringen. I mitt förra inlägg nämnde jag att vi under förra året sanno- likt sparade ungefär 1 miljard kronor på detta.

Det var många som då varnade för ett sådant här system. Man sade att patienterna inte kommer att kunna hålla ordning på sin medicin om de plötsligt får ett annat läkemedel eller en annan producents varumärke på sin läkemedelsförpackning och att systemet skulle skapa oro.

I dag vet vi hur det ser ut. Till att börja med är det bara de läkemedel som är likvärdiga som berörs. Det motsvarar ca 60 % av förskrivna lä- kemedel. I och med att denna möjlighet infördes sänkte flera läkemedels- företag sina priser eftersom de insåg att de annars skulle få svårt att hävda sig gentemot patienterna.

Men det är bara ett par procent av patienterna som motsätter sig ut- byte, endera genom att de själva säger att de vill behålla sitt gamla läke- medel och är beredda att själva betala det eller genom att läkaren gör den medicinska bedömningen att det inte bör ske något utbyte. Denna medi- cinska bedömning kan till exempel handla om att man inte tror att patien- ten kommer att kunna hantera det nya läkemedlet på grund av osäkerhet eller av att det rör sig om äldre människor som lider av demens och lik- nande. Det är ju otroligt viktigt att de känner trygghet.

I själva verket har den här reformen – som jag tidigare sade – varit en framgång. Såvitt vi i dag kan bedöma har den inte skapat någon ökad osäkerhet för patienten. I augusti i år får vi en noggrannare rapport från Socialstyrelsen där man går igenom denna reform.

Det andra gäller läkemedelskommittéernas arbete. Enligt lag har landstingen skyldighet att hålla sig med en läkemedelskommitté. Läke- medelskommitténs arbete ska bara vara rådgivande för den enskilde läkaren. Läkemedelskommittén ska arbeta producentoberoende – detta för att undvika att den enskilde läkaren blir beroende av läkemedelsföre- tagens reklam eller kampanjer för ett visst läkemedel. I stället för att förlita sig på ett företags marknadsföring ska man kunna vända sig till läkemedelskommittén och se vilka rekommendationer den har gjort när det gäller val av olika behandlingsmetoder.

Det är landstingen som ansvarar för denna verksamhet, och den skyl- digheten regleras genom en lag som har stiftats av riksdagen. Men det har förts en diskussion om huruvida läkemedelskommittéerna är alltför budgetorienterade och om de håller tillbaka nya behandlingsformer och terapier som är godkända av Läke medelsförmånsnämnden och i stället har en mer konservativ hållning när det gäller behandlingsformer. Det är viktigt att man diskuterar detta. Det finns skäl att se hur läkemedelskom-

mittéerna fungerar så att de inte låser fast ett behandlingsalternativ i gamla modeller.

Det är ett uppdrag som normalt ligger hos Socialstyrelsen att se till att verksamheten anpassas efter det som de medicinska framstegen erbjuder. Den diskussionen är jag intresserad av att fortsätta att föra. Jag ville bara klargöra att vi hittills har andledning att glädja oss över resultaten av läkemedelsreformen om utbytbarhet på apoteken.

Anf. 43 ANA MARIA NARTI (fp):

Fru talman! Tack, socialministern. Vi är överens om värdet av reformen och om att läkemedelspriserna inte får stiga hur som helst. Vi är alla väldigt glada för att prisökningarna har bromsats och att trenden har brutits. Men vi får inte låta pendeln svänga åt andra hållet.

Vi måste komma ihåg en sak. På den tiden när karusellen snurrade allt fortare och priserna gick upp visste alla vad som hände. Hela hälsovårdssystemet visste hur detta fungerade. Läkemedelsföretagen pumpade in enormt mycket pengar i reklam, och det förekom mycket trevliga inbjudningar direkt knutna till läkemedelsföretagens olika evenemang.

Jag skulle vilja att socialministern tar med sig några varningssignaler när han lämnar den här debatten. Alla läkare är inte korrumperade. Alla byråkrater är inte specialister på behandling. Landstingens tjänstemän får inte ge order till en läkare om hur en behandling ska se ut.

Vi får inte glömma att läkemedelsindustrin är bland de viktigaste branscherna för tillväxt i Sverige. Jag träffade folk från Lunds universitet för inte så länge sedan som berättade för mig om doktorander i biokemi som dagen efter doktorsexamen kommer att bli arbetslösa.

Jag tror inte att det är en framtid som vi kan önska oss.

Anf. 44 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Bara ett viktigt påpekande: De läkemedelskommittéer som arbetar i landstingen består inte av byråkrater och tjänstemän, utan de sammansätts av läkare, det vill säga att det är läkare som ska ge råd till andra läkare. Deras arbete ska grundas på vetenskap och beprövad erfarenhet på det medicinska området. Deras roll är att ge stöd till andra läkare i deras arbete.

Men jag vill gärna upprepa det jag tidigare sade, att det är klart att det är viktigt att vi håller ett öga på att deras arbete inte blir för konservativt, i den meningen att de inte förstår behovet av att introducera nya behandlingsmetoder. Det är en uppgift som jag tycker att vi ska följa.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 2003/04:480 om låssystem för äldreboenden

Anf. 45 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Mia Franzén har frågat mig dels vad jag avser att göra för att nå en lösning för de äldreboenden runt om i landet som vill följa lagen och samtidigt skapa en trygg situation för anhöriga och boende, dels vad

jag avser att göra för att bringa klarhet i vilka låsanordningar, kodkorts-system, kods-system, nycklar med mera som finns på olika äldreboenden och om dessa är lagvidriga eller ej.

Många personer med demenssjukdom har nedsatt kognitiv förmåga och kan därför ha svårt att ta ställning till och fatta beslut om sin vård och omsorg. Detta medför bland annat att anhöriga eller vårdpersonal ibland måste vidta begränsningsåtgärder för att förhindra en demenssjuk person från att komma till skada eller att skada andra. Begränsningsåtgärder kan bland annat bli aktuella i de fall en person riskerar att utsätta sig för fara genom att vilja lämna bostaden.

Begränsningsåtgärderna kan bland annat omfatta lås, larm och medicinering. I sådana sammanhang ankommer det på personalen eller anhöriga att, utifrån gällande lag och med respekt för den enskildes integritet, självbestämmande och rättssäkerhet, försöka tolka den enskildes vilja och intressen.

Möjligheterna att vidta en begränsningsåtgärd utan vårdtagarens samtycke är emellertid mycket små. Det finns inget uttryckligt stöd i vare sig socialtjänstlagen eller hälso- och sjukvårdslagen som ger personalen sådana befogenheter. Om det finns en påtaglig fara att vårdtagaren ska till exempel skada sig själv kan brottsbalkens bestämmelse om ansvarsfrihet vid handlande i nöd vara tillämplig. Denna bestämmelse kan i ett sådant fall utgöra lagstöd för att vidta en begränsningsåtgärd. Nödbestämmelsen kan dock inte utgöra ett stöd för att annat än i undantagsfall vidta en begränsningsåtgärd.

Gränzonen mellan vad som kan vara att anse som en begränsningsåtgärd till skydd för individen och en tvångsåtgärd som strider mot gällande lag är emellertid i vissa fall oklar. Detta medför att personal ibland känner en osäkerhet inför att vidta åtgärder som de anser är nödvändiga för att skydda en vårdtagare eller andra i dennes närhet. Ibland saknas också riktlinjer för hur personal bör handla i olika situationer. För den enskilde vårdtagaren medför detta brister i rättssäkerheten.

Regeringen tillsatte i februari 2002 en nationell demensarbetsgrupp med uppdrag att utreda olika frågor med anknytning till personer med demenssjukdom. Gruppen har hösten 2003 redovisat sitt arbete. Bland de förslag till åtgärder som gruppen föreslår finns åtgärder för att stärka den enskildes rättssäkerhet och ge personalen bättre stöd, kunskap och tydligare vägledning i lag för sitt handlande. Förslagen bereds för närvarande, dels internt i Regeringskansliet, dels i diskussioner mellan företrädare för Socialdepartementet, Svenska Kommunförbundet och Landstingsförbundet.

Olika studier har visat att det är möjligt att minska användningen av begränsningsåtgärder genom insatser för ökade kunskaper och förändrade attityder hos personalen. Ett gott bemötande, kunskap om oro och aggressivitet, dess utlösande orsaker och hur man hanterar problematiken är en nödvändighet för att kunna ge god omvårdnad. Det är också viktigt att det finns tillräckligt med personal på de särskilda boendeformerna där personer med nedsatt kognitiv förmåga vistas. Det åligger huvudmännen att dimensionera vården och omsorgen efter de behov som finns hos vårdtagarna samt svara för den kompetensutveckling av personal som behövs för att skapa ökad trygghet hos såväl boende som personal.

Det är också huvudmännen som har ansvaret för att de tekniska trygghetssystem såsom lås, kods-system med mera som anses behövas i de särskilda boendeformerna uppfyller lagstiftningens krav.

Anf. 46 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag vill informera om att vi har problem med textningen på monitorerna, så man får försöka följa med i debatterna utan text.

Anf. 47 MIA FRANZÉN (fp):

Fru talman, socialministern och åhörare! Jag vill börja med att tacka socialministern för ett väldigt bra svar. Det förtydligar ytterligare och i fler dimensioner hur otydlig lagstiftningen är på det här området.

Men jag har som sagt noterat att det finns en oro. Med modernisering av många äldreboenden runtom i landet har olika former av kodkortssystem införts. Detta känner jag borde rendera till en noggrann eftertanke innan vi låter utvecklingen veckla in oss för mycket.

På boendena finns både dementa och rörelsehindrade äldre, piggare och svagare. Hur kodkorten hanteras och lämnas ut varierar från boende till boende, men generellt gäller stor restriktivitet. Och i de flesta fall är det bara personalen och anhöriga som dagligen besöker en boende som får ett kort. Kortet i sig är sedan den enda förutsättningen för både inpassering och utpassering i boendet. Jag blev alltså själv inlåst för bara någon vecka sedan på ett äldreboende och kunde inte ta mig ut utan att tillkalla personal. De låssystem som införs ligger med andra ord långt ifrån Socialstyrelsens rekommendationer, som jag också nämnde i min interpellation.

Inlåsningsfår inte ske, säger Socialstyrelsen, utan de boende ska själva kunna låsa upp. Låssystemen får alltså inte vara för komplicerade. Är det för komplicerade system som de äldre inte klarar av eller inte minns är det att betrakta som inlåsningsfår.

Socialministern har i sitt svar till mig vidare angivit att en tidigare nationell demensarbetsgrupp slutfört sitt arbete och att dess förslag för närvarande bereds på departementet. Detta är i sig glädjande, och jag vill fråga ministern om han inom ramen för den beredningen också avser att ta reda på hur verkligheten ser ut ute på äldreboenden i landet vad gäller låssystemens användning.

Vidare vill jag fråga om ministern avser att komma med förslag till förtydligande av lagstiftningen eller andra åtgärder för att öka rättssäkerheten både för vårdpersonal och för boende.

Jag delar socialministerns beskrivning av svårigheterna kring vården av dementa och behovet av begränsningsåtgärder i vissa fall. Men inlåsningsfår är inget undantag i dagsläget – den formen av inlåsningsfår som kan betraktas som en nödåtgärd, enligt brottsbalken – utan nödsituationen är regel.

Visserligen kan man anse att vår äldreomsorg i många avseenden befinner sig i ett nödläge med många långtidssjukskrivna och med underbemannade avdelningar. Men ett nödläge enligt lagens mening är det knappast fråga om, vilket socialministern också påpekar i sitt svar.

Om lagstiftningen är otydlig, vilket Lars Engqvist och jag verkar vara klart överens om, vems ansvar är det då att förtydliga den? Är det huvudmännens, kommunpolitikernas eller vårdpersonalens – sjuksköters-

kornas, läkarnas, undersköterskornas eller vårdbiträdenas – ansvar? Eller är det egentligen så att det är riksdagens, regeringens och socialministerns ansvar att förtydliga en otydlig lagstiftning?

Anf. 48 Socialminister LARS ENGQVIST (s):

Fru talman! Jag ska börja med att svara på den allra sista frågan som Mia Franzén ställde. Den var inte alldeles enkel att svara på.

Det finns en annan frågeställning som gäller maxtaxa i äldreomsorgen. Där finns en lagstiftning, men den tillämpas på olika sätt. Frågan är då vems ansvar det är att förtydliga den lagstiftning som riksdagen har fattat beslut om. Då är beskedet egentligen detta: Det är inte riksdagens sak att förtydliga lagstiftningen, utan riksdagens sak är att stifta lagen, och sedan måste rättssystemet genom en utarbetad praxis klargöra vad som ska gälla i olika fall.

Man kan också tänka sig att statliga myndigheter tar på sig uppgiften att ge rekommendationer om lagen ska förtydligas. Men det var bara ett påpekande. Jag skulle egentligen önska mig att riksdagen kunde fatta ett beslut. Tycker riksdagen inte att lagen följs skulle jag önska att riksdagen kunde säga: Det var så här vi menade. Det är så här lagen ska tolkas. Men det är inte riktigt så enkelt.

Jag delar dock Mia Franzéns grundläggande uppfattning. Problemet är att vi har, och vill ha, en äldreomsorg som grundar sig på respekt för den enskilda individen. Detta är utgångspunkten. Det är inte fråga om förvaring av människor som är sjuka, dementa eller har svårt att klara sig själva. Det är fråga om omsorg om dessa människor, en vård byggd på respekt för den enskilda individen.

Om det anses vara svårt att klara en människas trygghet för sig själv eller för andra måste huvudregeln vara att man ser till att ha personal nog att bistå patienten. Samtidigt kan vi acceptera att man i vissa lägen kan behöva arbeta med lås eller kombinationer av lås som gör det svårt att lämna bostaden. Det är viktigt, och det var det som diskuterades i demensarbetsgruppen, att vi går igenom med kommunerna i vilken utsträckning detta förekommer och hur de själva ser på det. Det är också viktigt att vi från statens sida konstaterar att lösningarna på de här problemen i huvudsak ska handla om det som jag också påpekar i mitt svar: andra sätt att arbeta, förstärkt personalresurs samt ökad kunskap och vetskap om hur man ska motverka det här. Det är huvudlinjen.

Demensarbetsgruppens rapport ligger nu till grund för de diskussioner som vi för med Kommunförbundet och Landstingsförbundet, som tar sikte på att i slutet av det här året redovisa en mer samlad handlingsplan för utvecklingen av äldreomsorgen. Det handlar om en rad andra frågor än den här, men det ska också handla om detta. Det betyder att just den här frågeställningen diskuteras i denna arbetsgrupp. Avsikten är alltså att vi ska samla in den kunskap som Mia Franzén efterlyser för att kunna gå till riksdagen med ett besked om hur vi ska hantera frågan.

Jag är inte säker på att det behövs en annan lagstiftning. Lagstiftningen är nog ganska bra i det här fallet. Här är det en tillämpningsfråga. Då kan vi aktivt arbeta för att kommunerna ska följa lagstiftarens intention. Det menar jag i huvudsak ska ske genom den arbetsgrupp som nu arbetar tillsammans med Kommunförbundet och Landstingsförbundet och som kommer att redovisa sitt material för riksdagen. De ska vara färdiga i

slutet av året. Det betyder att vi någon gång nästa vår ska kunna ha en diskussion om äldreomsorgens framtid här i riksdagen.

Prot. 2003/04:118
19 maj

Anf. 49 MIA FRANZÉN (fp):

Fru talman! Jag tackar socialministern för det. Det är väldigt positivt. Jag hör ju att man har kommit långt också med att diskutera det här med kommunerna, hur man hanterar den lagstiftning som finns. Det är ju en statlig myndighet, Socialstyrelsen, som faktiskt har försökt att utarbeta rekommendationer för hur man kan använda låssystem som kan uppfylla lagens krav på rättssäkerhet och att det inte ska vara inlåsning.

Jag förstår också att man avvaktar lite grann hur praxis utbildas, men det är ett problem som jag ser det om vi inte belyser det här problemet och faktiskt tar en ordentlig diskussion med kommunerna om hur man hanterar inlåsning. Anhöriga och boende själva är i så stort hjälpbehov att jag tror att det är svårt att ifrågasätta. Man känner sig så utelämnad att det är svårt som boende eller anhörig att ifrågasätta att man faktiskt blir inlåst. Det är något som man får acceptera om man accepterar en viss form av boende.

Problemet är också att det är väldigt få kommuner som har särskilda avdelningar enbart för dementa. Man blandar piggare och sämre personer på de här avdelningarna. Det vore ju sorgligt om vi fick ett fall där till exempel en svårt alzheimersjuk person får tag i en kniv och går bärsärkargång inne på avdelningen och människor inte tog sig ut. Det vore väldigt obehagligt om man fick en praxis efter ett sådant sorgligt fall. Därför ser jag fram emot att den här beredningen ändå kommer med en del konkreta förslag och att man också ser över vilka låsanordningar som finns ute på olika äldreboenden.

Jag vill i alla fall återigen tacka för detta klargörande av det oklara. Med rätt belysning framgår ändå bristerna tydligt. Men bristen ligger, som jag ser det, i lagen och eventuellt i praxis – inte hos den vårdpersonal som med omtanken under ena armen och ett ganska maffigt regelverk under andra armen försöker göra ett bra jobb på våra boenden ute i landet.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 2003/04:465 om skadeståndsskyldiga barn

Anf. 50 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Yvonne Andersson har frågat mig vilka åtgärder jag tänker vidta för att det arbete som pågår i Regeringskansliet om barns skuldsättning inriktas på skadeståndsskulder och inte bara på fordonsrelaterade skulder. Hon har också frågat mig om jag tänker vidta åtgärder för att förändra den nuvarande lagstiftningen när det gäller skadeståndsskyldighet för barn, i synnerhet för barn under 15 år.

Det arbete som Yvonne Andersson nämner har till syfte att hindra och förebygga att föräldrar på ett illojalt sätt skuldsätter sina barn. Arbe-

Svar på
interpellationer

tet har i huvudsak den inriktning som anges i interpellationen. Det är riktigt att det ska utföras i två steg.

Det första steget består i att införa en underrättelseskyldighet för bland annat kronofogdemyndigheten i förhållande till överförmyndaren. Därigenom kommer förutsättningarna för överförmyndarens tillsyn att förbättras eftersom han eller hon automatiskt får kännedom om skuldsättning som drabbar barn. Regeringen har i dag fattat beslut om de förordningsändringar som är nödvändiga för att åstadkomma detta.

Det är viktigt att betona att kronofogdemyndighetens underrättelseskyldighet inte är begränsad till fordonsrelaterade skulder. Tvärtom kommer den att omfatta alla typer av skulder, således i princip också skadeståndsskulder. Vad Yvonne Andersson efterlyser i sin första fråga är alltså delvis redan verklighet.

Jag har inte för avsikt att verka för några ändringar av den övergripande regleringen om barns skadeståndsansvar. Grundtanken i denna reglering är redan för närvarande att skadeståndsskyldighetens omfattning i dessa fall ska bestämmas efter vad som är skäligt med hänsyn till omständigheterna. Vid denna bedömning beaktas bland annat barnets ålder och mognad samt handlingens beskaffenhet och den skadelidandes behov av skadeståndet. En helt avgörande fråga blir också om barnet är skyddat av ansvarsförsäkring. Möjligheten att jämka skadeståndsskyldigheten används främst i de numera ganska ovanliga fall där barnet står utan den typen av försäkring.

Lagen uppställer inte någon nedre åldersgräns för skadeståndsskyldighet. Men detta innebär inte att man tänker sig att de allra minsta barnen ska kunna göras skadeståndsskyldiga. Så har inte heller skett i rättspraxis. När det gäller skador som vållats av små barn kan det i stället bli aktuellt att göra föräldrarna ansvariga. Detta förutsätter dock att skadan kan anses ha orsakats av föräldrarnas bristande tillsyn över barnet. Någon form av vållande måste alltså föreligga på föräldrarnas sida. Det finns inte – och är inte heller aktuellt att införa – något strikt ansvar för skador som har orsakats av barn.

Anf. 51 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Regeringen har ju enligt FN:s barnkonvention ansvaret för att lagstiftning och myndighetsutövning ska vara för barnets bästa. Därför blir inte riktigt mitt angreppssätt detsamma som justitieministerns. Men jag är väldigt tacksam för det här svaret och den öppning som det ger beträffande att regeringen avser att se över helheten.

Det finns dock i dag 6 650 skuldsatta barn under 18 år i kronofogdemyndighetens register. De är tillsammans skyldiga staten över 40 miljoner kronor. Vid regeringens presentation i samband med att lagutskottet hade en hearing om skuldsatta barn betonade man att det enbart var de 5 miljoner kronor, av de över 40 miljoner kronorna, som hör till kategorin fordonsrelaterade skulder som regeringen tog ett grepp om. I lagutskottet diskuterade vi detta och fick in en skrivning i betänkandet som sedermera riksdagen antog om att regeringen borde se över hela den här situationen.

Föräldrar och andra vuxna har tillsynsplikt över barn. Jag tycker att det är viktigt i det här sammanhanget att påpeka föräldrans ansvar. Om barnets vårdnadshavare har en hemförsäkring kan barnet åläggas full skadeståndsskyldighet.

När hemförsäkring saknas, vilket är fallet många gånger, sätts visserligen beloppet ned till ett skäligt belopp – enligt den rättspraxis jag har funnit – beroende på barnets betalningsmöjlighet, men barnet är fortfarande ersättningsskyldigt. Det innebär i princip att ett barn som kanske ärvt en anhörig får betala hela skadeståndet, medan ett barn utan tillgångar får jämkning.

Skuldsatta barn skulle kunna delas in i två kategorier, nämligen barn som på egen hand har ådragit sig sina skulder och barn där vårdnadshavare eller annan ansvarig gjort barnen betalningsansvariga.

Vad jag finner av ministerns svar är det i första hand den senare gruppen som man tar greppet över. Jag anser att en vårdnadshavare alltid har ansvar för ett barns skulder när barnet är under 15 år alldeles oavsett om barnet självt gjort sig skyldig eller om det är föräldern.

Jag tycker att det är synd att ett barn ska ställas till svars, när det egentligen handlar om föräldrarnas tillkortakommande när det gäller att teckna försäkringar.

Oavsett orsaken till ett barns skulder måste man ju ta sig en funderare över dem som har uppkommit innan barnet har fyllt 15 år. Är det rimligt att ett barns skadestånd ska kunna växa med ränta på ränta tills barnet är 18 år och därmed går ut i livet utan möjlighet att få en lägenhet, ett telefonabonnemang, ett kreditkort eller annat? Man får med sig en skuldörda i ryggsäcken.

Utifrån det perspektivet ville jag att ministern skulle svara på om man är beredd att utreda vilka konsekvenser det får att unga människor berövas sin livslust på grund av att något hänt innan de är straffmyndiga.

Anf. 52 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! När det gäller skadestånd kan man aldrig bygga upp ett system som innebär att ingen drabbas. Det är viktigt att det vilar på avtals- och skadeståndsrättsliga grunder, men det är naturligtvis särskilda förutsättningar när barnen är väldigt små.

Jämningsmöjligheten innebär att det faktiskt kan sättas ned till noll så att man helt blir befriad. Det avgör omständigheterna i det enskilda fallet. Det är en viktig princip.

Det är de illojala skulderna som vi vill komma åt med detta arbete. Enligt min uppfattning vore det orimligt att lägga ett strikt ansvar på föräldrarna. Om ett barn börjar hänge sig åt klotter i väldigt stor omfattning skulle föräldrarna bli fullständigt ruinerade om de skulle ersätta sina barns skador. Då skulle man verkligen kunna tala om katastrof – inte bara för barnen utan för hela familjen.

Anf. 53 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Jag håller med om att det här är en svår problematik. Om jag hade tyckt att jag hade något riktigt bra förslag hade jag presenterat det i en motion eller liknande, men nu har jag inte det. Jag har bara ett bekymmer som jag vill att regeringen ska titta på och ministern ta sig an.

Ett barn har i dag inte rätt att vara i barnomsorgen när det är över tio år. Men det är inte säkert att en elvaåring förstår innebörden av att till exempel klottra på en vägg eller kasta sten på en bil eller liknande, särskilt inte om det blir lockat av lite äldre ungdomar. Då blir det ett problem. Det blir ett problem för att denna tio- eller elvaåring kan få ett högt

skadestånd som den får dras med tills den är 18 år. Sedan ska det börja krävas av dem.

Jag menar att risken är att de här ungdomarna aldrig kommer på fötter eftersom de känner sig tyngda redan i den åldern. De kan aldrig starta. Också en del av de små stickprov som jag har tagit visar att det här inte är bra. Det finns nämligen ingen gräns för när ett barn är moget att bedöma faran i att begå den typen av handlingar. I dag finns det ingen enhetlig gräns för från vilken ålder föräldrarna, dagispersonal eller andra bär det fulla ansvaret. Från vilken ålder kan vi utgå från att det här ska justeras?

Siffrorna är ju skrämmande, och bekymren är skrämmande. Från min sida sett räcker det inte att överförmyndaren får vetskap om att ungdomarna finns i kronofogdens register. Det räcker möjligtvis när man ska förhindra att föräldrar gör sina barn skadeståndsskyldiga. Där tycker jag att regeringen har kommit på nya fräscha idéer som till exempel att registrera bilarna på ägare och brukare. Jag har tagit del av ert arbete. Jag tycker att det verkar vara framgångsrikt. Men jag är bekymrad över den andra delen där unga människor inte klarar av att få rätsida på sina liv därför att de ser mörkt på vad som har drabbat dem.

Min önskan med den här interpellationen var egentligen att väcka ministern och regeringen för att man behöver ta ett helhetsgrepp över barnets situation och utgå från det. Jag skulle vilja få ett svar från ministern på om man inte kan tänka sig att inom det arbete som nu bedrivs inom regeringen när det gäller fordonsrelaterade skulder eller skulder som på något vis har åsamkats barnen på grund av att föräldrarna har varit vårdslösa kompletteras med att man ser helhetsperspektivet när barn har en skuldbörda i ryggsäcken när de är 18 år och har fått den innan de är straffmyndiga. Det är också en liten poäng att de inte kan ställas inför rätta, men ändå kan ådömas ett skadestånd.

Anf. 54 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Om föräldrarna är vårdslösa i sin fostran eller uppsikt kan de bli skadeståndsskyldiga redan i dag. Det är inte något som behöver införas. Den möjligheten finns.

Det här är ju inte någon ny fråga. Det är en gammal princip som har funnits länge. Det har utretts ordentligt, och man har vägt för- och nackdelar. Inte minst med tanke på den belastning som finns på Regeringskansliet, dels med egna förslag, dels med beställningar från riksdagen, tycker jag inte att man ska börja utreda sådant där man redan från början vet att man sannolikt inte tycker att det är en bra lösning. Här gäller det de skulder som man särskilt vill komma åt, nämligen när man skriver över dem på barn och så vidare.

Som jag sade drabbar det naturligtvis ett barn hårt att bli skadeståndsskyldigt. Ett barn som exempelvis orsakar en eldsvåda i en skola kan också bli skadeståndsskyldigt till stora belopp, men det skulle vara ännu värre för barnet och hela familjen om föräldrarna omedelbart skulle överta en skuld på kanske flera miljoner kronor. Det skulle inte på något sätt skydda barnet. Det skulle innebära att föräldrarna omedelbart var tvungna att betala det, kanske med hot om att försälja allt de äger och har. Det skulle inte heller vara någon bra lösning för barnet.

Sammantaget tycker jag att vi har en bra balans, utom att vi måste komma åt dessa skulder. Det är ett ofog. Det är på det sättet vi nu vill arbeta.

Prot. 2003/04:118
19 maj

*Svar på
interpellationer*

Anf. 55 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! I den hearing som lagutskottet anordnade kring frågan om skuldsatta barn lyfte bland annat Barnombudsmannen fram att detta inte är lyckosamt, och har gjort det i sina rapporter till regeringen gång efter annan när det har gällt barns situation. Jag tror inte heller på idén att föräldrarna skulle få ta detta. Det är därför jag tycker att det är viktigt att regeringen tar med det i sitt helhetspaket.

Vi vill väl alla trots allt ha unga människor som med tillförsikt kan se framtiden an och se sina möjligheter. Det jag vill komma åt är att de barn som inte är straffmyndiga ändå får skadestånd som växer. De kanske inte begriper att de ska drabbas av det och få dåliga möjligheter till en bra start i livet.

Jag hoppas på att regeringen tar tag i detta, annars hamnar vi trots allt i att barn blir skadeståndsskyldiga utan att de varit förmögna att inse vad de åsamkar sig om de deltar i olika aktiviteter. Där måste vi hitta en rättsida.

Jag tycker inte att det är rätt av regeringen att glömma bort barn i den här situationen eftersom de är barn när de är under 15 år. Man måste åtminstone hitta bra lösningar för hur man ska handskas med detta när de är 18 år.

Anf. 56 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Man kan aldrig undvika situationer där människor blir lidande. Men jag tror att om man skulle införa en sådan regel att till exempel en 13–14-åring aldrig skulle bli skadeståndsskyldig vore det faktiskt ett bristande ansvar, och det vore väldigt lätt för denna 13–14-åring som till exempel har startat med omfattande klotter och som känner till att det inte spelar någon roll vad han eller hon gör eftersom varken denna 13–14-åring, föräldrarna eller någon annan kommer att få betala skadestånd. Och om man skulle välja lösningen att föräldrarna skulle få betala det skulle föräldrarna bli så drabbade att det skulle drabba hela familjen.

Jag tycker därför att vi ändå har en bra ordning med undantag av det som vi vill förändra. Men låt oss ändå fortsätta den diskussion som pågår eftersom det naturligtvis finns för- och nackdelar med alla olika alternativ.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 2003/04:478 om assisterad befruktning för lesbiska kvinnor

Anf. 57 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Fru talman! Yvonne Andersson har frågat mig vilken grund jag hade för att i en interpellationsdebatt hösten 2002 säga att frågan om assisterad befruktning för lesbiska kvinnor var politiskt avgjord. Hon har även

frågat vilka åtgärder jag tänker vidta för att ett tillräckligt utredningsunderlag i den frågan presenteras riksdagen.

Yvonne Andersson påpekar att jag i interpellationsdebatten hösten 2002 sade att frågan om assisterad befruktning för lesbiska kvinnor var politiskt avgjord. Jag syftade bland annat på de riktlinjer som den socialdemokratiska kongressen antog år 2001. Där beslutades att det av principiella skäl borde införas en möjlighet till assisterad befruktning för lesbiska kvinnor. Liknande principiella ställningstaganden finns, efter vad jag förstått, hos andra riksdagspartier.

Frågan om assisterad befruktning för lesbiska partner och sambor har övervägts av Kommittén om barn i homosexuella familjer. Kommitténs förslag är att en rätt till assisterad befruktning för lesbiska par införs. Många av remissinstanserna har varit positiva, men många har också avstyrkt förslaget. Kritiken tar bland annat sikte på kommitténs förslag om hur det rättsliga föräldraskapet ska lösas. Regeringen och riksdagen har därför ansett att andra sätt att lösa föräldraskapet måste övervägas och att en möjlighet till assisterad befruktning inte bör införas innan ställning har tagits till den frågan. Det är mot denna bakgrund som departementspromemorian om föräldraskapsfrågan nyligen remitterats. I promemorian föreslås en annan lösning på föräldraskapet.

Som konstateras i departementspromemorian har regeringen ännu inte tagit ställning. Något ställningstagande från riksdagen finns inte heller.

Yvonne Andersson och jag är helt överens om att det är viktigt att regeringen och riksdagen får ett tillräckligt och ett bra beslutsunderlag. Just av den anledningen gav regeringen i uppdrag till kommittén att undersöka villkoren för barn i homosexuella familjer. Och kommitténs betänkande innehåller en redovisning av den forskning på området som har bedömts relevant. Remissinstanserna har också lämnat värdefulla synpunkter.

Med kommitténs betänkande och det underlag vi får genom departementspromemorian samt remissynpunkterna så bör vi få det underlag som behövs.

Anf. 58 YVONNE ANDERSSON (kd):

Fru talman! Den här frågan har faktiskt att göra med den demokratiska processen. Vi har debatterat den här i kammaren, och vi har i lagutskottet behandlat flera frågor och motionsyrkanden under den här våren.

Det som har väckt mest uppmärksamhet utåt sett och lett till 37 000 namnunderskrifter gäller frågan om könsneutrala äktenskap. Det tidigare betänkandet hette *Barn och föräldrar* och var en samling allmänna motionsyrkanden.

Vad som har bekymrat mig i den här frågan är att det överallt har skrivits på ett sådant sätt att ministerns svar hösten 2002, då han sade att det var politiskt avgjord, har blivit nästan en sanning, som att riksdagen och regeringen redan har fattat beslut. Det är lite allvarligt för den demokratiska processen i flera avseenden, bland annat att det faktiskt inte är så viktigt med riksdags- och regeringsbeslut längre utan att det räcker att partierna har gjort principiella ställningstaganden. Det tycker jag är synd.

Vi har alltså i den här kammaren beslutat utifrån två betänkanden den här våren där det klart och tydligt står att frågan är politiskt avgjord.

Enligt ministern har vi alltså haft det som beslutsunderlag. Jag tycker att det är att vilseföra både riksdagsledamöter och människor i allmänhet om man tror att beslutet är fattat när varken regering eller riksdag har fattat något beslut. Tvärtom går vi och väntar på underlag. Och vi vet att det var 15 remissinstanser som var kritiska. Och nu får vi kanske ytterligare underlag. Och ministern skriver i sitt svar att det är viktigt att vi får ett bra beslutsunderlag.

Jag tycker att det är synd att inte någon har haft civillkurage att tala om redan i samband med det första betänkandet i vår – jag reserverade mig mot att det stod på det sättet eftersom jag inte hade funnit något beslut – att det inte finns något beslut. Nu finns det de facto ett beslut från regeringen där man har accepterat att det som egentligen inte är en fullträff eller en sanning står i underlaget.

Hur anser ministern att vi ska hantera den här typen av frågor? Kan saker vara politiskt avgjorda därför att det finns substans i vissa partiets uttalanden och utlåtanden? Ska vi vara rädda för det? I så fall är det ju väldigt många frågor som aldrig behöver debatteras i kammaren över huvud taget eller utsättas för votering.

Anf. 59 TASSO STAFILIDIS (v):

Fru talman! Jag vill tacka justitieministern för svaret. Jag kan bara konstatera att det här är en fråga som Vänsterpartiet, regeringen och Miljöpartiet har samarbetat om. Jag vill också uttrycka min uppskattning för den departementspromemoria som vi gemensamt står bakom och som har presenterats och som är ute på remiss fram till augusti månad.

Beträffande om frågan om lesbiska kvinnors rätt till assisterad befruktning är politiskt avgjord eller ej kan jag bara hålla med justitieministern om att det är många partier i riksdagen och även lagutskottet som har uttalat att man vill att lesbiska kvinnor ska tillåtas insemineras vid allmänna sjukhus och kliniker. Därför kan jag bara hålla med justitieministern och påpeka att det tydliga svar som justitieministern lämnade för något år sedan i en interpellationsdebatt om att frågan var politiskt avgjord faktiskt var mycket bra. Den tydligheten har jag länge efterlyst från regeringen, och jag är väldigt nöjd med att justitieministern var väldigt tydlig då.

Eftersom jag inte tycker att det här är någon särskilt stor fråga vill jag i stället ta upp en annan sak. Det har ju inte fattats några beslut vare sig i riksdag eller regering, utan vi samarbetar politiskt över partigränser och förbereder de beslut som komma ska.

Jag vill ställa en fråga till justitieministern angående något i denna promemoria. Det har ju redan i dag riktats kritik. Och det ska bli spännande att se vilka remissvar vi kommer att få med anledning av departementspromemorian. Det handlar bland annat om att man ska behandla heterosexuella och homosexuella par olika. Jag förstår om justitieministern tänker invänta de remissvar som kommer att komma innan man gör något ställningstagande, och för övrigt är det Socialdepartementet som håller i frågan. Men jag skulle ändå vilja ha ett svar på huruvida justitieministern anser att det är viktigt att så långt som möjligt försöka leda lesbiska kvinnor till att inseminera sig inom sjukvården här i Sverige i stället för att åka utomlands där de inte får något rättsligt förfarande i fråga om att barnen ska kunna få reda på sitt biologiska ursprung, vilket

de faktiskt får enligt det förslag som finns i departementspromemorian. När en kvinna insemineras på sjukhus ska spermadonatorns namn skrivas in i en särskild akt så att barnet kan få redan på det.

Min fråga handlar alltså om det som är huvudpunkten i den här departementspromemorian, nämligen barnets bästa. Utgångspunkten i departementspromemorian liksom generellt är barns rätt och det rättsliga föräldraskapet för att barn till homosexuella föräldrar ska få samma juridiska och rättsliga förfarande som barn till heterosexuella föräldrar. Därför tycker jag att den frågan är viktig, inte minst i förhållande till det beredningsarbete som nu tar vid när remissvaren med anledning av departementspromemorian kommer in.

Anf. 60 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag är inte alldeles säker på att jag förstått din fråga, Tasso. Om jag gjort det är svaret att det ska vara samma rätt för de här kvinnorna på sjukhus i Sverige. Du får väl återkomma, så får vi se om jag har möjlighet att svara. Annars får vi ta det vid ett senare tillfälle.

Jag vill återigen svara på den fråga som Yvonne Andersson ställer och som finns med i interpellationen. Vart och ett av våra partier har ju den ordning som anses bäst lämpad för att följa de demokratiska principerna. För det socialdemokratiska partiet är det, som Yvonne Andersson väl vet, den socialdemokratiska kongressen som är det högsta organet. Där fattas de principiella och viktiga besluten.

Det vore tvärtom väldigt odemokratiskt om jag gick emot ett sådant beslut. Har man tagit ställning så som man gjort på den socialdemokratiska kongressen kan jag inte göra annat än följa denna. Nu delar jag den uppfattningen, så det här är inget problem för mig. Jag ville bara säga detta för att visa på hur viktigt det från demokratisk synvinkel är för oss socialdemokrater att följa den socialdemokratiska kongressen.

Sedan går man vidare på vanligt sätt – med departementspromemorian. Men det kan uppstå en massa olika situationer – det kan man inte veta från början. Det har alltså tagits ställning politiskt på kongressen. För mig är det en självklarhet att följa kongressens utslag.

Anf. 61 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! Det gäller inte den delen – om ni ska följa kongressens beslut eller ej – utan vad jag menar är att frågan inte är politiskt avgjord förrän riksdag och regering har fattat beslut om den. Då handlar det också om vad andra partier tycker. Att ministern ska följa sitt partis kongressuttalande tycker jag är helt logiskt. Men för oss som kanske inte delar den uppfattningen och som får ett väldigt tryck utifrån – jag delar ju inte nämnda syn, för barnens skull – känns det så meningslöst om väljare och andra ska tro att det hela är klart. Då ses helt plötsligt arbetet med diverse utredningar och remissinstansers möjligheter att avge utlåtanden som meningslöst just utifrån detta med att frågan är avgjord. Det var lite grann – nej, mycket – den delen som jag ville lyfta fram.

I departementspromemorian diskuteras, såvitt jag förstår, bara frågan om föräldraskapet vid assisterad befruktning. Däremot behandlas inte där, också såvitt jag förstår, frågan om lesbiska kvinnor ska ha rätt till assisterad befruktning eller ej. Det var ju beträffande den rätten som det

hela mynnade ut i en osäkerhet kring propositionen *Partnerskap och adoption*. 15 remissinstanser var kritiska till förslaget.

Var det egentligen inte de invändningarna som hade att göra med de regler som i dag gäller om möjligheten för barn att få veta sitt genetiska ursprung och med att reglernas tillämpningsområde inte skulle utvidgas utan att man sett över detta i ett vidare sammanhang?

De flesta av remissinstanserna motsatte sig också förslaget om hur föräldraskapet ska regleras för de barn som föds i lesbiska förhållanden. De förändringar i föräldraskapet som föreslås av kommittén ansågs oomtvärande och alltför ingripande. Barnets rätt till kunskap om sitt ursprung hade inte tillräckligt tagits till vara.

Enligt remissinstanserna skulle det också undersökas om det finns andra lagtekniska lösningar som bättre tillvaratar barnens intressen. I det fallet blev regeringens bedömning att en möjlighet till assisterad befruktning vid allmänt sjukhus för lesbiska par inte skulle införas innan slutlig ställning tagits till frågan om hur det rättsliga föräldraskapet för barnet skulle regleras. Den frågan skulle tas upp senare av regeringen.

Jag tycker att regeringen ändå har visat på en möjlighet – här ska man söka sig fram till lösningar för barnets bästa. Det gäller ju barnets bästa. Detta med att skapa situationer där vi ser till att barn aldrig någonsin kan få en far är mitt argument mot den här rättigheten.

Därför frågar jag återigen ministern: Är det inte rimligt att avvakta med att göra ett ställningstagande och att anse att en fråga är politiskt avgjord tills hela arbetet inom Regeringskansliet är fullföljt och tills alla de här processerna fått ha sin gång?

Anf. 62 TASSO STAFILIDIS (v):

Herr talman! Jag återvänder till min fråga, som trots allt kanske blev lite luddig. I departementspromemorian har bland annat Socialdepartementet skjutit in vissa frågor som handlar om dess beredningsområde. Där föreslår Socialdepartementet en annan prioritering för lesbiska kvinnor vid sjukhusen – en lägre prioriteringsgrad.

Jag kan nämligen se att vi om lesbiska kvinnor får vänta mycket längre riskerar att få en lagstiftning som inte uppfyller det krav och önskemål som vi har, nämligen att barnen ska ha rätt att söka upp sitt ursprung. Jag ser då risken att de här kvinnorna återigen i stället vänder sig utomlands. De åker kanske till exempel till Danmark för att bli inseminerade där.

Därför undrar jag om justitieministern håller med mig när jag påstår att huvudinriktningen ska vara att vi i första hand måste få fram en sådan lösning att kvinnor aktivt väljer att bli inseminerade vid sjukhus i Sverige och inte tvingas åka utomlands på grund av att vi kanske råkar ha kommit med ett förslag som innebär en sämre prioritering.

Vad vi skrev i propositionen *Partnerskap och adoption* – samarbetsproposition mellan Vänsterpartiet och regeringen – var att vi var positiva till att lesbiska kvinnor skulle få lov att bli inseminerade vid sjukhus. Ur ett barnets-bästa-perspektiv skulle vi närmare utreda de rättsliga förhållandena. Det har vi nu gjort i den promemoria som gått ut på remiss.

Anf. 63 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Som svar på Yvonne Anderssons fråga vill jag bara säga att det behövdes inget annat underlag än det som finns med här. Just den fråga som ligger hos Socialdepartementet bereds just nu. Det är klart att jag inte kan föregripa regeringens slutliga ställningstagande. Jag är väl inbegripen i det arbete som pågår, men rent formellt är frågan fortfarande under beredning. Slutresultatet blir ändå att regeringen har *en* åsikt.

Det här arbetet pågår, som sagt. Du är väl insatt i arbetet, Tasso, och följer hur det fortlöper eftersom det är ett arbete som vi gör tillsammans.

För att undvika missförstånd vill jag också säga att jag förstås, liksom alla andra i denna kammare, är fullt medveten om att det är riksdagen som fattar det slutliga beslutet om vilka lagar vi ska ha. Regeringen har *en* åsikt. Men det är också så att partierna och partiernas högsta organ ger de riktlinjer som till exempel vårt parti ska arbeta med och som regeringen ska anpassa sig efter. Det blir alltså nästan en semantisk fråga vad som ska sägas är politiskt avgörande. Vad jag här hänvisat till är kongressen. Nu arbetar vi vidare på det sätt som vi gör i departementspromemorian med de olika möjligheterna där. Sedan återkommer vi med ett slutligt ställningstagande. Självklart är det riksdagen som slutligt avgör detta.

Det här är alltså det socialdemokratiska partiets inställning.

Anf. 64 YVONNE ANDERSSON (kd):

Herr talman! För mig var den här interpellationen viktig. Den var viktig såtillvida att det ska vara klart och tydligt utifrån vilka kunskaper man fattar beslut och hur man arbetar sinsemellan. När det gäller min tolkning av detta med politiskt avgjort trodde jag – och många med mig – att beslut var fattat i riksdagen. Vad jag menar är att människor blir vilseförda om det pratas om att det är politiskt avgjort så länge att man tror att det inte går att påverka.

För mig som har en motsatt uppfattning är det viktigt att sakargumentationen kommer fram på väldigt många olika håll.

Vi är enfaldiga nog att tro att man i den här typen av frågor kan påverka ända tills det är voterat i kammaren. Då är det väldigt viktigt att man håller dörrar öppna. Det är kanske min professionella erfarenhet inom forskningsvärlden som gör att jag menar att man aldrig kan säga någonting förrän allting är på plats. När man har all den kunskap man har eftersträvat att få kan man utifrån det säga vad man tycker. Åtminstone kan man inte göra något slutgiltigt ställningstagande innan, för det kan hela tiden uppkomma något nytt som gör att det finns anledning att rucka. Det är väl också drivkraften att hitta så mycket kunskap som möjligt i en fråga som gör att man inte blir färdig förrän man har allt till ett ställningstagande.

Den här frågan hoppas jag kommer upp till debatt återigen med tanke på de remissvar som finns. Samtidigt vet jag att regeringen tydligen har en uppfattning i denna fråga. Jag hoppas att det fortfarande finns människor som granskar och gör sakanalyser. Den dag jag utifrån en saklig analys uppfattar att jag har fel ska jag också rucka, men hitintills har jag inte funnit det.

Anf. 65 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jörgen Johansson har frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att förhindra att personer som exempelvis äter på restaurang eller åker taxi och inte betalar för sig undkommer straff.

Jag vill understryka att utgångspunkten i svensk rätt är att i princip alla begångna brott ska utredas och lagföras. När det gäller brottet bedrägligt beteende i form av så kallad snyltning får åtal väckas om det är påkallat ur allmän synpunkt. Åklagaren ska vid sin åtalsprövning i varje enskilt fall göra en allsidig bedömning av omständigheterna kring brottet. Omständigheterna som då ska beaktas är bland annat värdet på det som gärningsmannen tillskansat sig, om denne vilselett målsäganden eller om förfarandet satts i system.

Även om åtal inte väcks i det enskilda fallet har naturligtvis målsäganden rätt till betalning och kan i förlängningen väcka talan vid allmän domstol för att kompensera sig ekonomiskt.

Jag vet att riksåklagaren vid ett seminarium om mängdbrottslighet den 4 maj 2004 tagit upp frågan om tillämpningen av reglerna om särskild åtalsprövning till diskussion. Vid seminariet framkom bland annat att det finns ett behov av riktlinjer för denna tillämpning. Frågan om hur sådana riktlinjer bör utformas är en uppgift för riksåklagaren.

Jag kommer att med intresse följa utvecklingen och därefter överväga om det finns anledning för mig att vidta några åtgärder.

Anf. 66 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Egentligen har jag inte fått något konkret svar, men jag kan ändå läsa en positiv och god vilja mellan raderna.

På det här området, i likhet med en mängd andra områden, är det viktigt vilka signaler som sänds ut från den lagstiftande församlingen. Det får aldrig vara så att brott negligeras. Signalen om att brott ska föranleda påföljd och att påföljden ska vara förutsebar är oerhört viktig. Det är det som lägger grunden för vårt rättsmedvetande.

Bakgrunden till min interpellation är en händelse i Sundsvall där en restauranggäst avvek från restaurangen utan att betala sin nota på 500 kr. Åklagaren konstaterade i sin utredning att det ur allmän synpunkt är påkallat att åtala för brott av det här slaget om någon satt brott i system eller om det rör sig om ett större belopp än 1 000 kr.

Som jag ser det är brottet att anse som bedrägligt beteende och bör därför föranleda åtal. Snyltningsbrott av det här slaget har en straffskala från böter till fängelse i högst sex månader. Det kan inte vara rimligt att vem som helst kan smita från en nota på 500 kr och undgå rättsliga påföljder, samtidigt som den som tillgriper lite godis i en affär åker dit för snatteri. Denna företeelse innebär dessutom att de små krögarna och taxirörelsen riskerar att gå över styr om det här sätts i system.

Jag hävdar alltså att signalen från den här kammaren bör vara mycket tydlig, och den signalen är att detta är oacceptabelt. En springnota är otvivelaktigt ett brott. Att i det här fallet väcka talan i allmän domstol förefaller något krångligt och är knappast något som en småföretagare

tänkt sig att ägna sig åt när man gav sig in på att bli krögare eller taxi-åkare.

En lagstiftning måste ha ett stöd i befolkningens rättsmedvetande. Så blir inte fallet när den som smiter från en nota undgår rättvisan, medan den som snattar drabbas hårt. En ändring är därför nödvändig för att stärka det allmänna rättsmedvetandet.

Jag konstaterar att justitieministern är uppmärksam på problemet. Jag ser fram emot konkreta åtgärder för att lösa det här problemet.

Anf. 67 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Man borde sluta att bli förvånad och inte bli upprörd över det svar som justitieministern ger på en angelägen fråga. Jag kan exemplifiera det som justitieministern föreslår, att väcka talan inför domstol.

En person som åker taxi för kanske 500 kr hem från en krog vägrar att betala. Då får taxichauffören först försöka att få tag i personen, tillkalla polis och göra en polisanmälan. Sedan lämnas ärendet till åklagaren, som i det här fallet lägger ned fallet. Åtal väcks inte, för det är inte påkallat ur allmän synpunkt.

Då menar justitieministern att taxichauffören ska väcka talan vid allmän domstol för att få sina 500 kr för taxiresan. Antagligen vet inte taxichauffören, eller restaurangägaren, hur man gör utan får gå till en advokat eller någon annan jurist för att få hjälp. Det tar en viss tid och kostar en viss summa pengar.

Sedan väcks talan i allmän domstol, och det kostar också pengar. Jag tror att det kostar runt 500 kr att väcka talan för en enskild. Förutom att inte veta hur utgången blir har det gått ganska många timmar, och det har säkert kostat ganska många tusenlappar för taxichauffören att försöka få de 500 kr som han har gått miste om genom en kunds bedrägliga beteende.

Då kan jag ställa en retorisk fråga till justitieministern om han kan tala om vad kostnaden för taxichauffören är för att få sina 500 kr. Hur många taxikörningar har chauffören gått miste om under den tid han ägnat sig åt att kräva de pengar som han rättmätligen skulle ha fått redan när kunden åkte taxi?

Min fråga blir: Anser justitieministern att det är rimligt att restaurangägare och taxiägare ska tvingas att väcka åtal i allmän domstol för att kunder inte betalar sin nota på krogen eller i taxi?

Anf. 68 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Det var en lång utläggning på en kort upplysning om de möjligheter som ändå finns. Det är inte på något sätt, vilket klart och tydligt framgår av svaret, så att jag anser att det är så det ska gå till. Men jag försöker att vara så fullständig som möjligt i mina interpellations svar, och då får man ta med även andra möjligheter som finns och som är värda att lyfta fram. Jag kan, för att det inte ska råda något tvivel, säga att jag inte anser att det är på detta sätt som man ska agera. Jag anser att det är viktigt att man följer upp det här. Jag håller fullständigt med om att det skulle ge felaktiga signaler om det skulle bli allmänt med springnotor, att man ska strunta i att betala för taxi, och mycket annat. Det är fullkomligt oacceptabelt.

Som jag sade i svaret har riksåklagaren haft ett seminarium, och nu följer vi det. De riktlinjer som kommer därav kan ge ett klart och tydligt svar, och då behöver vi inte längre oroa oss. Det går oerhört mycket snabbare än att göra lagändringar då man kanske i andra fall skulle vilja behålla åtalsprövningen.

Låt oss vänta och se. Jag tror att vi är helt överens om att det är viktigt att ge rätt signaler och att det inte på något sätt får uppfattas så att man kan strunta i att betala när man går på restaurang. Det är därför jag har varit angelägen om att vara i kontakt med riksåklagaren och följer det här mycket noga.

Anf. 69 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Jörgen Johansson var inne på skillnaden i förhållande till snatteri, där gränsen för om åtal ska väckas eller inte ligger på mellan 10 och 50 kr. Vid snyltningsbrott ligger den på mellan 350 och 1 000 kr. Det är ganska stora skillnader. Jag tror att det är viktigt att göra en lagändring eller på något sätt ändra det här att bedrägligt beteende ska ligga under allmänna åtal. Risken är annars att restaurangägare som har en uteservering i Stockholm säger: Nej, du får deponera en viss summa innan du får mat, öl eller vad det nu är du har beställt. Likaså kan taxiåkare, de som försöker göra rätt för sig, tvingas deponera pengar, för man vet ju aldrig vilken person som är benägen att sticka ifrån notan. Det är rätt stora pengar det rör sig om ifall tio personer sticker från en uteservering här i Stockholm och har en nota på 500–600 kr var.

Jag tycker att man gör det lite enkelt för sig när man säger att man ska titta på det här. Jag skulle vilja höra konkret: När blir det någon förändring? Är det rimligt att det här brottet förs in under allmänt åtal? Varför ska det vara särskild åtalsprövning? Det tycker jag inte att jag har fått svar på.

Anf. 70 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Som jag sade: Vi kanske inte ska gå händelserna i förväg eller förstora upp problemet. Det har varit ett uppmärksammat fall som är mycket värt att diskutera, och omedelbart har jag haft kontakt med riksåklagaren. Det här seminariet var ju faktiskt för bara två veckor sedan. Så låt oss vänta och se. Det har gått en kort tid. Kan man ordna det här utan några problem så att man inte ska behöva deponera pengar i förväg hos vare sig restauranger eller taxi så tror jag att det är värt den här ytterligare tiden. Det är självklart att det här inte får falla ut i en utveckling som vi inte vill ha. Men jag tycker inte heller att man kan se så negativt på det bara för att det finns ett enda fall som man nu har diskuterat och därigenom säga att detta kommer att bli utvecklingen, särskilt inte med tanke på de kontakter som vi har haft med riksåklagaren och att man har tagit upp det här ämnet.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 2003/04:441 om militariserad polis

Anf. 71 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jörgen Johansson har frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att återskapa polisens förtroende som trygghetens pelare i samhället. Han har också frågat vilka åtgärder jag avser att vidta för att den humanistiska grundsynen ska präglade allt arbete som polisen utför.

I ett demokratiskt land som Sverige utgör polisen en viktig symbol för trygghet. Det är därför glädjande att den svenska polisen i jämförelse med många andra institutioner i samhället har ett mycket högt förtroende hos medborgarna. Det visar bland annat de regelbundna undersökningar som genomförs av SOM-institutet – Samhälle Opinion Massmedia – vid Göteborgs universitet.

Det är ett förtroende som måste vårdas. I en organisation som har en lagstadgad befogenhet att använda våld finns alltid en risk att polisen, enskilda företrädare eller som myndighet, vidtar en åtgärd som av allmänheten kan uppfattas som moraliskt tveksam eller oförsvarlig, även om den i lagens mening är tillåten. När så sker skadar det alltid förtroendet.

Min uppfattning är därför att etiska överväganden alltid måste ingå som en naturlig del i all polisverksamhet. Detta gäller i synnerhet i frågor kopplade till våldsanvändning. Just i sådana fall är behovet av att etiska aspekter får en noggrann belysning särskilt framträdande. Jag tror också att allmänhetens acceptans för beslut om att exempelvis viss utrustning ska användas inom polisen stärks om de etiska överväganden som legat till grund för ett sådant beslut tydligt kan redovisas.

Regeringen avser därför att inrätta ett etiskt råd vid Rikspolisstyrelsen. Ett sådant råd ska särskilt kunna belysa principiella frågor där integritetsaspekten är viktig eller frågor som rör utrustning och arbetsmetoder som har anknytning till i första hand våldsanvändning, men även andra områden som kräver etiska överväganden. Genom ett sådant råd kan också erfarenheter av etiska överväganden från andra samhällsområden tillföras polisen.

Målsättningen är att regeringen före sommaren ska fatta beslut om att inrätta det etiska rådet. Rådet kan då påbörja sitt arbete någon gång under hösten 2004.

Anf. 72 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag tackar för svaret på min interpellation. Jag delar ministrarnas syn att polisen är en viktig symbol för tryggheten och att polisens förtroende måste vårdas.

Inrättandet av ett etiskt råd hos polisen är ett steg i arbetet att ge polisen det förtroende som behövs, men det är inte tillräckligt. Vi behöver en rejäl genomlysning av polisens verksamhet. Det är politikernas uppgift att göra den. Det är inte en operativ fråga. En parlamentarisk utredning där värderingsglidningen tas upp och inriktningen för polisen slås fast är därför nödvändig. I dag förefaller utvecklingen styra sig själv. Var finns ledningen?

När den parlamentariska genomlysningen är gjord har ett etiskt råd en tydlig roll att spela för att följa upp de etiska frågorna inom polisen. Värderingar är oerhört viktiga, speciellt inom ett område där man har monopol på att bruka våld i samhället, ett våld som ska brukas med största möjliga försiktighet för att skapa ett tryggt samhälle.

Vi ser brister i värdegrund bland militär runtom i världen. Vi ser även glidning i värdegrunden inom svensk polis. Den glidningen måste granskas seriöst. Tveklöst ligger ansvaret för att en värdegrund upprätthålls hos ledningen.

Jag ska beskriva värdeglidningen inom polisen i sex konkreta exempel, alla införda i närtid.

Det militära inslaget i svensk polis började i mitten av 1990-talet, då förändringen av polisens uniform medgavs utan direkta beslut. Normaluniformen i dag består av en rak byxa, ljusblå skjorta med slips och koppel. Sällan ser vi den utstyrseln i dag. I stället är det militära fältbyxor, kängor och mörk cykeltröja, gärna kompletterade med solglasögon och handskar, oavsett årstid – alltså den uniform som var tillägnad Nationella insatsstyrkan. I dag ser svensk närpolis ut som en terroristbekämpande kommandosoldat.

Det andra exemplet är att polisen har utrustats med prickskyttegevär – detta trots att behovet av den utrustningen inte finns styrkt. Användande av ett sådant här vapen ska ske med stor försiktighet. Det är alltså bara insatsstyrkan som bör ha den här utrustningen.

Det tredje exemplet är införandet av jaktammunition i polisens vapen, som tveklöst har målet att döda i stället för att skada.

Det fjärde exemplet är införandet av elpistol, någonting som kan motiveras i viss mån. Samtidigt måste man se faran. Att införa elpistolen innebär att marknaden fylls av sådana, alltså även den kriminella marknaden. Tjuven kan alltså snabbt och effektivt bedöva den som ska rånas, ta bytet och försvinna utan att personen uppmärksammar vem som har utfört rånet eller hur det gick till. Det jag är kritisk mot är den brist på analys som helt skymms av den aktiva viljan att ständigt få nya vapen.

Det femte exemplet är att amerikanska armén ska lära upp svensk polis i närstrid.

Det sjätte exemplet är införandet av distraktionsgranater, en skrämselform som framkallar såväl hörselskador som psykiskt lidande. Vapnet har införts utan anvisningar för hur användningen ska gå till. Granaten hör hemma i insatsstyrkan men är i dag spridd till alla poliser, vilket medför ett missbruk.

En jämförelse av användandet av distraktionsgranaten har gjorts i de nordiska länderna. Övriga länder är tydliga med att det här vapnet ska användas med försiktighet. Det är därför intressant att göra en jämförelse. I Norge har man använt granaten vid ett tillfälle, i Danmark ingen gång och i Finland ingen gång. I Sverige har Nationella insatsstyrkan använt granaten fem gånger. Svensk polis i piketstyrkor har använt den här granaten 86 gånger. 86 gånger, alltså 94 % av det totala användandet i hela Norden, har man använt granaten i en grupp som över huvud taget inte ska ha vapnet.

Exemplen visar att en värdeglidning tveklöst har skett. Frågan är vem det är som styr den här utvecklingen. Som jag ser det är det tveklöst politikerna som ska styra den.

Anf. 73 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! Jörgen Johansson tar upp flera viktiga aspekter på vad som händer inom svensk polis i dag, och det är angeläget att det påbörjas en diskussion. Polisen har problem i många avseenden, till exempel ekonomiska och personella. Personalen saknar nödvändig utrustning och utbildning, det finns problem kring arbetsmiljön, polisstationer stängs, civilanställda sägs upp och fordonsparken är gammal och behöver bytas ut. Men lösningen på alla de här problemen, som regeringen är ansvarig för, är inte att svensk polis ska påbörja en tuffare utveckling mot mer våldsanvändning, farligare vapen och tuffare tag.

I TV 4 uppmärksammades för en tid sedan testet med distraktionsgranaterna, eller distraktionshjälpmedlen, som en del har kallat dem. Det test som har pågått – det har slängts upp emot ett hundratal granater – är nu avbrutet, såvitt jag förstår, och ska utvärderas. Jag tycker i och för sig att det är bra att man har slutat med det, men det som är förvånande är att det ens har tillåtits påbörjas. De här granaterna är ju ett offensivt vapen som ska användas ytterst restriktivt, och jag menar att det ska vara på en speciell nivå efter en noggrann analys och bedömning av chefer som är duktiga och väl insatta i taktik.

Försöken med prickskyttar är också väldigt tveksamma. Varför sker de här försöken? En prickskytt ska ju kunna oskadliggöra en person på flera hundra meters avstånd när det är överhängande fara för liv. Till det krävs oerhört mycket träning, precision och insikt, och det är också så att man bör träna, kanske säkert varje vecka på sitt eget vapen, för att vara en bra prickskytt. Det finns, som jag ser det, inga skäl till att andra än Nationella insatsstyrkan utbildar i och hanterar prickskytte.

Ett annat exempel på de här metoderna är forcering, explosiv forcering, av dörrar, vilket också förekommer i försöksverksamhet. Det är en metod som kräver kirurgisk precision för att man inte ska skada tredje man.

Jag tycker varken att det är trovärdigt, nödvändigt eller försvarligt att polisen ägnar sig åt en intern kapprustning, för det är vad det är frågan om. Jag undrar om det är polisens svar på bristande resurser, på att det finns för få poliser eller för lite utbildning. Är det här priset för regeringens misslyckande med att minska brotten och öka tryggheten, att vi i stället får en polisverksamhet som blir mer konfrontativ, där användningen av våld och snabba metoder blir lösningen i stället för en satsning på fler poliser med bättre utbildning, större möjligheter till dialog och att lösa en sak utan våld?

Det tycks mig som om det finns en stor skillnad mellan ledarna inom svensk polis: länspolismästarna å ena sidan, rikspolischefen å andra sidan och på tredje sidan, om man säger så, rikskriminalens chef. Alla de här herrarna – för det är mest herrar – verkar ha helt olika uppfattningar. Det som är oerhört oroande är att det inte finns någon tydlig beställare till den här utvecklingen. Är det regeringen som har beställt den här utvecklingen? Det är i alla fall inte länspolismästarna, för de säger att de inte ens vet om att utvecklingen sker. De menar till och med att de inte ens var informerade om att man skulle byta ammunition. Det fick de rakt i knät, så att säga, att man bytte till en annan ammunition som man kan diskutera om den är bra eller inte. Det senare är en annan fråga.

Vem håller i utvecklingen? Där tycker jag att justitieministern blir svaret skyldig. Jag vill gärna höra om det här är en önskvärd utveckling som regeringen ser: mera våld, snabbare tag och mindre dialog. Dit är vi på väg, faktiskt.

*Svar på
interpellationer*

Anf. 74 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Det är alltmer sällan jag får möjlighet att i riksdagen berätta om de satsningar som regeringen gör på polisen. Nu gavs det ett utmärkt tillfälle när Hillevi Engström tog upp frågan. Jag kan återigen säga, som jag vid flera tillfällen tidigare har sagt, att det inte finns något område som har fått en sådan resursökning som polisen de senaste åren, över 2 miljarder. Det har också givit resultat. Det är faktiskt 1 100 fler anställda än det var vid årsskiftet 2000/2001. Det är nästan en om dagen. Det finns inget område som har fått sådana resursökningar. Det är dags att avliva den myten en gång för alla, även om det är alltmer sällan man hör den. Den ökning som nu sker, för fjärde året i rad, kommer också att fortsätta. Nog om detta.

Det räcker inte med ökade resurser. Det är viktigt att komma ihåg att detta är en investering som skattebetalarna har gjort, en höjning på 2 miljarder. De har rätt att kräva att alltför brott utreds. Det ansvaret ligger på polisen men också på oss i regering och riksdag, att se till så att polisen får de möjligheter som behövs för att utreda brott.

Det är också viktigt att den tekniska utrustning som behövs hela tiden fortsätter att utvecklas. Här har vi sett flera intressanta saker komma fram. De diskussioner som har varit om att finna vapen mellan batong och pistol är lyckosamma.

Det har förekommit flera andra diskussioner, bland annat om ammunitionen. Jag har, liksom andra, reagerat på de uppgifter som har funnits. Framför allt har jag kunnat konstatera att detta är en diskussion som aldrig tar slut. Den tekniska utvecklingen gör att det hela tiden kommer fram nya saker. Även om diskussionen om ammunition inte skulle föras så har vi en annan diskussion i höst och ytterligare en i vår.

Jag anser att det är viktigt att lyfta in ytterligare ett perspektiv. Det är Rikspolisstyrelsen, polisen, som ska avgöra vilka vapen man ska ha. Det är en fråga om delegation. Regeringen har dock alltid ett övergripande ansvar och en möjlighet att förändra. Det har naturligtvis också riksdagen.

Att vi i regeringen skulle gå in på detaljer om den tekniska utvecklingen eller att jag som justitieminister, med alltför bristfälliga kunskaper, skulle göra det vore en olycklig utveckling. Det är inte bara jag som har bristande kunskaper. Det vore lika olyckligt om andra i regeringen skulle sitta och bestämma vilka vapen polisen skulle ha. Det är viktigt att de som är bäst lämpade gör det.

Men som jag sade behövs det en ny dimension. Jag vill understryka det. Det handlar inte bara om den tekniska utvecklingen. Precis som nämns här handlar det om vilken utveckling, vilken balans vi vill ha i samhället. Det är där som det etiska rådet kommer in. Där får man en möjlighet att analysera olika frågor, till exempel den nya ammunitionen. Där kan man föra diskussioner och göra analyser av hur man ser på det, ur en juridisk synvinkel, till exempel folkrättslig, ur en humanistisk syn-

vinkel, ur en etisk synvinkel och mycket annat. Det är det som man behöver komplettera med, för att få den allsidiga diskussion som efterlyses.

Sedan behöver vi inte rubba på den ordning som finns. Riksdagen har alltid det övergripande ansvaret genom de lagar som kan förändras. Regeringen har naturligtvis också sitt ansvar över polisen.

De som är bäst lämpade ska avgöra de här frågorna, men det behövs en dimension till. Det kommer vi nu att få.

Anf. 75 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Jag håller med om att det måste in en ny dimension, och därför anser jag att det bör vara en parlamentarisk utredning som ser över frågan innan man tillsätter det etiska rådet. Det här är inte en teknisk fråga utan en värderingsfråga. Då bör vi från politiskt håll vara med och diskutera.

Min interpellation har inneburit att många poliser har ringt mig. Det har varit alltifrån människor från insatsstyrkan, piketpoliser, polisbefäl och närpoliser. Jag är förvånad över det enorma gensvar som den här interpellationen faktiskt har gett. Alla har haft samma inställning, och de upplever det som pinsamt att vara polis i dag, med den utveckling som sker.

Vi måste ha klart för oss att även poliser är människor. De formas utifrån de krav vi ställer på dem. Om vi inte ställer några krav formas kraven ofta inifrån verksamheten, av vissa grupper som har en viss kultur. Jag har en känsla av att det är vad som har skett i det här sammanhanget.

Det är naturligt, som jag ser det, att de tänkande poliserna ser utvecklingen inom polisen i dag som bekymmersam. Man befarar den baksida som en sådan här utveckling tveklöst kan innebära. En glidning i värderingarna har tveklöst skett inom polisen i Sverige.

Det är politikerna som sätter upp värdegrunderna. Det är politikerna som har ansvaret, och det är de som måste våga säga ifrån när det börjar gå snett. Det är som sagt inte en operativ fråga utan en politisk fråga.

Det är helt rätt som ministern säger, att ett etiskt råd är bra och löser kanske en del problem. Men det är inte tillräckligt. Vi måste ha en rejäl genomlysning från parlamentarikerna först, innan det etiska rådet kan fungera.

Det vore också intressant att veta vad det är för typ av människor som ska sitta i det här etiska rådet. Är det poliser där också eller är det parlamentariker?

Jag tycker att vi i den här församlingen ska visa var skåpet ska stå. Jag ser fram emot en vidare redovisning av hur det här rådet ser ut, vilka människor som ska sitta där. Är det även här rikspolischefen, rikspolisens ledning, eller är det personer som kommer från den här församlingen?

Anf. 76 HILLEVI ENGSTRÖM (m):

Herr talman! När det gäller metodval och annat är experterna själva inte överens om vilka metoder och vapen man ska ha. Då blir det lite extra besvärligt. Chefen för rikskriminalen menar till exempel att distraktionsgranater ska vara förbehållet den särskilda insatsstyrkan – det behövs inte annars. Men det är inte han som beslutar. Han har inte den befogenheten. Därför är det viktigt att det klaras ut.

Operativa chefer ute i verksamheten har ju ingen makt utan den makten sitter i Rikspolisstyrelsens styrelse, hos rikspolischefen, såvitt jag kan förstå.

Jag ställer egentligen samma fråga som Jörgen Johansson: Var kommer möjligheten för oss förtroendevalda in att diskutera den utveckling som sker inom polisen? Eller är det uteslutande en fråga för polisen själv att styra över? Det saknas en diskussion om vilken sorts polis vi vill ha i Sverige. Den diskussionen förs inte i riksdagen. Den förs inte i Rikspolisstyrelsens styrelse. Den förs inte i polisstyrelser och -nämnder.

Herr talman! Justitieministern säger att diskussionen ska föras i ett etiskt råd. Då undrar man vilka som ska ingå i det. Vilka befogenheter ska man ha? Ska det vara ett discussionsforum eller ska man ha några reella befogenheter? Vem ska leda rådet, och vilka ärenden ska avgöras där? Är det inte i själva verket en fråga som är så pass angelägen att den bör bli en fråga för oss förtroendevalda i riksdagen och på andra håll?

Vi står inför ett vägval. Är det så att vi vill ha kvar folkets polis eller ska det vara en förskjutning mot en annan typ av polis? Om vi minskar förtroendet hos allmänheten för polisen och poliskåren tror jag att möjligheten att lösa brott med mera kommer att minska.

Det är viktigt vilken polis man möter när man blir stoppad på vägen sent en natt – om det är en polis man blir rädd för eller om det är en polis som man känner förtroende för, som man känner sig trygg med.

Det här är en viktig arbetsmiljöfråga. Det gäller både vapen användningen och ammunitionen. Poliser kommer att tvingas skjuta i tjänsten antingen de vill eller inte. Fler människor kommer att bli allvarligt skadade. Därför är det en fråga om polisernas arbetsmiljö att kunna hantera detta och gå vidare.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag tala om att det inom polisen och utbildningen pågår diskussioner om att man till exempel ska ha en kula i loppet på en pistol som är osäkrad. De diskussionerna pågår redan. Det pågår diskussioner om att man borde skjuta mer i laga befogenhet, att man faktiskt har en rättslig grund för det. Jag tycker att det är en allvarlig utveckling som justitieministern backar för.

Anf. 77 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Nej, jag backar inte – tvärtom. Vi har ju tagit initiativ i just den frågan, och det är ett initiativ som ingen annan tagit tidigare. Vi får en ordning som aldrig funnits tidigare. Om det är något vi gjort så är det just att vi tagit initiativ.

Frågan om det etiska rådet är ännu inte beslutad men kommer att beslutas inom några veckor. Regeringen kommer att utse ledamöterna. Den parlamentariska förankringen är viktig, och den finns också i RPS styrelse. Det behövs dock mer än bara politiker och poliser. Det behövs människor med en helt annan bakgrund just för att vi ska få den allsidiga sammansättning som är så viktig för att få en god analys. Därför är tanken att det i det etiska rådet ska finnas människor med en helt annan bakgrund, med en helt annan kompetens, än den i och för sig viktiga kompetens som politiker, men också poliser, besitter.

Den slutliga sammansättningen är alltså inte klar, men regeringen kommer att utse ordförande och övriga ledamöter. På något sätt kommer naturligtvis polisen också att vara representerad. Jag tycker att det är viktigt att även polisfacket är representerat. Men därutöver ska det finnas personer med en helt annan bakgrund, gärna jurister, gärna folkrättslig expertis, alltså människor som passar att sitta i just ett etiskt råd och kan ge synpunkter med en annan infallsvinkel än vad poliser och politiker brukar ge.

På det här sättet blir förankringen i hela samhället bättre, och ytterst handlar det ju om vilket samhälle vi vill leva i. Därför är det viktigt att vi breddar frågan genom detta initiativ.

Anf. 78 JÖRGEN JOHANSSON (c):

Herr talman! Avslutningsvis skulle jag vilja ge en lite annan vinkling till det hela. Min morfar var brandman, och även på 60-talet förekom upplopp. Hans lösning var mycket enkel: Fram med brandsprutan! Deltagarna blev våta, de blev kalla och de som stod kvar blev fällda av strålen från sprutan. Jag skulle kanske hellre vilja se denna mera harmlösa åtgärd i motsats till de batongslående och vapen användande polismän som framtonat här i dag.

Hela den här frågan är oerhört viktig för hur vårt samhälle ska formas i framtiden. Vi parlamentariker har en viktig roll när det gäller att sända signaler om hur vi uppfattar detta. Därför anser jag det vara oerhört viktigt att en parlamentarisk utredning tillsätts i den här frågan, och att resultatet – vidareutvecklingen – av den sedan blir det etiska rådet.

Låt oss alltså först ge signalen att vi ser så allvarligt på det här att vi till att börja med vill diskutera hur svensk polis ska formas i framtiden. Det kanske inte bara handlar om detta utan kanske bör även organisationen diskuteras.

Anf. 79 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Ja, vattenkanon har använts av polisen vid ett tillfälle enligt de uppgifter jag fått. Det var vid Båstadsdemonstrationerna. Den hamnade sedan på Polismuseet där den lär stå kvar än i dag. Jag vet inte om det är så, men det är de uppgifter jag fått.

Det är inget som i och för sig hindrar att man använder vattenkanoner. Jag vill nämna att det faktiskt finns med som förslag i Göteborgskommitténs betänkande för att användas just vid framtida toppmöten. Om jag minns rätt skulle de dock vara stationära. Men, som sagt, det är sådant som också kan diskuteras.

När vi nu är endast några veckor från att besluta om det etiska rådet, och kan tillsätta det inom ganska kort tid, anser jag inte att vi ska vänta med det genom att tillsätta en lång utredning. Jag tycker i stället att det ska genomföras, och det är, som sagt, ett helt nytt grepp, ett helt nytt initiativ.

Det är viktigt att vi får följa utvecklingen och se hur det hela fungerar. Därmed inte sagt att detta ska vara den enda åtgärden och att inget annat kan göras i framtiden. Men jag anser att frågan är så brådskande att jag inte nu vill vänta med tillsättningen av det etiska rådet utan jag vill att det ska göras nu. Det gäller inte minst med tanke på hur snabb utvecklingen är, vilket vi kunnat se av alla diskussioner om polisens vapen och

mycket annat. Sedan får vi fortsätta diskussionen, och framtiden kan mycket väl se helt annorlunda ut. Nu tycker jag emellertid att det ska bli spännande att se hur det här blir.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 2003/04:118
19 maj

Svar på
interpellationer

14 § Svar på interpellation 2003/04:397 om svensk beredskap mot terrorism och andra extraordinära händelser

Anf. 80 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Else-Marie Lindgren har frågat mig om jag avser att verka för en proposition med anledning av de förslag som 11 septemberutredningen lämnat och i så fall när en sådan proposition ska lämnas till riksdagen.

Jag har tidigare besvarat en liknande skriftlig fråga från Else-Marie Lindgren.

Som jag redan då påpekade är frågor rörande terrorismbekämpning högprioriterade för regeringen och för Säkerhetspolisen som är den myndighet som har ansvaret för att förebygga och bekämpa terrorism. 11 septemberutredningen var ett viktigt led i arbetet att kontinuerligt uppdatera vår beredskap och förmåga att bekämpa terrorism. Beredskapen vid våra myndigheter är redan i dag generellt sett god, men den kan alltid bli bättre. Myndigheterna vidtar också fortlöpande åtgärder för att förbättra sin beredskap.

11 septemberutredningen presenterade förslag på ett antal olika områden och arbetet med dessa frågor har i flera fall koppling till andra lagstiftnings- och beredningsprocesser. Det är därför inte meningsfullt att presentera en sammanhållen proposition utifrån utredningens betänkande. Avsikten är i stället att på bred front omhänderta de synpunkter som framförts. Utredningen har bland annat pekat på att dagens tvångsmedelssystem är mindre väl anpassat för Säkerhetspolisens uppgift att förebygga och förhindra allvarlig brottslighet. Flera remissinstanser, bland annat JO, har instämt. Jag har därför för avsikt att närmare utreda den frågan.

Beträffande frågan om Försvarsmaktens roll vid omfattande terrorangrepp anger utredningen att förslagen har karaktären av en skiss. Detta framhålls även av ett flertal remissinstanser som anser att det krävs ytterligare utredning. Regeringen har därför för avsikt att tillkalla en särskild utredare med uppdrag att närmare överväga Försvarsmaktens uppgifter och befogenheter för att förhindra och ingripa mot terroristaktioner och andra extraordinära händelser. Utredaren ska utarbeta förslag till lagreglering och på så sätt fullfölja det arbete som inleddes av 11 septemberutredningen. Jag vill dock understryka att Försvarsmakten redan i dag kan bistå polisen i terrorismbekämpning genom bland annat bevakning, utrustning och underrättelser. Det avser vi inte att förändra.

Den andra huvudlinjen i utredningens betänkande rörde säkerhetstjänstens framtida organisation. Vi har redan inlett arbetet med att ge Säkerhetspolisen en mer självständig roll inom polisväsendet genom en ändring i förordningen med instruktion för Säkerhetspolisen. Vid sidan

av detta pågår ett intensivt arbete på en rad områden i syfte att förbättra möjligheterna för Säkerhetspolisen att möta framtidens hot.

Anf. 81 ELSE-MARIE LINDGREN (kd):

Herr talman! Jag ber att få tacka för svaret, men jag är inte riktigt nöjd med det eftersom det aviseras ytterligare utredningsarbete i detta angelägna ärende. Justitieministern skriver i svaret på min skriftliga fråga att alltsedan terrordåden i USA den 11 september för snart tre år sedan är terrorismbekämpning en högprioriterad fråga för regeringen och berörd myndighet. Jag undrar på vilket sätt regeringen visar att det är ett högprioriterat område.

I utredningen, som vi i dagligt tal kallar Johan Muncks utredning och som den här debatten handlar om, finns en del skarpa förslag som jag menar inte behöver utredas igen. Har man till exempel lyssnat på remissinstanserna? Man kan ställa sig frågan huruvida vi i Sverige verkligen tar terrorismen och andra extraordinära händelser på allvar. Är det till exempel rätt inställning när den myndighet som har huvudansvaret, nämligen Säpo, fick gå utan ordinarie chef i cirka ett års tid? Är det rätt inställning när terroristorganisationen Hamas kan få sprida grov antisemitisk propaganda från en hemsida placerad på en svensk server, samtidigt som Säpo vetat om detta? Eller varför inte ta våra kärnkraftverk som exempel. Enligt experter är de inte ens i närheten av tillfredsställande skydd mot terroristattacker. Detta är bara några lösryckta exempel, men vilka signaler sänder det?

I underlaget för kommande försvarsbeslut, som ÖB skickat in, efterlyses också klarläggande om användandet av militära resurser i terrorismbekämpning och vid andra extraordinära händelser. Det är från Försvarsmaktens sida angeläget att få dessa klarlägganden med tanke på de planeringsförutsättningar som just nu finns.

Herr talman! Min fråga blir återigen: När kommer regeringen att lägga fram en proposition som behandlar den viktiga 11 september-utredningen?

Anf. 82 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Det är en rad olika frågor som har diskuterats, bland annat 11 september-utredningen. Det vi gör är att vi försöker komma fram så fort som möjligt med de olika saker som kan göras. Andra saker är lite mer komplicerade. Det som gör detta arbete så speciellt är att det är ett väldigt komplicerat område.

Vi kan se på de olika frågorna. När det gäller Försvarsmaktens roll vid omfattande terrorangrepp har förslaget karaktären av en skiss. Där säger flertalet remissinstanser att det behövs ytterligare utredning. Vi måste fortsätta med det arbetet. Men redan i dag vill jag understryka att man kan bistå polisen till exempel med bevakning, utrustning och under rättelser.

Man kan också föra en diskussion om bestämmelsen om nöd och huruvida man har rätt att till exempel skjuta ned ett flygplan. Där kan det finnas olika uppfattningar. Det kan vara så, hävdar vissa, att den rättigheten finns redan i dag. Här är det vissa saker som man måste arbeta vidare på. Det är förstas angeläget att vi får möjlighet att göra det för att det ska bli så bra som möjligt i dessa frågor.

Det finns andra saker som vi har haft en diskussion om nu senast för ett par veckor sedan och som jag är positiv till att arbeta vidare med. Det gäller möjligheten till preventiva tvångsmedel. Det initiativet är redan taget. Nu ska vi utreda gränserna för det och möjligheterna. Där har vi kommit ännu längre. Vi kommer inom kort att tillsätta den utredare som har till uppgift att utreda huruvida preventiva tvångsmedel ska införas och vilka gränser som ska finnas i det arbetet.

Där är jag också positiv. Om vi ställer krav på Säkerhetspolisen att förhindra brott måste vi ge den möjligheter att förhindra brott. Som bekant har det tidigare funnits en ordning som visserligen fungerade i praktiken många gånger men som inte hade tillräckligt legitim grund. I och med Säkerhetstjänstkommissionens rapport finns den möjligheten inte längre i praktiken. Det har inneburit att Säkerhetspolisen i dag inte har tillräckliga möjligheter, och har fått försämrade möjligheter, samtidigt som man kanske behöver de möjligheterna mer än någonsin.

Det finns saker som redan har inletts. Det är att ge Säkerhetspolisen en mer självständig roll inom polisväsendet. Det har gjorts ändringar i förordningen med instruktion för Säkerhetspolisen. Vissa saker kommer vi att behöva analysera och utreda mer. Vissa saker är vi redan på gång att utreda. Vissa saker har redan gjorts.

Sedan vill jag också säga något om det som skedde. Vi hade en Säpo-chef. Den tidigare Säpochefen slutade strax före sommaren. Det var drygt ett halvår. Det skedde en viss händelse i september. Det var inte var lämpligt att byta Säpochef mitt i det arbete som skedde efter den tragiska händelsen med Anna Lindh. Annars hade det nog tillsatts tidigare. Det fanns förklaringar till det. Det var drygt ett halvår. Men vi hade en chef för Säkerhetspolisen även under den här tiden.

Anf. 83 ELSE-MARIE LINDGREN (kd):

Herr talman! Tack för svaret. Det är mycket utredningar som ska till, och en del görs. Det är jag naturligtvis tacksam för.

Jag vill också lyfta fram en annan del i det här sammanhanget. Det är det arbete som nu sker beträffande EU:s säkerhetsstrategi och solidaritetsklausulen. I många av EU:s länder är lagar, regelverk och resurser så utformade att militära enheter kan utnyttjas som stöd till polis vid skydd mot terrorism. Man anpassar sig nu till att öka möjligheterna att använda dessa.

Enligt klausulen erbjuds Sverige nu också bistånd vid en eventuell terroristattack. Detta skulle alltså kunna ske med militära resurser. Likadant ställer solidaritetsklausulen motsvarande krav på de resurser som Sverige ska kunna bidra med vid sådana händelser internationellt.

Jag skulle vilja höra vad justitieministern anser om detta. Hur ser du på detta utifrån nuvarande lagstiftning?

Anf. 84 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har inte för avsikt att ge regeringens syn, som också vilar på riksdagens ställningstagande, på solidaritetsklausulen och användning av militär. Jag har inte personligen varit insatt i ärendet, och det var ett tag sedan vi hade den diskussionen. Jag ber att vederbörande statsråd eller jag får en möjlighet att återkomma till det senare.

Jag vill göra ett kort tillägg. Det är vissa saker som redan har gjorts, vissa saker ser vi nu kommer att göras och vissa saker behöver analyseras och utredas ytterligare. Det raljerar ibland när man säger att man måste tillsätta en utredning. Men Else-Marie Lindgren vet naturligtvis, och jag har inte påstått annat heller, att för att göra en lagändring måste man trots allt starta med en utredning.

Detta är två viktiga frågor. Jag tror inte att det kommer att möta något demokratiskt hinder. Jag tror att vi kommer att få det stöd som vi behöver om vi kommer fram till de rimliga gränser som jag anser nödvändiga.

Anf. 85 ELSE-MARIE LINDGREN (kd):

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att EU-länderna har enats om ett flertal regelverk i kampen mot terrorismen. Men tyvärr släpar vår lagstiftning hopplöst efter. Jag önskar att man påskyndar arbetet. Jag tror att det är oerhört viktigt i dagens läge. Jag ber därför om så snabb hantering som möjligt i dessa ärenden för att vi ska kunna skydda oss i Sverige mot eventuella attacker.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 2003/04:440 om dröjsmålsräntor från det offentliga till den enskilde

Anf. 86 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jan Ertsborn har frågat mig om jag avser att lämna förslag till kompletterande lagstiftning så att enskilda kan tillförsäkras dröjsmålsräntor vid krav mot det allmänna.

För några veckor sedan ställdes en liknande interpellation. Den gällde dröjsmålsränta vid återkrav från försäkringskassan. Det ifrågasattes varför enskilda inte fick dröjsmålsränta när en allmän pension eller ett bostadsbidrag försenades. Omvänt gällde att försäkringskassan krävde dröjsmålsränta vid återkrav av den enskilde när ett för högt belopp betalats ut.

Sedan den debatten hölls, och efter det att denna interpellation ställts till mig, har Regeringsrätten i ett ärende om återkrav av utbetalad del-pension fastslagit att försäkringskassan inte kan ta ut dröjsmålsränta. Den förordning som tidigare har åberopats av försäkringskassan för att ta ut dröjsmålsränta är nämligen inte tillämplig vid sådana återkrav enligt det nya avgörandet. Eftersom samma förordning åberopats också för dröjsmålsränta vid återkrav av bostadsbidrag, torde avgörandet få betydelse även på detta område. I Regeringskansliet får nu övervägas vad som bör gälla i fråga om ränta vid betalningsdröjsmål i dessa bidragssystem.

Anf. 87 JAN ERTSBORN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för detta svar. Det var kanske något kortfattat. Det är kanske på sitt vis en liten fråga. Men den är ändå väldigt principiell och kan leda ganska långt.

Jag skulle tro att justitieministern och jag i princip är överens om att man ska verka för att skulder betalas i rätt tid och att dröjsmålsräntor är ett ganska effektivt medel för att så ska ske. Det borde också vara oberoende av vem det är som betalar till vem, det vill säga om enskild betalar till en enskild eller till det offentliga eller om det offentliga betalar till en enskild. Det borde vara samma regler som gäller.

När jag skrev min interpellation var det, som justitieministern mycket riktigt påpekat, så att vi inte kände till domen från Regeringsrätten. Vad vi däremot kände till var fallet med en delpension där man inte hade betalat ut någon ränta, till skillnad från de privata försäkringsbolagen som i pensionssammanhang betalar ut ränta om det visar sig att det är fel.

För min egen del är bakgrunden till att jag började syssla med räntan ett socialbidragsärende där socialnämnden vägrade att utge socialbidrag och den enskilde klagade och tvingades att gå hela vägen upp till Regeringsrätten, som inte beviljade prövningstillstånd. Personen fick sedan ut socialbidraget ungefär fyra år efter det att det första beslutet fattades.

Då finns det såvitt jag kan förstå inte några möjligheter att få ränta för den här personen. Men visst har hon lidit en förlust – det var en kvinna – och visst är det rimligt att det borde ha utgått ränta. Det finns möjligheten med skadestånd via justitiekanslern, som vi säkert båda känner till. Men det förutsätter att det är en skadeståndsgrundande handling och att det inte bygger på felbedömning utan i stället beror på en vårdslös handling av något slag från en myndighets sida. Det är inte aktuellt här.

Jag hade hoppats på att få ett besked från justitieministern när det gäller om det inte är dags att göra förändringar inom den offentliga sektorn så att samma förhållande gäller beträffande räntor på den offentliga sidan som på den privata, såsom stadgas i räntelagen.

Anf. 88 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Anledningen till att det blev kortfattat är först och främst att man inte ska skriva mer än nödvändigt, för att fylla ut.

Efter det att interpellationen hade ställts har Regeringsrätten i ett ärende om att återkräva och utbetala delpension fastslagit det hela. Det blev alltså ett förändrat läge, och det blev klart och tydligt. Om Regeringsrätten inte hade fattat beslut hade vi stått och spekulerat i hur det skulle bli i olika situationer. Nu är det här klart och tydligt.

Eftersom samma förordning återopas också för dröjsmålsränta vid återkrav av bostadsbidrag torde avgörandet få betydelse även på detta område, som jag sade.

Man får ta område för område och se, och det är svårt att just nu direkt överblicka arbetet. Men jag tror att vi är överens om att göra de förändringar som behöver göras och som vi på bästa sätt nu har fått ett visst stöd för. Sedan får vi se vad det här slutar i. Det har alltså hänt en hel del sedan interpellationen ställdes, och nu får vi arbeta vidare.

Anf. 89 JAN ERTSBORN (fp):

Herr talman! Jag tackar för det svaret, och jag tar det till intäkt för att det kommer att utföras en del arbete i departementet under den kommande tiden.

Jag är medveten om att det i dag är en ganska vild flora när det gäller bestämmelser. Jag har roat mig med att ta fram några olika förhållanden

som man kan titta på, bland annat beträffande de statliga bolagen. Man kan ställa sig frågan om huruvida TV-avgifterna kan beläggas med dröjsmålsränta, vilket de troligtvis inte kan. Apoteket kräver dröjsmålsräntor, men bygger det på skriftliga avtal med sina kunder. Landstinget kräver i dag räntor på icke betalade sjukvårdskostnader med hjälp av inkassoföretag. Det är säkert tveksamt om man har rätt till det, med utgångspunkt i den dom som nu kom. Däremot vet vi att kommuner har rätt att ta ut räntor på tomträttsavgälder till exempel.

Med de här exemplen ville jag bara visa att det alltså i dag är en väldigt vild flora, som jag ser det, beträffande dröjsmålsräntor och dröjsmålsavgifter, som finns i vissa sammanhang. Det enda området som är riktigt bra reglerat är skatteområdet. Skattebetalningslagen har en klar och tydlig reglering beträffande när betalningar sker för sent.

Utgångspunkten för min del är att jag tror att man i stort sett kan använda räntelagen på hela området. Jag tror inte att det är så mycket speciellt för den offentliga sidan. Min förhoppning är att det här – kanske inte så mycket min interpellation, men väl domslutet från Regeringsrätten – har fått den följd och att det med tiden från departementet kommer någonting beträffande just räntesituationen.

Anf. 90 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag har inte mer att tillägga än att säga att frågorna kommer att utredas vidare. Det är i första hand andra departement som kommer att handlägga ärendena. Jan Ertsborn kommer alltså att få möjlighet att följa utvecklingen med många av mina kolleger.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellationerna 2003/04:447 och 448 om diskriminering i rättsväsendet

Anf. 91 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Rolf Olsson har frågat mig om jag avser att ta initiativ till en jämförande studie av rättstillämpningen beträffande personer med invandrarbakgrund i förhållande till etniska svenskar. Han har vidare frågat vilka andra åtgärder jag avser att vidta med anledning av nyligen presenterade uppgifter om att personer med utländsk bakgrund skulle dömas hårdare än personer med svensk bakgrund när det gäller grovt rattfylleri.

Yvonne Ruwaida har frågat hur jag avser att agera för att personer med invandrarbakgrund inte ska diskrimineras i rättsväsendet.

Frågorna har sin grund i uppgifter som för några veckor sedan presenterades i Sveriges Radios program Kaliber om domstolarnas val av påföljd vid grovt rattfylleri. Enligt undersökningen, som omfattade Stockholm, Göteborg och Malmö, dömdes mer än hälften av de åtalade med utländsk bakgrund till fängelse jämfört med 34 % av de personer som hade svensk bakgrund.

Inledningsvis vill jag lyfta fram att försiktighet är påkallad när det gäller att bedöma de uppgifter som redovisats. Valet av påföljd vid grovt

rattfylleri är beroende av samtliga omständigheter vid brottet och av den tilltalades personliga förhållanden, till exempel risken för återfall i brott eller viljan att erkänna ett alkoholmissbruk och genomgå behandling. Det gör det svårt att dra några långtgående slutsatser av undersökningen. Dessutom bör nämnas att en annan undersökning, gjord av Sveriges Television, kommit fram till att det inte finns några skillnader mellan personer födda utanför Norden och personer med svensk bakgrund som dömts för grovt rattfylleri när det gäller domstolarnas val av påföljd.

Om personer med utländsk bakgrund döms hårdare på grund av sin etniska tillhörighet är det givetvis allvarligt. Det skulle strida mot principen om allas likhet inför lagen, som är grundläggande i ett demokratiskt samhälle. Redan misstankar om att det skulle förekomma en strukturell diskriminering inom rättsväsendet måste därför tas på största allvar.

Sedan en tid pågår ett omfattande och prioriterat arbete med diskriminerings- och mångfaldsfrågor inom rättsväsendet. Som exempel kan nämnas att regeringen under förra året gav bland andra Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren och Domstolsverket i uppdrag att utforma särskilda kompetensstrategier i diskrimineringsfrågor. Strategierna, som redovisades till regeringen i höstas, syftar till ett långsiktigt, kontinuerligt och heltäckande arbete med diskrimineringsfrågorna. Avsikten är bland annat att skapa en insikt om att diskriminering kan förekomma inom den egna verksamheten och påvisa vilka faktorer som kan ligga bakom diskriminerande beteenden. För att följa upp arbetet med strategierna ska myndigheterna, senast i samband med nästa års årsredovisningar, lämna en beskrivning och analys av de åtgärder som har vidtagits med anledning av strategierna.

Ett ytterligare led i arbetet för att förebygga och motverka diskriminering inom rättsväsendet är att öka andelen anställda med utländsk bakgrund. Ett sådant arbete pågår också sedan flera år tillbaka. Arbetet bedrivs dels centralt av Rikspolisstyrelsen, Riksåklagaren och Domstolsverket, dels lokalt på de enskilda myndigheterna och domstolarna. När det gäller anställningar som åklagare och domare krävs långsiktiga satsningar, bland annat genom att öka juristutbildningens attraktionskraft hos ungdomar med utländsk bakgrund. Här pågår redan ett arbete ute på universiteten. Det är naturligt att Riksåklagaren och Domstolsverket tar del i detta arbete.

Vidare vill jag nämna det arbete som bedrivs av Utredningen mot strukturell diskriminering som regeringen tillsatte förra året. Utredningens uppdrag är bland annat att föreslå åtgärder för att motverka strukturell diskriminering på grund av etnisk eller religiös tillhörighet. En annan uppgift för utredningen är att föreslå åtgärder för att fylla luckor i kunskapen om strukturell diskriminering. Rättsväsendet är ett av de områden som särskilt ska undersökas. Utredningsuppdraget ska redovisas senast den 31 mars 2005.

Sammanfattningsvis kan alltså konstateras att det pågår ett omfattande och prioriterat arbete inom rättsväsendet när det gäller diskriminerings- och mångfaldsfrågorna. Jag anser därför att det i dagsläget inte är aktuellt för regeringen att ta några ytterligare initiativ. Jag följer dock noga utvecklingen och är inte främmande för ytterligare insatser om det skulle visa sig nödvändigt.

Anf. 92 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Jag tackar justitieministern för svaret på interpellationen. Jag anar ett engagemang i frågan som känns bra.

Vi ska självfallet inte övertolka en enda undersökning, men precis som ministern själv framhåller är blotta misstanken att det förekommer en strukturell diskriminering inom rättsväsendet något mycket allvarligt. Jag vet att sådana misstankar finns, och jag har svårt att tro att inte ministern med sin yrkesbakgrund själv har stött på detta.

Herr talman! I den undersökning som det hänvisas till i interpellationen och som ministern själv pratade om från våra tre största städer visar en omfattande genomgång av domar från 2001 som rör grovt rattfylleri att mer än 50 % av personer med utländsk bakgrund döms till fängelse medan bara 30 % av svenskarna får fängelsepåföljd. Det är dessutom så att av alla fängelsedömda har svenskarna i genomsnitt en något högre promillehalt än de med utländsk bakgrund, så det utgör inte någon rimlig förklaring till att svenskarna klarar sig bättre från fängelsestraff. De dömda med utländsk bakgrund förekommer inte heller oftare i kriminalregistret.

Det finns alltså inga lätta förklaringar till skillnaderna. Det har under lång tid förts diskussioner och debatt om ifall det råder verklig likhet inför lagen eller om det förekommer diskriminering i vårt land. Liknande diskussioner, med samma tema, förs i många andra länder också. Området diskriminering inom rättsväsendet med fokus på etnicitet är också internationellt föremål för en hel del studier och forskning. I många av studierna förklaras överrepresentationen av personer med utländsk bakgrund i rättsstatistiken med att de är utsatta för direkt eller indirekt diskriminering. Med direkt diskriminering förstås att personer med utländsk bakgrund i större utsträckning blir föremål för polisiära och juridiska beslut på grund av sin etniska bakgrund.

Med indirekt diskriminering, och det skulle väl förhoppningsvis vara fallet här i Sverige, menas att institutioner och processer är utformade så att de oavsiktligt missgynnar personer med utländsk bakgrund. Det kan handla om språkbarriärer och sämre tillit till rättsväsendet som präglar deras agerande, vilket kan bidra till ett sämre läge.

Herr talman! Därför finns det enligt min mening all anledning att, bland annat utifrån den i interpellationen refererade studien och andra svenska och utländska studier, vidta ytterligare åtgärder för att säkra att rättstillämpningen verkligen är rättvis. Anser inte ministern att det är nödvändigt att vidta ytterligare sådana åtgärder? Det är, precis som ministern själv framhöll, allvarligt med blotta misstanken, och den misstanken finns. Vänsterpartiet har, som framgår av interpellationen, föreslagit en heltäckande nationell undersökning för att på en bredare basis fastställa om och hur rättstillämpningen skiljer sig när det gäller personer med invandrarbakgrund och när det gäller etniska svenskar och därefter vid behov kunna gå vidare med förslag till åtgärder.

Anf. 93 YVONNE RUWAIDA (mp):

Herr talman! Justitieministern! Jag är inte helt nöjd med justitieministerns svar i denna fråga. Jag tycker inte att man har tagit den undersökning som vi har redovisat här på det allvar som frågan förtjänar. Ett svar som jag hade velat ha hade varit att vi nu ska undersöka hur det ser

ut och om det finns skillnader mellan hur svenskar och svenskar med invandrabakgrund döms. Vi ska titta på detta på olika områden och vid olika typer av brott.

Det här är allvarligt. Vi vill även se över varför det är så dålig representation av svenskar med invandrabakgrund bland nämndemännen. Det är en frågeställning som man inte på något sätt har lyft upp i politiska sammanhang hitintills.

Diskriminering på grund av invandrabakgrund är någonting som förekommer i hela samhället. Vi har det som kallas strukturell diskriminering. Regeringen har påbörjat en del åtgärder som rör rättsväsendet och som är bra, men det är inte tillräckligt. En av de saker som gör att man inte kommer åt diskrimineringen är osynliggörandet av diskriminering.

Väldigt många som upplever sig vara diskriminerade har mycket svårt att veta vad de ska göra i samhället. En gång träffade jag en kille som hette Abbe. Han var från Ghana och bodde i Örebro. Han kom fram till mig på ett politiskt möte och var helt frustrerad. Han hade blivit fråntagen sitt körkort av en polisman. Han fick inte använda bilen. När han gick till polisstationen blev han i princip bara utskälld där. Han kände sig rädd för myndigheter, rädd för det här samhället och visste inte vad han skulle göra.

Först blev jag lite fundersam och undrade vad jag skulle göra med den här killen. Sedan följde jag och en kollega med honom och träffade polischefen i Örebro. Det visade sig att den här polismannen hävdade att han inte visste att man, när man var asylsökande på den tiden, fick en kopia på sitt körkort och att den skulle gälla som handling i Sverige. Men det sätt som han agerade på kunde inte ursäktas.

I och med den här processen fick polischefen upp ögonen för det som hände. Men Abbe hade väldigt svårt att själv ta den här kontakten. Det är inte ens alla som vågar gå till en politiker eller tror att det är lönsamt att gå till en politiker för att få sin sak prövad eller få hjälp.

Det var då som jag började driva idén om att man ska ha lokala antidiskrimineringsbyråer. Jag nämner Abbe därför att det är otroligt allvarligt när övergrepp begås av poliser. Abbe är långt ifrån den enda i Sverige som har upplevt diskriminering av polis, domstol eller säpo. Det är så otroligt fundamentalt att det finns en tillit till rättsväsendet i vårt samhälle.

En av de viktigaste saker som vi som politiker kan göra är att synliggöra de problem som finns. Kan man inte synliggöra dem och ta fram underlag som visar hur det ser ut, händer alldeles för lite. Jag tycker att de åtgärder som har vidtagits inom rättsväsendet är ett steg på vägen, men jag skulle vilja efterfråga fler åtgärder och tydligare markeringar från justitieministern i den här frågan.

Anf. 94 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s):

Herr talman! Rattfylleri är det trafikproblem som oroar oss mest. Enligt Vägverket dödas ca 150 människor och skadas 1 000 människor i rattfyllerirelaterade olyckor i Sverige varje år. Hur många nära och kära som drabbas av dessa siffror finns det ingen statistik på, men varje förlust är en stor tragedi.

Att köra rattfull är ett avskyvärt brott oavsett om det är Kalle eller Hassan som sitter bakom ratten. Men en del domstolar tycks vilja göra

skillnad på om det är Kalle eller Hassan som sitter bakom ratten, och det gör mig väldigt orolig. De här domstolarna väljer också att döma Hassan hårdare. Därför är min fråga: Är vi verkligen lika inför lagen? Jag vill verkligen tro att så är fallet.

Vi har redan i dag ett minskat förtroende för rättsväsendet bland många invandrare, framför allt bland unga män från utomeuropeiska länder. De upplever att de diskrimineras överallt i vårt samhälle. De diskrimineras vid krogbesök, när de söker jobb, utbildning med mera. De upplever att de inte är representativa i vårt samhälle. De känner ingen samhörighet. Det här undersökningsresultatet gör inte saken bättre.

Jag har tidigare ställt en skriftlig fråga till justitieministern, och jag har fått ett bra svar. Samtidigt är jag medveten om att problemet kan lösas med hjälp av rekrytering av studenter med utländsk bakgrund till polis- och juristutbildningar. Men det verkar vara svårt för universiteten att lyckas med det uppdraget utan att diskriminera andra elever, som i fallet med Uppsala universitet. Därför vill jag passa på att efterlysa effektivare sätt för att rekrytera fler studenter med utländsk bakgrund till både polis- och juristutbildningarna.

Herr talman! Jag vet att den strukturella diskrimineringen är ett stort problem i vårt samhälle. Därför väntar jag med spänning på resultaten från utredningen som kommer inom rimlig tid. Den kommer utan tvivel att bekräfta det som många av oss har upplevt och upplever.

Anf. 95 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Låt mig understryka det som Rolf Olsson sade här om att man ska vara försiktig med att dra slutsatser av olika undersökningar. Jag vill nämna ett problem när det gäller rattfylleri och val av påföljd. Vid val av påföljd tar man stor hänsyn till huruvida personen i fråga har alkoholproblem. Det är många gånger avgörande för om det blir fängelse eller skyddstillsyn. Här kan det finnas skillnader socialt och på olika sätt. Därför ska man vara väldigt försiktig. För att man ska få en möjlighet att få skyddstillsyn måste man också själv erkänna att man har alkoholproblem, och synen på alkohol kan till exempel vara avgörande för ett sådant ställningstagande. Man måste vara försiktig här. Det handlar inte bara om att titta på hur många personer som har fått skyddstillsyn och hur många som har fått fängelse, och det gäller särskilt en sådan fråga som rattfylleri som är ett så kallat påföljdsbrott.

Men inte desto mindre har vi ett problem i rättsväsendet. Även om jag inte har stött på någon domare som på något sätt har varit främlingsfientlig i sitt sätt att agera, är det, som Rolf Olsson har sagt här, mycket riktigt så att blotta misstanken är illa nog. Att dessa diskussioner, som kommer igen med jämna mellanrum, förekommer är också ett illavarslande tecken. Det gör att vi måste arbeta hårt. Det räcker inte med att rättsväsendet fungerar, utan det måste också finnas ett förtroende för rättsväsendet.

Jag är redo för flera olika saker. Det handlar inte om huruvida det ska undersökas och utredas, utan arbetet pågår för fullt.

Jag vill också nämna att inom ramen för det arbete som pågår i den arbetsgrupp som regeringen tillsatte för ett år sedan för att se över genomförandet och uppföljningen av integrationspolitiken inom ett antal politikområden, planeras att i samband med budgetpropositionen för år

2005 lägga fast särskilda integrationspolitiska mål för rättsväsendet. För domstolsväsendets del innebär det bland annat att utbildningsinsatserna i bemötandefrågor och frågor som rör faktorer bakom diskrimineringen kommer att intensifieras.

Det har alltså redan pågått arbete, det pågår arbete och det kommer att pågå arbete. Men det räcker naturligtvis inte. Jag tror säkert att det kommer att bli förbättringar – sådana har redan skett – men en viktig del är att vi har en rättvisande representation i de olika delarna av vårt rättsväsende. Här är problemen olika. Nämndemännen har ju sin anknytning till de politiska partierna, även om en sådan inte är nödvändig. Vi har där samma problem. Där handlar det om hur vi från de olika politiska partierna ska kunna rekrytera bättre. Så kommer man att kunna lösa detta. Också den nämndemannautredning som har arbetat och med vars hjälp man på olika sätt ska försöka rekrytera människor med annan bakgrund än som nu är fallet har betydelse.

När det gäller poliser har vi givit ett uppdrag till Gunno Gunnmo, den förre länspolismästaren i Stockholm. Det arbetet har redan påbörjats, och en forskarrapport har avlämnats. Gunno Gunnmo har i uppdrag att försöka se hur man ska kunna rekrytera personer med invandrarbakgrund till polisen. Det ser nämligen statistiskt ganska bra ut när det gäller polisen. Andelen är omkring 15 %, men det är inte representativt för hur Sverige ser ut. En lite väl vidlyftig tolkning av begreppet invandrarbakgrund har gjorts när en släkting som har någon utländsk bakgrund, till exempel från Finland, tagits in. Det blir i praktiken inte den representation som man vill ha. Det ser man också när man går på till exempel en examination av polisaspiranter.

Vad slutligen gäller åklagare och domare, som vi har talat mycket om i det här sammanhanget, säger man att problemet är att för få läser juridik. Här har jag mött väldigt oroande företeelser, nämligen att man på gymnasiet som person med invandrarbakgrund blir uppmanad att inte läsa juridik eftersom det skulle vara svårare om man inte har svenska språket som förstaspråk. Det är mycket allvarligt när det redan nere i grundskola och gymnasium avgörs hur domarkåren och åklagarkåren kommer att se ut i framtiden.

Anf. 96 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Jag tackar för ministerns svar. Jag vill bara kommentera några av de punkter som nämnts. När det gäller alkoholproblem stämmer det naturligtvis att det är en aspekt att ta hänsyn till i domen. Genomsnittligt hade dock svenskarna högre alkoholhalt vid gripandet än vad personer med utländsk bakgrund hade. Detta kan tyda på en viss ökad tolerans för alkohol och därmed kanske en viss risk för alkoholproblem i större utsträckning. De ökar ju högre alkoholhalt man har. Jag tycker inte att det stärker bilden av att det skulle vara förklaringen.

Jag vill också understryka det som ministern sade om problemen och det faktiska läget när det gäller rekryteringen till de rättsvårdande myndigheterna. Jag har till exempel uppgifter från Riksåklagaren, som är mycket bekymrad över att man har mycket stora svårigheter med att rekrytera personer med utländsk bakgrund till åklagaryrket. Det är en utmaning som återstår att ta itu med i full fart. Därvidlag startar man nästan från noll.

Vi har från Vänsterpartiets sida i flera tidigare motioner yrkat på att en nationell undersökning eller utredning bör göras för att ta reda på om personer med invandrarbakgrund vid jämförbara brott döms hårdare än etniska svenskar. Bakgrunden till det förslaget är givetvis att det åtskilliga gånger framförts uppfattningar att så är fallet.

När Vänsterpartiet senast för några år sedan motionerade om att en undersökning eller utredning borde göras om ifall rättstillämpningen skiljer sig åt blev svaret från utskottsmajoriteten och sedermera här i kammaren att ingenting framkommit som pekade på ett behov av att en sådan utredning behövde göras. Därmed avslogs motionerna. Men vi är som bekant envisa i Vänsterpartiet, och vi har inte ändrat mening sedan dess. Vi tycker helt klart att med de reservationer som man kan rikta mot den gjorda undersökningen pekar det ändå i riktning mot att om domarna vid grovt rattfylleri skiljer sig åt, stärks vår övertygelse att det är nödvändigt att i större skala på djupet undersöka om det finns skillnader i straff-tillämpningen.

Det är ju ett absolut grundläggande krav att de rättsvårdande myndigheterna, inte minst landets domstolar, åtnjuter ett fullgott förtroende hos alla människor i samhället. Som vi sagt är blotta misstanken att så inte skulle vara fallet oacceptabel. Det leder till ett minskat förtroende för rättsväsendet, och bland de drabbade förstärks givetvis uppfattningar att de rättsvårdande myndigheterna gör skillnad på folk.

Domstolsväsende, polis, kriminalvård och åklagare har och har, som ministern varit inne på, haft generösa utbildningsprogram för att uppmärksamma rasism, främlingsfientlighet och diskriminering. Det är bra, och det finns också en medvetenhet om att man till de rättsvårdande myndigheterna måste rekrytera fler människor med invandrarbakgrund. Det är små steg men viktiga ingredienser för att öka integrationen. Allt detta motverkas dock och fördäras av att många människor med invandrarbakgrund in i märgen känner att inför skranket är det skillnad på folk. Där döms de som har invandrarbakgrund hårdare än andra. Sådan är uppfattningen bland många människor, och jag har själv mött en del av dem.

Herr talman! Min fråga till ministern är fortfarande: Är det inte självklart att vi måste våga utmana dessa uppfattningar genom att låta utreda straff-tillämpningen mellan etniska svenskar och personer med invandrarbakgrund? Det bör göras på ett heltäckande sätt och inte styckevis och delat. Därmed är inte sagt att nu pågående insatser ska upphöra utan de ska självklart fortsätta. Det hela ska naturligtvis följas upp med grundade förslag till åtgärder.

Anf. 97 YVONNE RUWAIDA (mp):

Herr talman! Justitieministern! Överlag har vi problem med brister i insamlandet av statistik. Till exempel samlar säpo inte in statistik som handlar om islamofobiska hatbrott. Man har bestämt sig för att inte göra det, för de olika instanserna inom rättsväsendet har inte definierat det som man tittar på när det gäller hatbrott. Den statistiken finns inte, för man tar inte in den informationen. Det gör inte heller Diskrimineringsombudsmannen, så vi vet inte hur mycket diskriminering vi har i samhället på grund av att någon är muslim eller har muslimsk bakgrund. Den informationen finns inte. Alltså är problemet osynliggjort.

Hur tror ni att kvinnor har kunnat föra kvinnokampen i Sverige? Genom att det finns statistik. Man kan jämföra löner mellan män och kvinnor i samma yrke. Man kan i dag inte jämföra löner mellan människor med invandrabakgrund och svenskar i samma yrke. Statistiken finns inte.

Jag tycker att justitieministern uttrycker sig problematiskt. Det är problematiskt när han inte kan säga: Jo, jag vet om att det finns diskriminering, och det är fel. I stället kommer något slags personlig reflexion om att han har träffat någon domare som är främlingsfientlig. Diskriminering yttrar sig inte alltid i att en domare gör främlingsfientliga kommentarer. Det är problematiskt att inte justitieministern kan påvisa, vilket nästan alla i Sverige vet, att det finns mycket problem med diskriminering bland poliser och i hur polisen bemöter allmänheten.

På vissa ställen känner sig speciellt unga män med invandrabakgrund oerhört illa behandlade av polisen. Det är så – jag har sett det med egna ögon. Om helt vanligt folk i en krogkö en vacker dag råkar i diskussion med väktaren – vilken klass du tillhör är ointressant – tar polisen inte upp vittnesmål. Då försvinner det hela. Jag har fått hur många vittnesmål som helst om detta.

Jag skulle vilja att justitieministern säger att vi vet att det finns diskriminering i hela samhället. Vi vet också att det finns ett rättsväsende. Låt oss titta på hur det ser ut och ta fram underlag för det, så att vi kan arbeta med det. Det är den tydliga signal som jag skulle vilja ha.

Jag vill också ta upp frågan om islamofobi. Det är en frågeställning som blir mer och mer aktuell bland muslimer i Sverige men också bland dem som har muslimsk bakgrund. Alla kan inte skilja mellan vilka som är muslimer eller inte. Kommer man från Egypten blir man helt enkelt hållen för att vara muslim. Dessa personer känner sig utsatta i samhället i stort men också av rättsväsendet.

Vilka är det som stoppas på Sergels torg av polisen för att den vill kolla deras id-handlingar? Det är många som ser ut att vara muslimer. Hur ska vi möta upplevelsen av att bli behandlad så? Är det så att rättsväsendet i dag i det stora hela, inklusive säpo, behandlar människor som kommer från muslimska länder på ett rättvist och likvärdigt sätt? Kan justitieministern hävda det?

Det här är jätteviktiga frågeställningar, som jag verkligen vill att justitieministern tar till sig och jobbar vidare med. Vi har mycket mer att göra. En viktig sak som det vore väldigt enkelt att göra är att se till att göra en undersökning och titta på skillnader i straffutlämning. Det är en väldigt enkel, konkret sak som man kan göra. Man kunde också titta på att säpo även ska utreda islamofobiska hatbrott, och inte enbart de andra hatbrotten.

Anf. 98 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s):

Herr talman! Tack för svaret.

Just frågan om rekrytering av nämndemän har vi diskuterat många gånger inom Socialdemokraterna. Personligen får jag och mina partikamrater ta på oss det, och jag hoppas att även ni kan göra det partivis. Jag tycker att det är en väldigt viktig fråga.

Justitieministern måste väl hålla med mig om att mer måste göras för rekryteringen av studenter med utländsk bakgrund. Det får inte bli så att vi inte vet hur vi ska hantera det, hur vi ska förhålla oss, hur vi ska påverka ungdomarna att välja rätt linje och hur mycket svenska de ska kunna. Det är jättesvårt för många studenter med utländsk bakgrund att komma in på juristlinjen. Vad kan vi göra för att få fler att välja just den? Jag vet att det är många som vill. Vad kan vi göra? Jag vet att det är en fråga som jag kanske ska ställa till utbildningsminister Östros, men jag måste ändå passa på att ställa den även till dig.

Anf. 99 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag ska först säga en sak så att det inte blir något missförstånd. Jag sade att jag inte hade träffat någon som är öppet främlingsfientlig.

Den här diskussionen handlar om att man inte får generalisera på ett sätt som innebär att till exempel personer med invandrarbakgrund ska bedömas annorlunda. Ändå är Yvonne Ruwaida oerhört snabb att generalisera: Så är poliserna! Så är åklagarna! Så är domarna! Men hon har inget som helst faktaunderlag.

Om man skuldbelägger folk genom generaliseringar blir den här debatten mycket märklig, eftersom det är precis det motsatta vi nu försöker arbeta med. Det går alltså inte att bara ta enskilda exempel och döma ut alla poliser, att säga att så är poliser när de stoppar personer och så är poliser när de agerar si eller så. Det finns självfallet personer som agerar på ett sätt som inte är önskvärt, och de finns inom alla grupper. Men det är inte genom dessa grova generaliseringar som vi kommer åt problemen.

Det går inte heller, vill jag understryka, att bara titta på statistik över hur många personer som är dömda till olika påföljder. Då har man missuppfattat detta. Jag ska förklara varför.

Vid straffutlåtning tar man hänsyn till flera olika omständigheter. Det står klart och tydligt, och det gäller för alla. Jag kan säga, utan att göra den minsta undersökning, att jag kan garantera att det är fler personer med utländsk bakgrund som döms till fängelse för samma brott. Varför kan jag säga det? Jo, man ska bland annat ta hänsyn till risken för att en person avviker. Det gör att han blir häktad och sedan dömd till fängelse. Det kan vara ett brott som inte ger fängelse om det inte är risk att en person avviker, till exempel om han har ett hemvist och en socialt ordnad situation. Det är inget konstigt med det. Det är ganska naturligt att personer på så sätt blir häktade och sedan får avtjäna sitt straff omedelbart om de döms till ett kortare fängelsestraff. Då ska vi titta på frihetsberövade och häktade personer. Det är inget konstigt.

En annan sak är att det handlar om sociala frågor. Vi vet att personer med invandrarbakgrund har en svagare social ställning. Det är en annan sak som man tar hänsyn till vid påföljder, nämligen risken att råka ut för brott och möjligheten att återanpassa sig till samhället. Det görs en samlad bedömning, bland annat av hur man är förankrad i samhället. Domstolen ska göra en riskbedömning, hur stor risken är, och sedan ta hänsyn till om det är oundgängligen nödvändigt att döma till fängelse.

Det går absolut inte att bara göra en stor statistisk undersökning och säga att ett antal personer med utländsk bakgrund har dömts till fängelse och ett antal svenskar har inte dömts och därför är det diskriminering.

Detta innebär inte att det inte finns strukturella problem. Det är därför som man måste jobba mycket djupare än att bara ta fram statistiskt underlag. Därför kommer den undersökning som jag nu nämnde att ha stor betydelse, för man arbetar mycket djupare och med bättre analytiska metoder. Utöver det pågår alltså en rad arbeten.

Vi kan inte vara nöjda förrän vi har en representation som är överensstämmande med hur samhället ser ut i övrigt. Vi är en bra bit därifrån inom vissa av dessa grupper, på samma sätt som vi i de politiska partierna är ganska dåliga på det.

Det här är ett mycket större problem än bara för rättsväsendet, men det är en särskilt viktig del av rättsväsendet. Rättsväsendet och domstolarna är de enda som dömer människor. Och polisen är den enda som har våldsmonopol. Det är därför som det är särskilt viktigt att det här blir representativt. Men man får vara lite försiktig och nyanserad i debatten. Om vi ska nå resultat och lyckas krävs det djupare kunskap, bättre analyser och bättre förslag.

Anf. 100 ROLF OLSSON (v):

Herr talman! Jag håller med justitieministern om att den undersökning som jag tycker ska göras självfallet ska göras på ett så nyanserat sätt som möjligt och vara så djupgående som möjligt, inte ytlig. De kraven ska vi självfallet ställa på en undersökning, som jag tycker ska göras. Därvidlag skiljer vi oss inte åt. Jag har inte förordat någon annan typ av utredning.

I det första svaret från justitieministern tar jag fasta på orden och engagemanget kring att alla ska vara lika inför lagen och att blotta misstanken att det skulle förekomma en strukturell diskriminering inom rättsväsendet tar ministern på största allvar. Det är självfallet en väldigt viktig utgångspunkt.

Vi skiljer oss främst i detta, som jag upplever nu, att ministern inte vill gå längre än att avvakta de nu pågående insatserna. Vi har varit överens i förhandlingar och överläggningar, och är det här i dag, om att dessa satsningar behövs. Det är viktigt att det fullföljs – det vill jag understryka.

Men, herr talman, det är min övertygelse att det inte räcker. Vi vill belysa hela området med en omfattande utredning och sedan gå vidare med ytterligare åtgärder. Vi kommer från Vänsterns sida att fortsätta att driva detta krav. Människornas tillit till rättsväsendet är utomordentligt viktig i ett demokratiskt samhälle. Det finns tydliga tecken på att alltför många i dag tvivlar starkt på likheten inför lagen. Det måste vi ändra på. Herr talman och ministern! Vi återkommer i den här frågan.

Anf. 101 YVONNE RUWAIDA (mp):

Herr talman! Jag trodde att det var en självklarhet i Sverige i dag att tycka och tro att det finns diskriminering i hela samhället. Inte trodde jag i min vildaste fantasi att justitieministern trodde att rättsväsendet var den zon i samhället där diskriminering inte förekommer.

Det jag har sagt hela tiden är att vi behöver mer statistik och mer fakta. Ja! Om man gör en undersökning om skillnader i strafftillämpning kan man också i en sådan ta hänsyn till olika faktorer och redovisa det.

Man kan ändå få en bild, som det vore väldigt värdefullt att få. Det finns ingen ursäkt för att inte göra en sådan.

Jag har i mina diskussioner om polisen och polisens arbete inte bara pratat regelbundet med ungdomar som bor i förorten – jag bor själv i förorten – utan jag har dessutom pratat med Diskrimineringsombudsmannen, som har haft en dialog med poliser och som får in anmälningar mot polisen över hela landet. Jag har fått signaler från henne som är väldigt oroväckande. Detta kommer alltså inte bara från min personliga hemgård i Akalla.

Jag vet att det finns problem inom rättsväsendet. Alla de signaler som finns i samhället visar det. Justitieministern vill inte ta fram fakta, utan han vill bara arbeta mot diskriminering. Han vill inte ta fram en reell, faktisk bild av hur det är. Jag tycker att det är väldigt oroväckande.

Justitieministern har inte kommenterat om vi kan se till att säpo även kommer att titta på islamofobiska hatbrott framöver. Jag har själv haft en dialog med säpo i den frågan, men jag skulle gärna vilja veta om justitieministern tycker att det vore viktigt att i dag även insamla information om islamofobiska hatbrott.

Anf. 102 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Vi kanske närmar oss varandra. Om vi står här ett tag till kanske vi blir helt överens.

Jag vill tillägga att det självklart finns personer inom rättsväsendet som agerar på ett sätt som inte är lämpligt. Det är en spegling av samhället i övrigt, så det är självklart att det finns sådana. Det jag vände mig mot var den generalisering som jag tyckte mig höra i det förra anförandet.

Vi ska komma ihåg att vi inte kommer att kunna vara nöjda förrän det är en ordentlig representation, och vi måste fortsätta detta strukturella arbete. Vi måste fortsätta utbildningen, och vi måste fortsätta med dessa fördjupade analyser. Då är det naturligtvis också välkommet att man använder sig av olika sorters statistik. Men att bara plocka fram det faktum att utländska personer till exempel döms hårdare är inte så fruktbart, utan man måste se på orsakerna till det. Det behövs alltså ingen undersökning för detta av bland annat de skäl som jag tidigare nämnde. Då är det bättre att lägga arbete på sådant som kan ge direkta resultat. Men självklart är kunskap någonting som vi verkligen behöver för det här arbetet och mycket annat också.

Låt oss gå vidare! Jag tror att vi fyra är helt överens om att detta är ett mycket prioriterat område och att det är mycket som behöver göras. Låt oss framför allt fortsätta att hålla den här debatten och diskussionen vid liv! Och vi ska fortsätta att vidta de åtgärder som behövs.

Slutligen vill jag säga något som jag inte hann med när det var tre i interpellationsdebatten. Jag tar gärna upp den diskussionen med säpo. Det är någonting som regeringen också prioriterar, den typen av brott, så det är också saker som jag gärna fortsätter att diskutera.

Överläggningen var härmed avslutad.

Förste vice talmannen anmälde att följande faktapromemoria om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:

2003/04:FPM101 Förslag till direktiv om forskare *KOM(2004)178* till socialförsäkringsutskottet

18 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades

Motion

med anledning av prop. 2003/04:149 Avtal mellan Sverige och Danmark om vissa skattefrågor m.m.

2003/04:Sk41 av Anna Grönlund Krantz m.fl. (fp)

Konstitutionsutskottets betänkande

2003/04:KU24 Digitala TV-sändningar och andra massmediefrågor

Justitieutskottets betänkanden

2003/04:JuU20 Människohandel

2003/04:JuU21 Korruption

2003/04:JuU26 Ett effektivare brottmålsförfarande

Miljö- och jordbruksutskottets betänkande

2003/04:MJU21 Miljöbedömningar av planer och program

Bostadsutskottets betänkanden

2003/04:BoU9 Ändringar i fastighetsbildningslagens förfaranderegler m.m.

2003/04:BoU10 Bostadsrätt – underrättelser till socialnämnden

2003/04:BoU11 Inteckningsfrihet vid avstyckning, m.m.

2003/04:BoU12 Förmögenhet vid beräkning av bostadsbidrag

19 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 19 maj

2003/04:503 av *Sven Brus* (kd) till socialminister Lars Engqvist

Åtgärder mot ”ålderism”

2003/04:504 av *Tobias Billström* (m) till socialminister Lars Engqvist

Apoteksmonopolet

2003/04:505 av förste vice talman *Per Westerberg* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky

Patent- och registreringsverkets nuvarande bolagsavdelning

Patent- och registreringsverkets nuvarande bolagsavdelning

2003/04:506 av *Kjell-Erik Karlsson* (v) till statsrådet Ulrica Messing
Skyddande av statens skogar med höga naturvärden
2003/04:507 av *Allan Widman* (fp) till försvarsminister Leni Björklund
EU:s insatsstyrka
2003/04:508 av *Christer Nylander* (fp) till utbildningsminister Thomas
Östros
Skolans finansiering
2003/04:509 av *Lars-Ivar Ericson* (c) till utbildningsminister Thomas
Östros
Utbildning för hantverksyrken
2003/04:510 av *Lena Ek* (c) till finansminister Bosse Ringholm
Överföring av pensionsmedel
2003/04:511 av *Alice Åström* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Utvecklingen av Västsahara
2003/04:512 av *Alice Åström* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Utvecklingen i Bolivia
2003/04:513 av *Anne-Marie Ekström* (fp) till statsrådet Barbro Holmberg
Asylärenden och uppehållstillstånd av humanitära skäl
2003/04:514 av *Sven Brus* (kd) till statsrådet Barbro Holmberg
De ensamkommande barnen
2003/04:515 av *Sven Brus* (kd) till statsrådet Hans Karlsson
Ett brett perspektiv på ohälsan
2003/04:516 av *Gunnar Andrén* (fp) till statsrådet Hans Karlsson
Underhåll av museisamlingars byggnader
2003/04:517 av *Erik Ullenhag* (fp) till statsminister Göran Persson
Ansvar för tortyr och förnedrande behandling
2003/04:518 av *Mia Franzén* (fp) till statsrådet Gunnar Lund
Bemötandet i offentlig service
2003/04:519 av *Alice Åström* (v) till utrikesminister Laila Freivalds
Utvecklingen av konflikten mellan Israel och Palestina
2003/04:520 av *Karin Svensson Smith* (v) till statsrådet Ulrica Messing
Syftet med att anslå medel till järnvägsinvesteringar
2003/04:521 av *Bengt-Anders Johansson* (m) till statsrådet Ulrica Mes-
sing
Ansvaret för det nationella stamvägnätet
2003/04:522 av *Tobias Billström* (m) till statsrådet Morgan Johansson
Alkoholrelaterad kvinnomisshandel
2003/04:523 av *Magdalena Andersson* (m) till finansminister Bosse
Ringholm
Förmögenhetsskatten
2003/04:524 av *Ulf Sjösten* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Förmögenhetsskatten
2003/04:525 av *Inger René* (m) till finansminister Bosse Ringholm
Förmögenhetsskatt
2003/04:526 av *Lars Elinderson* (m) till justitieminister Thomas Bod-
ström
Påföljdssystem för personer dömda till utvisning efter avtjänat straff
2003/04:527 av *Lennart Fremling* (fp) till miljöminister Lena Somme-
stad
Klimateffekterna av en avveckling av kärnkraften

2003/04:528 av *Maria Larsson* (kd) till näringsminister Leif Pagrotsky
Kraftvärmens förutsättningar

2003/04:529 av *Ulf Nilsson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
Likvärdiga betyg

2003/04:530 av *Ulf Nilsson* (fp) till utbildningsminister Thomas Östros
Framtidens lärlingsutbildning

2003/04:531 av *Sverker Thorén* (fp) till miljöminister Lena Sommestad
Skyddet av Östersjön

2003/04:532 av *Kerstin-Maria Stalin* (mp) till socialminister Lars Engqvist
Rättvist stödsystem för glutenintoleranta

2003/04:533 av *Gunnar Andrén* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Polisens och Tullverkets möjligheter att verka på Gotland sommaren

2004

2003/04:534 av *Gunnar Nordmark* (fp) till utrikesminister Laila Freivalds
Situationen i västra Sahara

2003/04:535 av *Marie Wahlgren* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Farmakologisk kompetens inom sjukvården

2003/04:536 av *Christer Winbäck* (fp) till socialminister Lars Engqvist
Vårdhem för anorexipatienter

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 maj.

20 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 19 maj

2003/04:1225 av *Carl B Hamilton* (fp) till statsminister Göran Persson
Regeringens kriterier för val av kommissionsordförande

2003/04:1226 av *Kent Härstedt* (s) till utrikesminister Laila Freivalds
Demolering av palestinska bostäder och hus

2003/04:1227 av *Sverker Thorén* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
Såddfinansiering

2003/04:1228 av *Lennart Kollmats* (fp) till statsrådet Morgan Johansson
Spelberoende hos ungdomar

2003/04:1229 av *Lennart Kollmats* (fp) till finansminister Bosse Ringholm
Åldersgränser på fler spel

2003/04:1230 av *Jan Ertsborn* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Utbildning av tjänstehundar

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 25 maj.

21 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmälades att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 18 maj

2003/04:1183 av *Ronny Olander* (s) till statsrådet Hans Karlsson Revor i trygghetssystemet

den 19 maj

2003/04:1152 av *Kenneth Johansson* (c) till justitieminister Thomas Bodström

Överklagande av biopatent i EPO

2003/04:1168 av *Siw Wittgren-Ahl* (s) till justitieminister Thomas Bodström

Sexualbrottslagen

2003/04:1169 av *Cecilia Wikström* (fp) till justitieminister Thomas Bodström

Etiska riktlinjer för polisen

2003/04:1182 av *Veronica Palm* (s) till utrikesminister Laila Freivalds Mordechai Vanunus medborgerliga rättigheter

2003/04:1186 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till försvarsminister Leni Björklund

Jämställdhet, kvinnor och försvaret

2003/04:1188 av *Joe Frans* (s) till näringsminister Leif Pagrotsky Kvikksilverexport

2003/04:1189 av *Henrik von Sydow* (m) till statsrådet Pär Nuder Utvärdering av effektiviteten i regeringskansliet

2003/04:1190 av *Nina Lundström* (fp) till miljöminister Lena Sommestad

Trä i byggandet

2003/04:1193 av *Annica Jonsson* (v) till utbildningsminister Thomas Östros

Fetma bland barn i Sverige

2003/04:1194 av *Johnny Gylling* (kd) till näringsminister Leif Pagrotsky Import av hobbyfordon

2003/04:1196 av *Mariam Osman Sherifay* (s) till utrikesminister Laila Freivalds

I skuggan av folkmordskonferensen

2003/04:1197 av *Carl-Axel Johansson* (m) till miljöminister Lena Sommestad

Miljöprovningen väg E 6 Vellinge–Trelleborg

2003/04:1198 av *Birgitta Sellén* (c) till finansminister Bosse Ringholm Ny vd för Svenska Spel

2003/04:1199 av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Skatten på bensin

2003/04:1200 av *Rolf Gunnarsson* (m) till finansminister Bosse Ringholm

Skatten på alkohol

2003/04:1201 av *Kenneth Johansson* (c) till statsrådet Berit Andnor
Utvidgad tillfällig föräldrapenning

2003/04:1204 av *Sten Tolgfors* (m) till utbildningsminister Thomas
Östros

Skolsystemets rättssäkerhet

2003/04:1207 av *Sten Tolgfors* (m) till utbildningsminister Thomas
Östros

Konfessionella friskolor

2003/04:1209 av *Christin Nilsson* (s) till försvarsminister Leni Björklund
Sexhandeln i Kosovo och den internationella närvaron

2003/04:1210 av *Billy Gustafsson* (s) till försvarsminister Leni Björklund
Tillväxtfrämjande insatser

2003/04:1211 av *Maria Larsson* (kd) till näringsminister Leif Pagrotsky
Såddfinansiering

2003/04:1212 av *Lars Johansson* (s) till statsrådet Barbro Holmberg
Tillfälligt uppehållstillstånd för irakier

2003/04:1213 av *Lena Adelsohn Liljeroth* (m) till miljöminister Lena
Sommestad

Fågeldöden vid våra kuster

2003/04:1214 av *Lena Adelsohn Liljeroth* (m) till finansminister Bosse
Ringholm

Statens fastighetsverk som hyresvärd

2003/04:1215 av *Lena Adelsohn Liljeroth* (m) till kulturminister Marita
Ulvskog

Skötseln av museibygnader

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll
tisdagen den 25 maj.

22 § Kammaren åtskildes kl. 16.41.

Förhandlingarna leddes

av andre vice talmannen från sammanträdets början till och med 6 §
anf. 28 (delvis),

av tredje vice talmannen därefter till och med 11 § anf. 60 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

Innehållsförteckning

1 § Justering av protokoll	1
2 § Anmälan om fördröjt svar på interpellation	1
3 § Svar på interpellation 2003/04:432 om USA:s stöd till Israel	1
Anf. 1 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	1
Anf. 2 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	3
Anf. 3 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s)	4
Anf. 4 Utrikesminister LAILA FREIVALDS (s)	4
Anf. 5 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	5
Anf. 6 MARIAM OSMAN SHERIFAY (s)	6
4 § Svar på interpellation 2003/04:460 om idrott och alkohol	6
Anf. 7 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	6
Anf. 8 GUNILLA WAHLÉN (v)	7
Anf. 9 LARS-IVAR ERICSON (c)	8
Anf. 10 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	9
Anf. 11 GUNILLA WAHLÉN (v)	10
Anf. 12 LARS-IVAR ERICSON (c)	10
Anf. 13 Statsrådet MONA SAHLIN (s)	11
Anf. 14 GUNILLA WAHLÉN (v)	11
5 § Svar på interpellation 2003/04:454 om regler vid nedläggning av företag eller företagsenhet	12
Anf. 15 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	12
Anf. 16 PETER PEDERSEN (v)	13
Anf. 17 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	15
Anf. 18 PETER PEDERSEN (v)	16
Anf. 19 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	17
Anf. 20 PETER PEDERSEN (v)	18
Anf. 21 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	19
6 § Svar på interpellation 2003/04:466 om EU:s tjänstedirektiv	19
Anf. 22 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	19
Anf. 23 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	20
Anf. 24 GUNNAR ANDRÉN (fp)	21
Anf. 25 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	22
Anf. 26 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	23
Anf. 27 GUNNAR ANDRÉN (fp)	24
Anf. 28 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	25
Anf. 29 CAMILLA SKÖLD JANSSON (v)	26
Anf. 30 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	26
7 § Svar på interpellation 2003/04:470 om alternativ energianvändning	27
Anf. 31 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	27
Anf. 32 YVONNE ANDERSSON (kd)	28
Anf. 33 Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s)	28
Anf. 34 YVONNE ANDERSSON (kd)	30

Anf. 35	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	30
Anf. 36	YVONNE ANDERSSON (kd).....	31
Anf. 37	Näringsminister LEIF PAGROTSKY (s).....	31
8 §	Svar på interpellation 2003/04:469 om billiga läkemedel.....	32
Anf. 38	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	32
Anf. 39	ANA MARIA NARTI (fp).....	33
Anf. 40	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	34
Anf. 41	ANA MARIA NARTI (fp).....	35
Anf. 42	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	36
Anf. 43	ANA MARIA NARTI (fp).....	37
Anf. 44	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	37
9 §	Svar på interpellation 2003/04:480 om låssystem för äldreboenden	37
Anf. 45	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	37
Anf. 46	TREDJE VICE TALMANNEN	39
Anf. 47	MIA FRANZÉN (fp).....	39
Anf. 48	Socialminister LARS ENGQVIST (s).....	40
Anf. 49	MIA FRANZÉN (fp).....	41
10 §	Svar på interpellation 2003/04:465 om skadeståndsskyldiga barn.....	41
Anf. 50	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	41
Anf. 51	YVONNE ANDERSSON (kd).....	42
Anf. 52	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	43
Anf. 53	YVONNE ANDERSSON (kd).....	43
Anf. 54	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	44
Anf. 55	YVONNE ANDERSSON (kd).....	45
Anf. 56	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	45
11 §	Svar på interpellation 2003/04:478 om assisterad befruktning för lesbiska kvinnor	45
Anf. 57	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	45
Anf. 58	YVONNE ANDERSSON (kd).....	46
Anf. 59	TASSO STAFILIDIS (v)	47
Anf. 60	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	48
Anf. 61	YVONNE ANDERSSON (kd).....	48
Anf. 62	TASSO STAFILIDIS (v)	49
Anf. 63	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	49
Anf. 64	YVONNE ANDERSSON (kd).....	50
12 §	Svar på interpellation 2003/04:340 om vikten av lagföring för brott	51
Anf. 65	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	51
Anf. 66	JÖRGEN JOHANSSON (c).....	51
Anf. 67	HILLEVI ENGSTRÖM (m).....	52
Anf. 68	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	52
Anf. 69	HILLEVI ENGSTRÖM (m).....	53
Anf. 70	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	53
13 §	Svar på interpellation 2003/04:441 om militariserad polis.....	54
Anf. 71	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	54
Anf. 72	JÖRGEN JOHANSSON (c).....	54
Anf. 73	HILLEVI ENGSTRÖM (m).....	56

Anf. 74	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	57
Anf. 75	JÖRGEN JOHANSSON (c)	58
Anf. 76	HILLEVI ENGSTRÖM (m)	58
Anf. 77	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	59
Anf. 78	JÖRGEN JOHANSSON (c)	60
Anf. 79	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	60
14 §	Svar på interpellation 2003/04:397 om svensk beredskap	
	mot terrorism och andra extraordinära händelser	61
Anf. 80	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	61
Anf. 81	ELSE-MARIE LINDGREN (kd)	62
Anf. 82	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	62
Anf. 83	ELSE-MARIE LINDGREN (kd)	63
Anf. 84	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	63
Anf. 85	ELSE-MARIE LINDGREN (kd)	64
15 §	Svar på interpellation 2003/04:440 om dröjsmålsrättor	
	från det offentliga till den enskilde	64
Anf. 86	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	64
Anf. 87	JAN ERTSBORN (fp)	64
Anf. 88	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	65
Anf. 89	JAN ERTSBORN (fp)	65
Anf. 90	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	66
16 §	Svar på interpellationerna 2003/04:447 och 448 om	
	diskriminering i rättsväsendet	66
Anf. 91	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	66
Anf. 92	ROLF OLSSON (v)	68
Anf. 93	YVONNE RUWAIDA (mp)	68
Anf. 94	MARIAM OSMAN SHERIFAY (s)	69
Anf. 95	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	70
Anf. 96	ROLF OLSSON (v)	71
Anf. 97	YVONNE RUWAIDA (mp)	72
Anf. 98	MARIAM OSMAN SHERIFAY (s)	73
Anf. 99	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	74
Anf. 100	ROLF OLSSON (v)	75
Anf. 101	YVONNE RUWAIDA (mp)	75
Anf. 102	Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	76
17 §	Anmälan om inkommen faktapromemoria om förslag	
	från Europeiska kommissionen	77
18 §	Bordläggning	77
19 §	Anmälan om interpellationer	77
20 §	Anmälan om frågor för skriftliga svar	79
21 §	Anmälan om skriftliga svar på frågor	80
22 §	Kammaren åtskildes kl. 16.41	81

